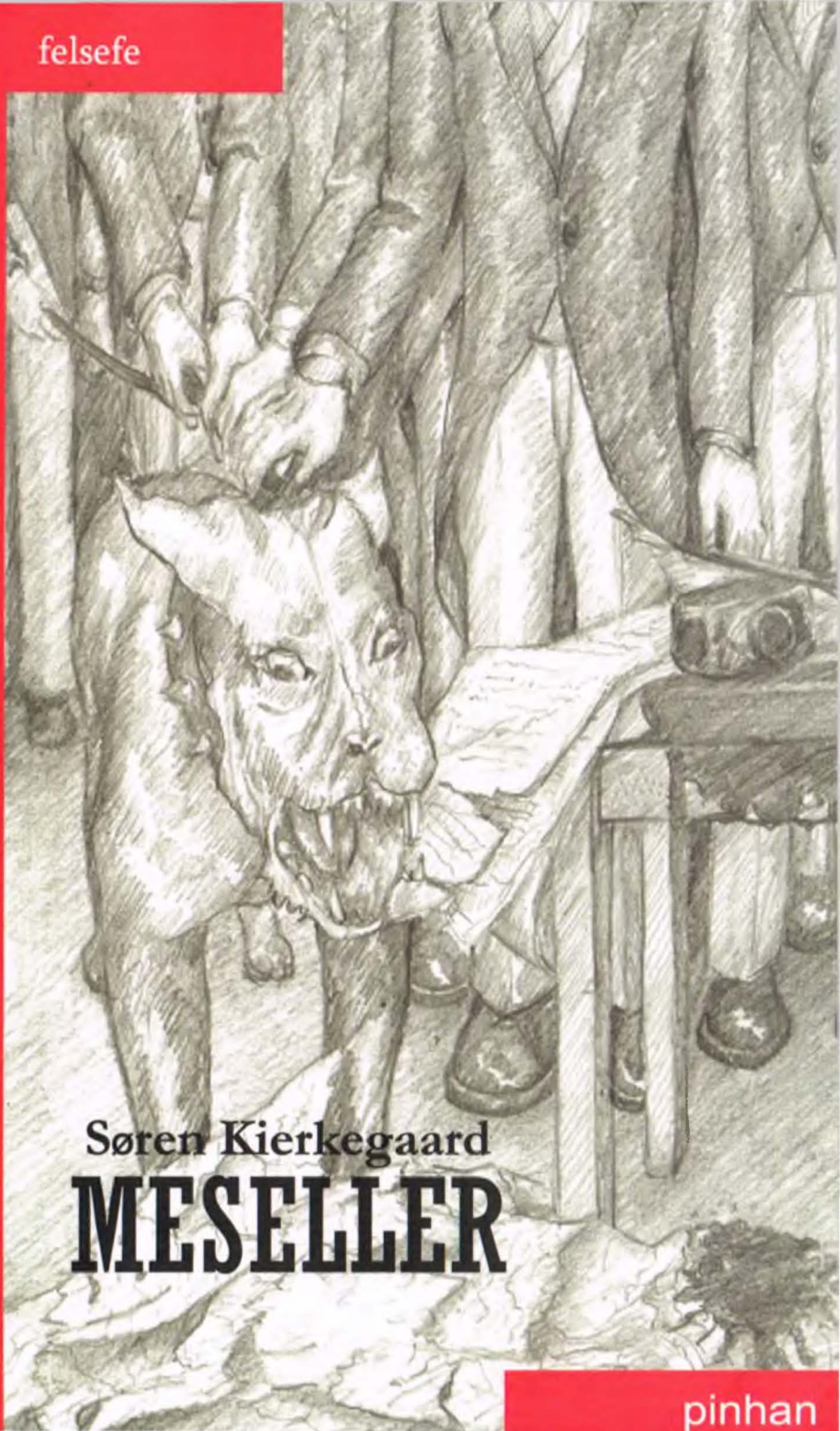
felsefe

Søren Kierkegaard

MESELLER

pinhan

SØREN KIERKEGAARD

Meseller

SØREN KIERKEGAARD (1813-1885) Danimarkalı yazar, teolog. Dindar babasının etkisi altında katı bir protestan eğitimi aldı. Yazılarında "Hıristiyan fikri" karşısında yozlaşmaya yüz tutmuş "Hıristiyan alemi" gerçeklerini alaycı bir dille eleştirdi. İnancın, özü açısından öznel olduğunu ileri süren Kierkegaard, bu düşüncesiyle Hegel'in sistematik idealizminin karşısında yer aldı. Hiçlikle olumlu bir ilişki içindeki felsefesi, varoluşçuluğa kaynaklık etti. Çoğu takma isimlerle yayımlanan, vaazlar ve dinsel içerikli konuşmalarından oluşan eserleri Heidegger, Sartre, Jaspers gibi felsefecileri derinden etkiledi. Eserlerinden bazıları: *Ya/ Ya da*, *Korku ve Titreme*, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, *Hıristiyanlık Okulu*, *Baştan Çıkarıcının Günlüğü*.

OSMAN ÇAKMAKÇI, 1965 Trabzon doğumlu. Kafka, Joyce, Bulgakov'dan çeviriler yaptı. Elliye yakın çevirisi var.

PİNHAN YAYINCILIK
Cihannüma Mah. Akdoğan Sk. No: 15/2
Beşiktaş 34353 İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 259 27 61
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com

Sertifika No: 20913

Søren Kierkegaard / Meseller

© Søren Kierkegaard
© Pinhan Yayıncılık, 2011
Türkçe çeviri © Osman Çakmakçı, 2011

Yayım Yönetmeni: Niyazi Zorlu

Birinci Basım: Ocak 2012

Yayıma Hazırlayan: Osman Bulut
Kapak Tasarım: Manuel S.
Kapak Resmi: Mustafa Çalkıcı
(*Meseller* için yapılmış resim, 2012)
Dizgi: Meltem Çağlayan

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03

Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi
Kierkegaard, Søren / Meseller
1. Felsefe 2. Edebiyat
Pinhan Yayıncılık: 19 Felsefe Dizisi: 6

ISBN: 978-605-87953-7-2

Meseller

Søren Kierkegaard

Derleyen ve Çeviren:
Osman Çakmakçı

pinhan

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9
Ağustos Tatili 11
Ahmak İşçi 12
Aktörün Kostümü 14
Arayan Aday 16
Bahis 19
Bang, Dünya Yuvarlaktır 20
Bir Olasılık 21
Cilası Yenilenen Rehber Kitap 34
Cücenin Sekiz Fersahlık Çizmeleri 35
Cüzamlının Kendi Kendine Konuşması 36
Çekirdekler ve Kabuklar 39
Dekoratif Kayıt Defteri 40
Dikiş Diken Kadın 42
Dolandırıcı ile Dul Kadının İki Kuruşu 43
Dokunulmamış Yiyecek 44
Doktora Yapılan Bir Ziyaret 45
Düğme 46
Ebedi Öğrenci 47
Eleştirel Aygıt 48
Erken Son 49
Ertelenmiş Cevap 50
Fahişelik İzni 51
Fırtına 52
Fransız Devlet Adamı 53
Geri Geri Yürüyen Adam 54
Gotham'ın Bilge Adamları 55
Günah Çıkaran ve Tövbekâr 56
Hacı 57
Hayali İsyan 58
Hızlı Tutuklanma 59
İnce Buz Üzerindeki Mücevher 60
İki Sanatçı 61
İsimsiz Mürit 62
Kadının Yaradılışı 63

Kanıtların Yazarı 66
Karanlık Oda 68
Kayıp Aşk 69
Kendinden Emin Polis 70
Kiler Kiracısı 71
Kral ile Bakire 72
Kraliyet Arabacısının Kamçısı 78
Kraliyet Tiyatrosu 80
Kuyumcu 81
Luther'in Dönüşü 82
Mektup 84
Meşgul Filozof 88
Nabukadnezar 89
Neşeli Bir Yangın 93
Okunaksız Mektup 94
On Altı Yaşındaki Kız ve Yirmi Beş Yaşındaki Erkek 95
Oryantalistin Karısı 96
Ömür Boyu Eğitim 98
Pahalı Kitap Alışverişi 99
Pandomimcinin Buz Kesmesi 100
Parmeniscus'un Kahkahası 101
Periander 102
Phalaris'in Kurbanları 107
Profösörün Savunması 108
Saldırgan Köpek 109
Sarayın Yanındaki Köpek Kulübesi 110
Sessiz Dua 111
Sessiz Umutsuzluk 112
Sıkılgan Terk Ediş 113
Som Balığı Krizi 114
Sonsuz Geçit 115
Sözü Kesilen Bilge Adam 116
Su Püskürmesi 117
Suflör 118
Süleyman'ın Rüyası 120
Sülfür-Kibriti Yazarlar 122

Şarap İçilmesine Karşı Çıkan Topluluk 123
Şık *Privatdocent* 125
Şövalyenin Seçimi 126
Tahta At 127
Tanrıların Can Sıkıntısı 128
Tanrıların Eğlencesi 129
Tehlikeli Alet 130
Test 131
Teşhis 133
Tiran-Tarihçi 134
Titiz Arabacı 136
Üç Kuruşluk Bira 138
Yalnız At 139
Yaya Yolcu 141
Yeni Ayakkabılar 142
Yeterince Hızlı Yazamayan Yazar 143

BİR FELSEFE YAPMA BİÇİMİ OLARAK MESELLER

Batı düşünce tarihinde meseller unutulmaz imgelerle yer alır – örneğin, iyi Samariyalı, karanlık mağara duvarlarında dans eden gölgeler (Platon), tarla faresi ile şehir faresi (Luther), Bunyan'ın Hacısı, Nietzsche'nin "En Çirkin Adam"ı, Kafka'nın Şatosu, vd. Bütün bu örneklere bakınca Batı felsefi geleneğinin ahlaki ve tinsel iletişimin aracısı olarak mesele yöneldiğini söyleyebiliriz.

Hiçbir yazar felsefi yazılarında meselleri, hikâyeleri ve metaforları Søren Kierkegaard kadar yoğun kullanmamıştır; onun bu çalışmaları zihnimize unutulmaz imgeler kazımıştır. Bu kitabın amacı bu hikâyelerin, mesellerin eleştirel bir inceleme için dikkatli bir biçimde bir araya toplanmasıdır. Bu çabanın altında yatan en büyük nedeni Kierkegaard'ın Batı geleneğinin en önde gelen meselcileri arasında bulunduğu gerçeğidir.

Bu kitabı oluşturan mesellerin Batı mesel yazma geleneğinin merkezi öneme sahip örneklerinden olduğu genel kabul görmüştür. Daha az bilinen şey ise Kierkegaard'ın kendisinin bu geleneğin içinde yer alan yazınsal eleştirmenlerden biri olduğudur. Kierkegaard felsefi yönteminin büyük bir bölümünde değişik takma adlarla yazdığı kitaplarda büyük ölçüde bu mesellerle anlatım yoluna gitmiştir. Kierkegaard'ın yazarlığı o kadar geniş bir alanı kapsamaktadır ve yöntemi o kadar karmaşıktır ki, sıradan okuyucunun gözü bu yöntemden korkar. Burada herkesin okuyabileceği, kimsenin gözünü korkutmayan, ama yine de yazarın eserinin merkezi enerjisini ortaya koyan metinlere yer verdik.

Felsefe çevirmek zordur. Kierkegaard çevirmek daha da zordur. Biz alnımızın akıyla bu zorluğun üstesinden gelmeye çalıştık ve bu meseller toplamını Türk okuyucusunun dikkatine sunmaktan büyük mutluluk duyuyoruz. Umarım hem eğlenir hem de bol bol düşünürsünüz.

Osman Çakmakçı

AĞUSTOS TATİLİ

Herhangi bir gerçek başarıdan önce gelen onaylama için açlık duyan modernitenin kibrini ne ile kıyaslayacağız?

Çağımız, onaylanma önceden alınsa bile, önceden yapma çağıdır. Hiç kimse kesin bir şey yapmakla tatmin olmuyor, herkes yeni bir kıta keşfetmenin yanılsamasıyla pohpohlanmak istiyor. Tıpkı eylülün birinden itibaren sınavlarına büyük bir hevesle çalışmaya karar veren ve bu kararını güçlendirmek için ağustos boyunca tatil yapmaya karar veren genç bir adam gibi, bu yüzden şimdiki kuşak –kesinlikle anlaması ne kadar daha zor olsa da– öyle görünüyor ki gelecek kuşağın çalışmaya daha ciddi oturması konusunda ciddi bir karar vermiş, gelecek kuşağı rahatsız etmemek ya da geciktirmemek için şimdiki kuşak ziyafetlere katılıyor. Sadece tek bir fark var: genç adam kendisini gençliğin uçarılığında anlıyor, ama bizim kuşağımız ciddi – ziyafetlerde bile.

AHMAK İŞÇİ

İmana davet neden saçma görünür?

Eğer bir işçi ile gelmiş geçmiş en kudretli imparatoru hayal etseydim, ve İmparator'un kendi varlığından haberdar olduğunu rüyasında bile görmeyen, "buna inanması için kalbinde bir fikri bile olmayan"* bu yoksul adamı, imparatorun kendi yanına çağırtma düşüncesi olduğunu hayal etseydim; yoksul işçi bundan dolayı İmparator'u bir kez bile görmesine izin verilmesinden kendisini anlatılamayacak şekilde şanslı hissedecek, bunu hayatının en önemli olayı olarak çocuklarına, çocuklarının çocuklarına anlatacak – ama varsayalım ki İmparator onun huzuruna çağırmış olsun ve işçiye damadı olmasını istediğini söylemiş olsun... O zaman ne olacak? İşçi, insani olarak, çok çok şaşıracak, utanacak ve sersemleyecektir, ona öyle gelecektir ki, oldukça insani olarak bu (ve bu hikâyedeki insani unsurdur bu) aşırı derecede tuhaf bir şey, oldukça çılgınca bir şey, hakkında herhangi bir kimseye tek bir kelime edebileceği dünyadaki en son şey olarak gelecektir. Çünkü kendi zihni de İmparator'un onunla alay etmek istediğini varsayarak (çünkü komşuları da hemen böyle yapacaklardır) bunu yaptığını açıklamaktan uzak değildir, bu nedenle yoksul adam bütün şehrin alay konusu olacak, resimleri gazetelerde çıkacak, İmparator'un kızıyla evlenme hikâyesi balad yazarlarının gözde konusu olacaktır. Ne var ki, bu şey, İmparator'un damadı olma meselesi hemencecik gerçekliğin testlerine tabi tutulacak; böylece işçi, İmparator'un bu konuda ne kadar ciddi olduğunu, ya da İmparator'un yoksul bir adamla alay etmek, geri kalan ömründe onu mutsuz etmek istediğini mi öğrenecek, onu tımarhaneye gönderecek, kanıt olarak *quid nimis*** ile, ki böylesi sonsuz bir huzur tersine dönüşebilir. İşçi kafasında ancak çok küçük bir iyilik ifadesi bulacak; şehirde bu "yüksek derecede saygı gören kültürlü halkta", bütün balad yazarlarında, kısacası, bu pazar-şehir'de oturan 100.000 kişinin beş katında, ki

* I Corinthians 2:9.

** Çok fazla.

nüfusuna göre oldukça büyük bir şehirdir, ama olağandışı şeyleri anlamak ve hissetmek bakımından çok küçük bir şehirdir –fakat bu İmparator'un damadı olma meselesi de gerçekten biraz fazladan da öte bir şeydir. Şimdi varsayalım ki bütün bunlar dış gerçeklik değil ama içsel bir şey olsun, bu yüzden gerçek kanıtlar işçinin kesinliğe varmasına yardımcı olmaz, ama imanın kendisi gerçek olandır, ve onun buna inanmaya cüret edecek yeterlikte alçak gönüllü cesarete sahip olup olmadığı imana kalmıştır (zira küstahça bir cesaret bir insanın *inanmasına* yardımcı olamaz) – böyle bir cesarete sahip olabilecek kaç tane işçi vardır acaba? Ama bu cesarete sahip olmayanlar incinecektir; olağandışı olan ona nerdeyse alay eden gibi görünecektir. O zaman belki dürüstçe ve açıkça şunu kabul edecektir: "Böyle bir şey benim için erişilmez, onu kafama sokamam; bana öyle geliyor ki, doğrudan doğruya pat diye söylersem eğer, bu bir ahmaklık."

AKTÖRÜN KOSTÜMÜ

Bir insanın komşusunu sevmesi ne anlama gelir?

Bir insanın komşusunu sevmesi, herkese eşit oranda dağıtılmış dünyevi ayrımlar içinde kalarak, temel olarak hiçbir ayrım yapmaksızın her insanla eşit şekilde var olmayı istemek demektir.

Bir an için önünüzde uzanan dünyanın rengârenk çokluğunu düşünün; bu tıpkı bir oyunu seyretmeye benziyor, ne var ki yalnızca olaylar dizisi biraz karmaşık. Bu izdihamda her birey kendi farklılıklarıyla beraber belirli bir şeydir; bir kararlılık sergiler ama temel olarak bundan daha farklı bir şeydir – ama bunu hayatın içinde göremeyiz. Burada yalnızca bireyin oynadığı rolü ve bu rolü nasıl oynadığını görürüz. Tıpkı bir tiyatro oyununa benzer. Ama perde indiğinde, kralı oynayan kişi, hırsızı oynayan kişi ve bütün diğerleri – hepsi oldukça benzerdir, birdir ve aynıdır. Ve ölümde perde gerçeklik sahnesinde iner (zira bir kimse ölüm anında perdenin sonsuzluk sahnesinde toplandığından söz ederse bu dilin karmaşık bir kullanımıdır, çünkü sonsuz olan sahne değildir – gerçektir), sonra aynı zamanda hepsi birdir; insanlardırlar. Temelde oldukları şeydirler, farklılıkları gördüğümüzden göremediğimiz şeydirler; insandırlar. Sanat sahnesi büyülü bir dünya gibidir. Ama varsayın ki bir akşam genel bir dalgınlık aktörlerin kafasını karıştırmış olsun, böylece oynadıkları kişi olduklarını düşünsünler gerçekten de. O zaman bu, sanatın büyüsünün aksine, kötü ruhların efsunlaması, bir büyücülük olmaz mıydı? Ve benzeri şekilde varsayın ki, gerçekliğin büyüsünün içinde (zira her birimiz büyülenmişizdir, herkes kendi ayrımlarıyla büyülenmiştir) temel düşüncelerimiz karmaşıklaşır, öyle ki tamamen oynadığımız rolün kendisi olduğumuzu düşünürüz. Heyhat, ama durum bu değil mi? Dünyevi ayrımların yalnızca aktörün kostümü ya da seyahat pelerini gibi olduğu unutulmuşa benziyor ve her birey bu elbisenin kordonlarını tetikte olarak ve dikkatle gevşek şekilde tutmalı, asla açılmaz düğümler atmamalı, ki böylece dönüşüm anında elbise kolayca çıkarılabilsin; ve yine bizler, sahnedeki dönüşme anında kıyafetinden kurtulması

gereken bir aktörün, daha önce ipleri gevşetmeden sahneye fırlaması yüzünden elbiseden kurtulamayıp rezil olacağını bilecek kadar sanat bilgisine sahibizdir. Ama, heyhat, gerçek yaşamda bir kimse ayrım elbisesini öyle süsler ki, bu ayrım, elbisesinin dış karakterini tamamen gizler, eşitliğin içsel zaferi hiçbir zaman, ya da nadiren parıldar, ki bunun mutlaka ve sürekli parıldaması gerekir.

ARAYAN ADAY

Sivil din mutlak olanla nasıl bir ilişki içindedir?

Teolojide bir aday hayal edin. O da ben olayım, çünkü aslında ben gerçekten de teolojide bir adayım. O birkaç yıldır zaten bir adaydır ve şimdi kendisi hakkında konuşulurken "o arıyor" denilen bir döneme girmiştir. "Teolojide bir aday" – "arıyor": Bilmece bu terimlerle ileri sürüldüğünde, onun ne "aradığı"nı anında tahmin edecek canlı bir imgeleme gerek yoktur – elbette ki aradığı Tanrı'nın krallığıdır (Matt. 6:33). Ne var ki, tahmininiz yanlış; hayır, o başka bir şey arıyor; bir cemaat, bir canlı – neredeyse mutlak olarak bunu arıyor; başka bakımlardan bu işin mutlak olanla bir alıp veremediği yok, ne de mutlak olanın herhangi bir izlenimine ihanet ediyor. O arıyor. Bu arayışta Herod'dan Pilate'ye koşuyor, bakanlar ve sekreterler önünde iyi bir izlenim bırakıyor, yazıyor da yazıyor, bir mühürlü kâğıttan bir başkasına geçerek – çünkü niyaz mektuplarının hükümet damgası taşıyan kâğıtlara yazılması gerekiyor, belki de bir kimse buna mutlak olanın izlenimi diyebilir, yoksa böyle bir şey yok burada. Bir yıl geçiyor; neredeyse bu koşuşturma ve aramayla tükenmiş durumda, ki onun mutlak olanın hizmetinde olduğu pek söylenemez, (daha önce de belirtildiği gibi) aslında "mutlak olan her şeyi" aramasının dışında. Nihayet aradığına ulaşıyor; "Arayın ve bulacaksınız" diyen ve onaylayan kutsal kitaba ait metni buluyor; ama mutlak olanı bulmuş olmuyor, bu sadece küçük bir canlı – ama zaten her şeyden önce onun aradığı mutlak olan değildi. Yine de huzura kavuşuyor; hatta şimdi dinlenme ihtiyacı hissediyor, bu kadar aradıktan sonra kendisini ve bacaklarını dinlendirebilir. Ne var ki, kendisini geçindirecek gelirini kesin olarak araştırdığında, bunun tahmin ettiğinden birkaç yüz dolar daha az olduğunu dehşet içinde keşfediyor. Bu onun için aşırı derecede felaket bir durum, eğer insani olarak konuşmak gerekirse bir kimse bu konuda onu anlayabilir ve onunla hemfikir olabilir. Bu onun için iki misli sevimsiz bir durum çünkü aynı zamanda eşzamanlı olarak aradığı bir şeyi, bir eşi de bulmuştur,

ki bu durumun geçinmekle doğrudan bağlantısı açıktır ve belki de her geçen yıl daha da fazla olacaktır. Cesareti kırılıyor. Yeniden damgalı bir kâğıt satın alıyor, görevden çekilmek için bir niyaz mektubu yazmaya hazırlanıyor. Ne var ki, arkadaşlarından bazıları bundan vazgeçmesini sağlıyor. Böylece karar veriliyor. Rahip oluyor. Şimdi dekan tarafından atanması gerekiyor ve bir açılış konuşması yapması isteniyor. Dekan zeki ve bilgili biri, dünya tarihini, kendi adına ve cemaatin çıkarı adına çok iyi biliyor. Yeni rahibi cemaate tanıtıyor, bir konuşma yapıyor, ve konuşma metni için Havari'nin sözlerin seçiyor: "Bak, biz her şeyi terk ettik ve Seni izledik." Bu metin üzerine özlü ve güçlü konuşuyor; Özellikle bu çağların hareketlerinin ışığında Kelime'nin bakanının her şeyi, bu yaşam ve kan olsa da, feda etmeye hazırlanması gerektiğini gösteriyor – ve bu pek muhterem konuşmacı atadığı genç adamın (evet, söylemiş olduğum gibi, genç adamı çok iyi anlayabiliriz, çünkü bu insani; ama Dekan'ı pek iyi anlayamayız) birkaç yüz dolarla yaşamanın güç olması nedeniyle görevinden çekilme konusunda istekli olduğunu biliyor. Ardından yeni rahip kürsüye çıkıyor. Vaaz vereceği o günün İncil kelamı –tam da yerinde!– "İlk önce Tanrı'nın krallığını arayın!" oluyor. Hakikaten, çetin arama yıllarında bu genç adamın neler yaşamış olduğunu hatırlayınca, bu "ilk önce ara" onun düşünebileceği en son şeydi! Oysa bu konuda vaaz veriyor. Ve o her bakımdan güzel bir vaazdı; orada hazır bulunan Piskopos bile "Mükemmel bir vaazdı ve mükemmelen aktarıldı, gerçekten de iyi bir hatip." – "Evet, ama eğer Hıristiyanca değerlendirilirse" – "Aman Yarabbi, tamamen Hıristiyanca bir vaazdı, sağlam, katıksız bir doktrindi ve *ilk önce* vurguladığı şey Tanrı'nın krallığını aramak ürperti doluydu." – "Evet, ama şimdi, Hıristiyanca yargılarsak, demek istiyorum ki, vaizin yaşamıyla söyledikleri arasında ne kadar bir örtüşme vardı? Konuşmacının –ki benim için hepimizin hakiki bir resmidir– ilk önce Tanrı'nın krallığını aramış olduğu kesinlikle söylenemez." – "Bu hiç de gerekmiyor." – "Ah, beni bağışlayın, ama o bunun hakkında, ilk önce Tanrı'nın krallığını aramamız üzerine vaaz verdi." "Evet öyle, bu onun tam da vermesi gereken vaazdı, ondan bu beklenirdi. Bu bağlanmamız gereken doktrindir, safça ve katışıksız olarak vaaz edilmesi gere-

ken doktrindir."

Bu, Hıristiyanlık âleminin Hıristiyanlıkla kurduğu ilişkiyi temsil ediyor, mutlak olanı.

"Modernitenin kahramanları"nda ne kadar ahlaki ve tinsel canlılık kalmıştır?

Denir ki, bir yol boyunca atlı iki İngiliz soylusu, üzerinde bir adamla dizginlerinden boşanmış halde koşmakta olan bir atla karşılaşmışlar, düşme tehlikesi içindeki adam, "Yardım edin!" diye bağırmış. İngilizlerden biri diğerine dönmüş, "Yüz gine bahse girerim ki düşecek," demiş. "Tamam," demiş diğeri. Bunun üzerine atlarını mahmuzlayıp, koşmakta olan atın önünde engel olabilecek her şeyi kaldırarak bir an önce yol üzerindeki kapıyı açmak için dörtnala gitmeye başlamışlar. Aynı şekilde, böylesi kahramanca ve milyonerlere özgü can sıkıntımız olmamasına karşın, bizim düşünceli ve duyarlı çağımız en azından bahse girecek denli içinde canlılık taşıyan bu tuhaf, eleştirel ve dünyevi insanlara benziyor.

BANG, DÜNYA YUVARLAKTIR.

Bir kimse eğer gerçeği nesnel olarak söylerse, neden kendine aklı yerinde olarak yeteneklerinin kendisine ait olduğunu kanıtlayamaz?

Bir tımarhanedeki hasta... kaçmanın yollarını kolluyor, sonunda amacına pencereden atlayarak ulaşıyor ve özgürlük yolunda ilerlemeye hazırlanıyor, ama bu sırada şu düşünce onu sarsıyor (akıllıca mı yoksa delice mi bir düşünce demeliyim?): "Şehre vardığında seni tanıyacaklar, bir kere daha dosdoğru buraya getirileceksin: o zaman söylediğinin, yani akıl sağlığın söz konusu olduğunda her şeyin yolunda olduğuna ve söylediklerinin herkesi ikna edecek şekilde kendini tam olarak hazırlamalısın." Bir taraftan yürür bir taraftan da bunları düşünürken yerde bir top görmüş, onu almış ve paltosunun arka cebine koymuş. Attığı her adımda top, ayıptır söylemesi, arka kısımlarından ona vuruyormuş ve her seferinde adam şöyle diyormuş: "Bang, dünya yuvarlaktır." Adam şehre gelmiş, hemen arkadaşlarından birini çağırmış; onu deli olmadığına ikna etmek istiyormuş, bu nedenle ileri geri yürüyerek sürekli şöyle diyormuş: "Bang, dünya yuvarlaktır!" Ama dünya zaten yuvarlak değil mi? Tımarhane hâlâ bu düşünce için başka bir kurban daha mı istiyormuş, tıpkı bütün insanların dünyanın krep gibi düz olduğuna inandığı zamanlarda olduğu gibi? Ya da deli olmadığını kanıtlamayı uman bir kişi genel olarak kabul edilmiş ve genel olarak saygı duyulmuş nesnel bir hakikati söylediğinde, deli olarak mı kabul ediliyormuş? Yine de hekimlere göre hasta yeterince iyileşmemiş; tedavi onun dünyanın düz olduğu düşüncesini kabul etmesini gerektirmediği halde.*

* Bu şekilde, insan, nesnel gerçek olarak genel kabul göreni tekrarlayarak, şifanın nesnel gerçeğini de inkâr etmeksizin, kendisinin hâlâ daha bir insan olmadığını ispatlar.

BİR OLASILIK

Olasılığın tuhaf gücü nedir, ki bir kimsenin bütün hayatını etkilesin, sadece belirsiz bir olaya ilişkin uzak bir olasılık olsa bile?

Uzunköprü adını uzunluğundan alır, zira, bir yol olarak köprünün uzunluğu çok kayda değer değilse bile, bir kimse onu geçmekle kendini köprünün uzun olduğuna ikna edebilir. O halde bir kimse köprünün öte yanında Christianshavn'da durduğunda, köprü gözüne sanki çok uzunmuş gibi görünebilir, zira insan Kopenhag'dan uzakta, çok uzakta bulunuyormuş gibidir.

İnsan bu kentin bir başkent ya da kraliyet ikametgâhı olmadığını derhal fark eder, bir anlamda sokaklardaki gürültüyü ve trafiği özler, buluşmaların ve ayrılmaların ve sonra yeniden telaşla yola koyulmanın koşuşturmacasından çıktığında sanki başka bir insanın parçası gibi hisseder kendisini, herkesin kendi payınca genel şamataya katkıda bulunduğu bu gürültülü toplumda birbirinden çok farklı bambaşka çıkarları olanlar kendilerine eşit derecede önem verilmesini isterler. Öte yandan Christianshavn'a bir dinginlik hakimdir. Orada insanlar metropolün bu denli gürültülü ve sürgit hareketliliğini kışkırtan amaçlar ve hedefleri ya da başkentin yaygaracı hareketliliğinin altında yatan çeşitliliği hiç tanımamış gibidirler. Burada bir insanın ayağının altında toprak hareket etmez, ya da daha doğrusu kımıldamaz ve insan, gözlemleri adına ayakta durmak isteyen bir müneccim ya da maden arayan biri gibi güven içinde yere basabilir. İnsan beyhude yere bu toplumsal posciamur'u* arar ki, orası diğerlerine ayak uydurmanın çok kolay olduğu, dört yanı yalıtkanlarla çevrili bir omnibüste her saat kolayca yer bulacağı, her an kendisinden kaçıp kurtulabileceği veya insanı tecrit eden sessizlik içinde kendisini öylesine yalnız ve hapsedilmiş hissedip de, yalıtkan olmayanlar tarafından çevrelenmiş olduğundan kendisinden kaçıp kurtulamadığı bir yerdir.

Bazı semtlerde bazı caddeler o kadar boştur ki insan kendi

* Davet. Horace, *Odes and Epodes*, Kitap I, Ode xxxii

ayak sesini duyabilir. Büyük dükkânlarda hiçbir şey yoktur ve bir kazanç sağlamaz, Echo'nun çok mülâyim bir kiracı olmasına karşın, yine de iş ve kira meselelerinde hiç kimse böyle bir şeyi istemez. Kalabalık semtlerde hayat sönük olmaktan uzaktır ve fakat gürültülü olmaktan da o kadar uzaktır ki, insanların sessiz mırıltıları bile bana en azından kırlardaki yaz fısıltılarını anımsatır.

Christianshavn'a girer girmez insan hüzünlenir, çünkü boş dükkânlar arasındaki anılar hüzünlüdür ve kalabalık caddelerde manzara hüzünlüdür, göz buralarda sadece yoksulluk ve perişanlığın pastoral şiirini keşfeder. Buraya varmak için biri tuzlu suları aşmış, ve şimdi o çok çok uzaklarda, atların eti için yarışlar yapılan,- batıl inançların naklettiği gibi her şeyle birlikte kiliseyi de yok eden ve geriye sadece hapishaneyi ayakta bırakan o yangın felaketinden bu yana, meydanında ıssız bir enkazın bulunduğu, bir başka ve uzak diyardadır. Kişi, yoksul bir taşra kentindedir ve başkente ait tek belirti, şüpheli kişilerin varlığı ve polisin sürekli tetikte olmasıdır; diğer her şey tıpkı bir taşra kentinde olduğu gibidir; insanların sessiz mırıltıları, neredeyse herkesin birbirini tanıyor olması gerçeğinden, pejmürde kılıklı birinin en azından günaşırı bir ayyaş olarak sanki görevini yapması ve herkesin tanıdığı bir kaçığın kendi geçimini sağlıyor olması. İşte bu nedenle, birkaç yıl önce günün belirli bir saatinde Water Caddesi'nin güney ucunda uzun boylu, ince yapılı bir adamın ölçülü adımlarla kaldırım boyunca ileri geri yürüdüğü görülmüş olabilirdi. Bu gezintinin tuhaflığı herhangi birinin dikkatinden nadiren kaçabilirdi, zira ileri geri yürüyüş mesafesi kısaydı, öyle ki durumu bilmeyen birileri bile adamın bir iş peşinde olmadığını, ve de diğer insanlar gibi bedenini çalıştırmadığını ayırt etmiş olmalıydılar. Onu gözlemleyenler onun yürüyüşünde geleneğin gücüne ait bir sembolü fark edebilirlerdi. Gemide, güvertenin uzunluğu boyunca gezinmeye alışkın olan bir kaptan karada da buna eşit bir uzunluk belirleyip mekanik olarak ileri geri yürür – insanların yolcu ya da muhasebeci dedikleri bu adam da bunu yapıyordu. Adam caddenin ucuna ulaştığında bir gözlemci onda bir elektrik şokunun tersini, içindeki geleneğin çekme gücünü gözlemledi: Adam bir anda durdu, olduğu yerde geriye döndü,

gözlerini tekrar yere çevirdi ve sonra tekrar ileri geri yürümeye başladı. Bütün meydandakiler doğal olarak onu tanıyorlardı, ama deli olmasına karşın hiçbir zaman hakarete uğramamıştı; tam aksine, mahallenin sakinleri tarafından kendisine belirgin bir saygı gösteriliyordu. Bu, kısmen sahip olduğu servetten, ama aynı zamanda hayırseverliğinden ve avantajlı görünümünden kaynaklanıyordu. Doğru, yüzünde belli bir tür deliliğin belirgin özelliği olan tekdüze bir ifade vardı, ama hatları hoştu, bedeni dimdik ve yakışıklıydı, giysisi özenli ve hatta şıktı. Deliliği açık olarak sadece öğleden önce saat on bir ile on iki arasında Bornehus Köprüsü ile caddenin ucu arasında yürüdüğü taş döşeli yol boyunca ortaya çıkıyordu. Günün geri kalanında kuşkuya yer bırakmayacak şekilde talihsiz kaygılarının peşinden koşuyordu, ama sapıtması kendisini bu şekilde ortaya koymuyordu. İnsanlarla konuşuyor, uzun geziler yapıyor, birçok şeyle yakından ilgileniyordu; ama saat on bir ile on iki arasında kimse hiçbir şey pahasına onu yürümekten alıkoyamıyor, soru soran birine cevap vermesini, ve başka zaman nezaketin ta kendisi olan bu adamın bir selama karşılık vermesini sağlayamıyordu. Ya bu saatlerin onun için özel bir anlamı ya da kimi zaman olduğu gibi düzenli aralıklarla tekrarlayan bedensel bir rahatsızlığı vardı; bunu o hayattayken öğrenemedim, ölümünden sonra da daha kesin bilgi alabileceğim biriyle karşılaşmadım.

Bu şekilde mahalle sakinlerinin, ona karşı tutumları Yerlilerin aslında aysar olarak yüceltikleri bir kaçık için gösterdiği tavrı anımsatmakla birlikte, onun talihsizliğinin nedeni hakkında belki de içten içe bazı varsayımları vardı.

Açıkgöz olarak geçinen birisinin böylesi varsayımlar yüzünden kendini ifşa ettiği, yani aslında herhangi bir deliye yapılan suçlamalardan daha fazla, kendisinin deliliğe -veya belki çocukça davranışa diyelim- eğilimli olduğu pek de az görülen bir şey değildir.

Bu sözde kurnaz insanlar çoğu zaman bir delinin söylediği her şeye inanacak kadar aptaldırlar ve çoğu zaman onun söylediği her şeyin delilik olduğuna inanacak kadar aptaldırlar; ne var ki hiç kimse saklamak istediği şeyi saklamakta bir deli kadar bece-

rikli değildir, ne var ki çılgın bir adamın söylediklerinin çoğu bir aysarın da söylemekten utanmayacağı bir bilgelik taşır. Bundan dolayı, psikolojide geçerli olarak kabul edilen ve evrenin denetiminin bir kum tanesi tarafından ya da salt bir kaza sonucu belirlendiğini kabul eden görüş belki de aynı bilgiden kaynaklanır; zira bir kimsenin delilik için daha derin bir neden bulamaması ama bunun hiçbir şey tarafından kolayca açıklanamaz olarak görülmesi de aynı bilgidir; tıpkı vasat aktörlerin sarhoş adam rolünü oynamanın pek kolay olduğunu düşünmesi gibi – ki bu sadece vasat bir seyircinin önünde doğru olabilir. Muhasebeci alay konusu olmaktan korunuyordu, çünkü seviliyordu ve hakkındaki tahminler sessizlik içinde öylesine güvenli saklanıyordu ki, gerçekte bir taneden fazlasını asla duymadım. Belki de komşuları büründükleri sessizlikte artık fazla şey saklamıyorlardı; bu benimseyebileceğim bir görüş ve bunu yapmaktan da çekinecek değilim, çünkü onların içten içe çok fazla tahminleri olduğu konusundaki dik başlı şüphem bana onun çocuksuluğa eğilimli olduğunu açıklıyordu. Varsayım, onun bir İspanya kraliçesine aşık olmuş olduğuydu; ve bu varsayım açıkça onun ayrıksılığının çok geniş olarak yorumlanmasıydı, çünkü onun en dikkat çekici özelliğini, kararlı şekilde çocukları tercih etmesi olgusunu açıklamıyordu. Bu yolla büyük ölçüde iyilikler yapıyordu, bunu yapmak için aslında servetini harcıyordu; bundan dolayı yoksullar tarafından samimiyetle seviliyordu ve birçok yoksul kadın çocuklarına muhasebeciyi içten saygıyla selamlamaları talimatını vermişti. Ama sabah on bir ile on iki arasında hiçbir selama karşılık vermezdi. Çoğu zaman yanında çocuğuyla yoksul bir kadının adamın önünden geçtiğini, tıpkı çocuğu gibi onu en dostane ve içten bir şekilde selamladığını, ama adamın başını kaldırıp bakmadığını defalarca görmüştüm. Adamın yanından geçtikten sonra yoksul kadının başını arkaya attığını gördüm. Manzara etkileyiciydi, zira adamın işlediği hayırlar oldukça karakteristik ve tuhaf bir şekilde tümüyle karşılıksızdı. Rehinci ödünç aldığı şey karşısında yüzde altı alır, ve birçok zengin, şanslı, kudretli insanlar, ve yoksullarla onlar arasındaki aracılar, kimi zaman verilen şeyin karşılığında yüksek faizler alabilirler, ama bu muhasebeci olayında yoksul bir kadın onu kıskanma-

ya kışkırtılmamış ya da sefaletinden dolayı kederlenmemiş, ya da düşük ücretlerden yılmamıştı, ki yoksul ödemelerini parayla yapmaz ama bükülmüş bir sırt ve incinmiş bir ruhla çalışır, zira kadın (yoksulların ifadesini kullanmak gerekirse) "asil ve cömert velinimetinin" kendisinden – ihtiyaç duyduğu parayı muhasebeciden alan kendisinden, daha talihsiz olduğu hissine sahipti.

Çocuklarla sadece iyilik yapma fırsatını verdikleri için ilgilenmiyordu; hayır, çocukların kendisiyle ilgileniyordu, çok özel bir şekilde hem de. Bir çocuğu gördüğü an, on bir ile on iki saatlerinin dışında herhangi bir zaman, yüzündeki tekdüze ifade canlanıyor ve çok farklı ruh hallerini yansıtıyordu, çocuğa yöneliyor, bir sohbete dalıyordu, ve bütün bu süreç boyunca sadece çocukların yüzünü çizen bir ressamın yakın ilgisini gösteriyordu.*

Bu insanın sokakta gördüğüydü, ama insan onu bir de kaldığı dairede görünce çok daha büyük bir şaşkınlığa kapılabilirdi. İnsan bir kimseyi başka bir yerde değil de evinde ya da odasında gördüğünde onun hakkında tamamıyla farklı bir izlenim edinir. Ve bu simyacılar ya da doğaüstü sanatlarla ve bilimlerle meşgul olanlar ya da Dapsul von Zabelthau** gibi astrologlar için geçerli değildir sadece; ki Zabelthau oturma odasında otururken diğer insanlar gibi görünür, ama rasathanesinde kafasında yüksek tepeli bir başlığı, boz renkli bir harmanisi, uzun ak sakalıyla oturur ve öylesine duygularını gizleyen bir sesle konuşur ki kızı bile onu tanıyamaz da bir umacı sanır. Ah, insan bir kimseyi evinde ya da odasında gördüğünde hiç de ender olmayan bir şekilde tamamıyla farklı bir değişim keşfeder ve sonra onu toplum içindeki görünüşüyle kıyaslar. Muhasebeci için böyle bir durum söz konusu değildi ve insan onun çocuklara karşı ilgisinin ne kadar da ciddi olduğunu şaşkınlıkla görürdü. Hatırı sayılır ölçüde büyük bir kütüphanesi vardı, ama bütün kitapların öyle ya da böyle fizyolojiyle ilgisi bulunuyordu. İçlerinde bakır gravürler vardı ve onların yanı sıra portre hassasiyetinde çizilmiş yüz desenlerinin de içinde bulunduğu kendi yaptığı bir dizi resim görülüyordu,

* 1843 Günlüğü'nde bu mesel başka bir şekilde ele alınmıştır.
** E. T. A. Hoffmann'ın bir hikâyesinde yer alan bir karakter.

daha sonra giderek birbirlerine daha az benzeyen, ama yine de bir benzerlik izi kalan orijinaliyle yan yana bir dizi yüz vardı; matematiksel formüllere göre yapılmış yüzler vardı, diğerleri toplam izlenimle tamamıyla değişiklik gösteren orantılarla çizilmiş birkaç temiz çizgiydi; fizyolojik gözlemlere göre yapılmış yüzler vardı ve bunlar farazi bir varsayıma göre yapılmış başka yüzler tarafından denetleniyorlardı. Bütün bunlarda onu ilgilendiren şey özellikle fizyoloji, psikoloji ve patolojinin görüş açısından göründüğü gibi art arda gelen nesiller boyunca aile ilişkilerine atfolunabilir benzerliklerdi. Eserlerinin hiç gün ışığına çıkmamış olmasından pişmanlık duyulmalı belki de; zira bir deli olduğu doğruydu, onunla ilişkim yakınlaştıkça öğrenmiştim bunu, ama bir deli, sabit fikri nesneleri gözetlemek için bir içgüdü haline geldiğinde hiçbir şekilde en kötü gözlemci değildir. Meraklı bir gözlemci birçok şey görür, bilimsel bakımdan meraklı biri bütün onurlara layıktır, endişeli bir gözlemci başkalarının görmediklerini görür, ama çılgın bir gözlemci belki de en fazlasını görür, gözlemleri çok daha keskin ve çok daha ısrarlıdır, tıpkı bazı hayvanların duyularının insanlarınkinden çok daha keskin oluşu gibi. Sadece gözlemlerinin doğrulanması gerekir.

Tutkulu incelemeleriyle bu şekilde meşgulken (ki genel olarak konuşmak gerekirse saat on bir ile on iki arası hariç her zaman böyleydi) çok sayıda insan onun bir çılgın olmadığını sanabilirdi; oysa ki tam da bu zamanlarda çılgınlığı onu tamamıyla sarardı. Her bilimsel incelemenin altında yattığı gibi, aranması gereken bir x vardır ya da (bir taraftan bakılırsa) bilimsel incelemeyi harekete geçiren bir şey, ki bu, kesinliğini gözlemle doğrulamanın peşinden koşan ebedi bir varsayımdır; işte tam da böyle endişeli tutkusunun peşinden koştuğu bir x, ırksal kalıtımdaki benzerliğin derecesini kesin olarak belirleyen bir yasa vardır ve bu şekilde insan kesin sonuca ulaşabilir; ve ayrıca hayalgücüne aynı zamanda hazin bir kesinliği ödünç veren bir varsayıma da sahiptir ki, bu keşif onunla ilgili bazı hazin gerçekleri de doğrulayacaktır.

Mütevazı koşullarda yaşayan alt düzeyde bir hükümet görevlisinin oğluydu. Erken yaşlarında en zengin tüccarların biriyle bir mevki elde etti. Sessiz, sakin, oldukça utangaç ve şaşkın olan

bu adam çok geçmeden ticarethane yöneticisinin onda çok yararlı bir adam keşfedeceği bir anlayış ve dakiklikle işine sarıldı. Boş zamanlarını okumaya, yabancı diller öğrenmeye, çizim yeteneğini geliştirmeye ve tek oğlu olduğu ebeveynlerini ziyaret etmeye ayırdı. Yani dünyanın bilgisine erişmeden yaşadı. İşe muhasebeci olarak alındı ve çok geçmeden hatırı sayılır miktarda bir maaş almaya başladı. Eğer -İngilizlerin dediği gibi -paranın erdem yarattığı doğruysa, aynı zamanda ahlaksızlık yarattığı da doğrudur. Ne var ki, genç adamın aklını hiçbir şey çelmedi, ama yılllar yılları kovaladıkça giderek dünyaya daha fazla yabancılaştı. Kendisi bunun pek farkına varmadı çünkü bütün zamanı hep doluydu. Sadece bir keresinde bir önsezi ruhuna doğdu, kendisine yabancılaştı, ya da tıpkı toplumda yükselen ve geride bir şey unutmuş olması gerektiğini hatırlayan, ama bunun ne olduğunun idrakine bir türlü varamayan biri gibi. Ve gerçekten de bir şey unutmuştu, gençlik günleri geçmeden genç bir tavırla, genç olmayı ve kalbini sevince açmayı unutmuştu.

Sonra bu dünyaya ait insanlar olan birkaç kâtiple tanıştı. Bunlar çok geçmeden onun mahcubiyetini fark ettiler ama onun yeteneğine ve bilgisine o kadar saygıları vardı ki, asla ne kaybettiğinin farkına varmasını sağlayacak bir şey yapmadılar. Kimi zaman onu neşeli bir toplantıya, kısa sohbetlere ya da bir tiyatroya davet ettiler. Adam bunlara uydu ve bunlar hoşuna gitti. Öte yandan arkadaş çevresi de çok da kötü değildi, çünkü utangaçlığı eğlencelerine karşı sağlıklı bir kontrol oluşturuyordu, öyle ki eğlenceler çığırından çıkmıyor, ve onun saflığı belki de böylesi eğlencelere, arkadaşlarının alışmış olduklarından daha asil bir nitelik katıyordu. Ama utangaçlık, pozisyonunu korumaya ve kendisini öne sürmeye yeterli bir güç değildir, ve dünyayı tanımayan bir adamı saran üzüntü ya sonraları ona karşı başkaldırmış ya da başka her ne sebeple olursa olsun, her halükârda ormanda yapılan bir gezinti şahane bir akşam yemeği partisiyle sona ermişti.* Bu iki kâtip eğlence meraklısı olduklarından onun utangaçlığı onları daha da teşvik etmiş, ve bunun acı veren duygusu, şarap içildikçe alevlenen daha da güçlü bir etki ile onu da isteklendirip teşvik etmişti. Daha sonra diğerleri onun kendi

* "In Vino Veritas": Gerçek şarapta gizli.

aralarına katılmasına izin verdiler, ve o aşırı heyecanıyla bambaşka bir adam haline geldi – berbat bir topluluk içindeydi artık. Sonra, tuhaf ki kadınlara küçümsenmeleri karşılığında para verilen o yerlerden birini ziyaret ettiler. Orada neler olduğunu kendisi de bilmiyordu.*

Ertesi gün keyfi hiç yerinde değildi ve neşesizdi; uyku akşamki izlenimi yok etmişti, ama yine de o arkadaş topluluğuna girmeyi bir kez daha istemeyecek kadar her şeyi hatırlıyordu, bu topluluk saygın ya da kötü olsun hiç fark etmezdi. Daha önce çalışkan idiyse eğer, şimdi daha da çalışkan hale geldi. Arkadaşlarının onu yoldan çıkardıkları veya böyle arkadaşlara sahip olmuş olduğu gerçeği ona büyük bir acı veriyor, onu daha da münzevi kılıyordu ve bu duruma ebeveynlerinin ölümü de katkıda bulundu.

Öte yandan, gösterdiği olağanüstü çalışkanlıkla ticarethane yöneticisinin nezdinde saygınlığı arttı. Çok güvenilen bir adamdı, hastalanıp da ölesiye yatağa düştüğünde çoktan ona işten bir hisse vermeyi düşünmeye başlamışlardı. Ölüme en yakın olduğu anda, ayağını "ölümün kutsal köprüsü"ne atacakken birdenbire içinde bir anı uyandı, meydana geldiğinden o ana kadar gerçek anlamda onun için hiç var olmamış bir olayın anısıydı bu. Anısında bu olay saflığını kaybetmesiyle birlikte yaşamını sona getiren kesin bir biçim kazandı. İyileşti, ama yatağından sağlığını tekrar kazanmış olarak kalktığında yanında artık bir olasılık vardı, ve bu olasılık onu takip etti, o da tutkulu incelemelerinde bu olasılığı takip etti, ve bu olasılık onun sessizliği içinde kuluçkaya yattı, ve bu olasılık bir çocuk gördüğünde yüz hatlarına türlü devinimler yerleştirdi – ve bu olasılık yaşamını ona borçlu olan bir başka varlıktı. Ve merakla peşinden koştuğu ve yıllar içinde daha tam bir adam bile olmadan onu ihtiyarlatan şey talihsiz çocuğun kendisiydi, ya da böyle bir çocuğun var olup olmadığına dair arayışıydı; ve onu delirtmiş olan şey bunun keşfine yarayacak apaçık her yolun onun elinden koparılıp alınmasıydı, bunlardan onun yıkımına sebep olan o ikisinin yıllar önce Amerika'ya gittikleri ve ortadan yok oldukları göz önüne alındığında; ve onun

* Bu meselin Kierkegaard'ın Mayıs 1836'da yaşadığı "cinsel düşüş"ün yorumu olarak okunması için bkz. Lowrie, *Kierkegaard.*

deliliğini böylesine diyalektik bir şey haline getiren şey, hastalığı dolayısıyla ateşli bir imgelemin sonucu mu, yoksa yaklaşan ölümün gerçeği hatırlatma yolu ile aslında onun belleğine yardımcı mı olduğunu tam olarak bilmemesi idi. İşte, bütün bunlar bu nedenle saat on bir ile on iki arasında başı öne eğik olarak kısa patikada sessizce dolaşmasıyla, günün geri kalanında belirli bir kesinlik bulmak için bütün olasılıkların umutsuz dönemeçlerinin şaşılası dolambaçlı yolları boyunca dolaşmasıyla sonuçlandı.

Buna rağmen, başlangıçta, ofisteki işlerle ilgilenmekte oldukça başarılı idi. Her zaman olduğu gibi dakik ve titizdi. Defterleri ve mektupları gözden geçiriyordu, ama zaman zaman bütün her şeyin boşa çaba olduğu bir kıvılcım halinde gözünün önünde çakıyordu, gözden geçirmesi gereken oldukça farklı başka şeyler vardı aslında; hesapların yıllık bilançosunu çıkardı, ama sahip olduğu müthiş sorumluluğu düşününce bu yaptığı ona bir şaka gibi göründü.

Daha sonra şirketin başkanı öldü, ve geriye büyük bir servet bıraktı, muhasebeciyi kendi oğlu gibi sevdiğinden, kendisinin de çocuğu olmadığından, sanki kendi oğluymuş gibi onu tüm servetinin mirasçısı yaptı. Bunun üzerine muhasebeci derhal hesabı kapattı ve bir bilimadamı oldu.

Şimdi *otium*'u* vardı. Eğer hayat kimi zaman çarkı döndüren o tesadüfi koşullardan birini hayatına sokmamış olsaydı endişeli anıları belki de saplantılı bir düşünce haline gelmeyecekti. Geriye kalmış olan tek akrabası, ölmüş annesinin kuzeni olan Kuzen xxxxxxxx** diye seslendiği ihtiyar bir adamdı. Bu adam, ebeveynlerinin ölümünden sonra yanına gittiği bekâr bir ihtiyardı, onun evinde her gün yiyip içmişti, bunu işle ilişkisini kestikten sonra da sürdürmüştü. Kuzen (psikolojinin kolayca açıkladığı gibi) gençlerden ziyade daha çok ihtiyarlardan, sıkça duyulan belli bazı tür belirsiz ince esprilerden haz alırdı. Şu kesin ki, her şey işitilip de çoğu unutulduğunda ihtiyar bir adamın ağzından çıkan basit açıkyürekli bir kelime başka zaman edinemeyeceği bir ağırlık kazanabilir, dikkatsizce sarf edilen bir söz, yıllar boyunca

* Boş zaman

** "Özel kuzen."

ıstırap çekmiş bir kimsenin ağzında kolayca rahatsız edici bir etkiye sahip olabilir, özellikle de insan muhasebecinin olduğu kadar enfeksiyona açıksa. Kuzenin tekrar tekrar anlattığı espriler içinde birisi vardı ki, o da, hiçbir erkek, hatta evli bir erkek bile, kaç çocuğa sahip olduğunu kesin olarak bilemez esprisi idi. Kuzen işte böyle biriydi, bunun dışında aslında iyi bir adamdı, eğlenceli partileri seven iyi bir yoldaştı, ama o, belirsiz şakalarına ve ikide bir enfiyesinden çimdik almasına dayanamıyordu. Böylelikle muhasebeci kuşkusuz kuzeninin -içlerinde o belirsiz şakanın da olduğu- espri repertuvarını birkaç kez yinelediğini duymuştu, ama bunu idrak etmeksizin yapıyor ya da duymazlıktan geliyordu. Şimdi öte yandan bu şaka doğrudan doğruya onu hassas noktasından vurmaya çalışıyor, zayıf ve ıstırap çektiği yerden onu yaralamayı hesaplıyordu. Hayallerinden birine daldığında ve kuzenin şakasının sohbete çeşni katması gerektiğinde saplantılı düşüncesinin esnekliğini artıran o kazara dokunuş, saplantısının daha da bir yerleşmesine neden olurdu. Çekingen adamın sessizliği ve geveze kuzenin esprileri, ikisi birlikte bu talihsiz üzerinde etkili oldu ve nihayet esasların yer değiştirmesi ile anlayış ciddi olarak çözüldü, çünkü böylesi bir ev idaresi ile hizmet süremezdi ve muhasebeci anlayışlı olmayı çılgınlıkla takas etti.

Başkent caddelerinde trafik ve hengâme vardır, Christianshavn'a ise sessiz bir dinginlik çöker. Orada insanlar metropolün sakinlerini böylesi gürültülü hareketliliğe sevk eden amaçlar ve hedeflerle tanışıklarmış gibi görünmez, başkentin yaygaracı hareketliliğinin altında yatan farklılıklarla tanışıkmış gibi görünmez. Yoksul muhasebeci Christanshavn'da oturuyordu; kelimenin pratik anlamında evi oradaydı, şiirsel anlamda, orada yuvasındaydı. Ama incelemesinin özellikli tarihsel yolu boyunca anılarının kökenine nüfuz etme arayışındaydı, ya da sıradan insan gözlemlerinin dolambaçlı yolları boyunca, aldatıcı hipotezlerin desteğiyle, x'i bilinen bir niceliğe dönüştürmenin arayışı içindeydi – peşine düştüğü şeyi bulamamıştı. Kimi zaman ona öyle geliyordu ki arayışının nesnesi çok uzakta olabilirdi, kimi zaman kendisine o kadar yaklaşıyordu ki, çocuklarına bol keseden hediyeler verdiği için yoksullar ona minnetlerini sunduklarında, o

yalnızca kendi pişmanlığına karşı duyarlı oluyordu. Ona öyle geliyordu ki sanki en kutsal görevini yerine getirmekten kendisini alıkoyuyordu, ona öyle geliyordu ki en korkunç şey bir babanın kendi çocuğuna sadaka vermesiydi. Bundan dolayı şükretmeyecekti, yeter ki bu minnettarlığı onun için bir lanete dönüşmesin, ama bütün bunlara karşın vermeyi kesmiyordu. Ama yoksullar nadiren böylesi "cömert ve asil" hayırsever buluyor ve böylesi uygun koşullarda yardım alıyorlardı.

Bu vakayı daha genel bir ışık altında inceleyen zeki bir bilimadamı elbette ki zihninden geri kalan her şeyin kökeni olan bu olasılığı çıkarabilirdi, ve hatta, kendine başka bir şifa yolu arayan hasta bir adamın fantezisine kendisini uydurarak, bunu hazin bir kesinlikle kabul etmiş olsa bile, bir bilimadamı olarak sahip olduğu bilgiyle hâlâ bu kesinliğin içinden bu tümdengelimi çok sayıda olasılık dizisi aracılığıyla çıkarıp atabilir ve hiç kimsenin bunu fark etmesi mümkün olmayabilirdi... Böylesi bir tedaviyle belki de daha fazla çıldıracak olan bu deli adam bir yana. Böylesi çeşitli etkilerin olasılığı vardır. Bu bir törpü gibi kullanılır: eğer beden sertse, sert kenar törpülenebilir; ama eğer huyu bir testere gibi yumuşaksa, testerenin dişleri törpülenerek sadece daha da keskin hale gelir. Yoksul muhasebecinin keşfettiği her yeni olasılık kendi başına kullandığı ve ısırığından kendisinin acı çektiği endişenin testeresini keskinleştiriyordu.

Onu sık sık dolandığı iskelede görürdüm ve onu başka vesilelerle de gördüm; ama bir keresinde onunla o mahallenin bir kahvehanesinde karşılaştım. Çok geçmeden her on beş günde bir akşamüzerleri oraya geldiğini öğrendim. Gazete okuyor, bir kadeh punç içiyor ve her akşamüzeri eski geminin kaptanıyla konuşuyordu. Kaptan yetmişlerinde, ak saçlı, canlı bir ten rengi olan sağlığı yerinde biriydi; kişilik olarak dünyayı dönmüş dolaşmış olan bir gemicininkinden başka bir özellik göstermiyordu ve kuşkusuz bu izlenim doğruydu. Bu iki insanın nasıl olup da tanıştığını asla öğrenemedim, ama bu bir kahvehane tanışıklığıydı ve birbirlerini sadece burada görüyor, kimi zaman İngilizce, kimi zaman Danca, kim zaman da her ikisinin karışımıyla burada konuşuyorlardı. Muhasebeci tamamen farklı bir adamdı, kapıdan içeri girip ihtiyar denizciye tebessümle İngilizce selam

verdiğinde insan onu zar zor tanıyabilirdi, o kadar çapkıncaydı işte. Kaptanın gözleri çok iyi görmüyordu, geçen yıllarla birlikte insanları görünüşlerine bakarak değerlendirme yeteneğini kaybetmişti. Bu, kendisi kırkıncı yaşında olan ve burada başka her yerde olduğundan çok daha genç görünen muhasebecinin nasıl olup da kaptanı altmış yaşında olduğuna inandırabildiğini ve bu yalanı sürdürebildiğini açıklıyor. Gençliğinde kaptan, bir denizci ne kadar nazik olabilirse o kadar hoş bir adamdı, ama kuşkusuz bütün hoşluğu içinde nezaketi kadar neşeli biriydi, zira saygıdeğer bir havası vardı ve tabiatı o kadar sevimliydi ki insan onun hayatına ve bir denizci olarak şıklığı konusunda ona kefil olabilirdi. Londra'daki dans salonları ve kızlarla muzipliklerini ve ardından Hindistan'da yaşadıklarını anlatmaktan yorulmazdı. Bunun üzerine sohbet sırasında karşılıklı olarak içtiler ve kaptan, "Evet, bütün bunlar gençliğimizdeydi, şimdi artık yaşlandık – ama 'biz' dememem gerek, zira siz kaç yaşındasınız ki?" dedi. "Altmış," diye karşılık verdi muhasebeci ve yeniden karşılıklı içmeye devam ettiler. – Zavallı muhasebeci! Bu sözler yitik bir gençliğin tek telafisiydi ve bu telafi bile kuluçkaya yatmış olan deliliğin zıttı bir etkiydi. Bütün durum o kadar nükteli planlanmıştı ve altmış yaşında olduğuna dair bu yalan, özellikle nükte etkisi açısından İngilizce dilini kullanışıyla desteklenerek, öylesine adamakıllı düşünülmüştü ki, bu durum karşısında insanın bir deliden ne kadar çok şey öğrenebileceğini görerek etkilenmiştim.

Sonunda muhasebeci öldü. Birkaç gündür hastaydı ve ölüm cidden geldiğinde ve o şimdi cidden sonsuzluğun korkunç köprüsünü adımlayacakken, olasılık ortadan yok oldu, o bir sanrıdan başka hiçbir şey değildi; ama eserleri onu takip etti, ve onlarla birlikte yoksulların hayır duaları, ve ayrıca çocukların ruhunda onun onlar için ne kadar çok şey yaptığının anısı kaldı. Defin sırasında ben de oradaydım. Mezardan dönerken tesadüfen kuzeniyle yan yanaydım. Muhasebecinin bir vasiyet bıraktığını ve kuzenin tokgözlü olduğunu biliyordum. Bundan dolayı, hiç evlenmemiş ve çocuğu olmadığı için, geride bırakmış olduğu serveti bırakabilecek kendi ailesinin olmamasının çok üzücü bir şey olduğunu söyleme hürriyetini kendimde buldum. Kuzen

gerçekten bu ölümden etkilenmişti, benim beklediğimden daha çok hem de ve bütününde benim tahmin ettiğimden daha iyi bir izlenim yaratmıştı; kendisini şunu söylemekten alıkoyamadı: "Evet, benim iyi dostum, hiçbir erkek, evli bir erkek bile, ardında kaç çocuk bıraktığını kesin olarak bilemez." Bana göre, günahını bağışlatan asıl şey bunun bir özdeyiş olmasıydı, ki belki de bunu sürekli tekrarladığının farkında bile değildi, acıklı olan şey ise adamın böyle bir özdeyişi biliyor olmasıydı. Hapishanede gerçekten ıslah olan, bir parça daha yüksek bir izlenim edinmiş olan ve hayatlarıyla buna tanıklık eden, ama yine de din üzerine yaptıkları ciddi sohbetin ortasında en iğrenç anıların işe karıştığı suçlular tanıdım, öyle ki, bir bakıma bütün bunların hiç farkında değillerdi.

Uzunköprü adını uzunluğundan alır, çünkü bir köprü olarak uzundur, bir yol olarak ise köprünün uzunluğu pek kayda değer değildir, bir insan onu yaya geçerek bu konuda kendisini ikna edebilir. Bir kimse köprünün öte yanında, Christianshavn'da durduğunda köprü gözüne sanki çok uzun olarak görünebilir, zira insan Kopenhag'dan uzakta, çok uzakta bulunuyormuş gibidir.

CİLASI YENİLENEN REHBER KİTAP

Yeni Ahit modernite tarafından hangi anlayış düzeyinde gerçekleştirildi?

Hıristiyanlar için bir rehber olarak kabul edilen Yeni Ahit... bizim sanımıza göre, tarihsel bir antika galine geldi, bir ülkede bütün her şey bütünüyle değişmişken o belirli ülkenin rehber kitabı gibi. Böylesi bir rehber kitap artık o ülkeyi ziyaret eden yolculara yararlı olma amacına hizmet etmez, en fazla eğlence için okunur. Biri demiryoluyla rahatça yolculuk ederken, biri rehber kitapta, "Burada bir insanın dünyanın altında 70 bin kulaç derine dalabileceği Woolf Kanalı var," diye okur; bu sırada küçük sıcacık kafede oturmuş puro içen biri, rehber kitapta, "Burada bir grup eşkıyanın barındığı bir kale varmış, oradan yolculara saldırıp kötü muamele ediyorlarmış" diye okur, vs. Burada, şurada, *buradaydı*; şimdi ise (nasıl olduğunu düşünmek bile çok eğlenceli), şimdi Woolf Kanalı yok ama demiryolu var; eşkıya çetesi yok ama küçük sıcacık kafe var.

CÜCENİN SEKİZ FERSAHLIK ÇİZMELERİ

Neden mutluluk peşinde koşmak bu kadar kaçamaklıdır?

Çoğu insan hazzın peşinde öyle nefes nefese bir telaşla koşar ki farkına varmadan onun yanından geçer. Şatosunda tutsak olan prensese gözcülük eden cücenin başından geçen gibi. Bir gün cüce öğle uykusuna dalmıştı. Bir saat sonra uyandığında, prenses gitmişti. Çabucak sekiz fersahlık çizmelerini giydi; bir adımda kızın çoktan önüne geçmişti.

CÜZAMLININ KENDİ KENDİNE KONUŞMASI

Bir kimse başkaları için gizlice ve yalnız başına ve de özgürce acı çekiyorsa, bundan ne tür bir varoluş ilişkisi ortaya çıkar?

[SAHNE.* ŞAFAKTA MEZARLAR ARASINDA, SIMON LEPROSUS BİR MEZARTAŞININ ÜZERİNE OTURMUŞ, UYUYAKALMIŞ, ÇIĞLIK ATARAK UYANIYOR:]

SIMON! - "Evet." – Simon! – "Evet, kim sesleniyor?" – Neredesin Simon? – "Buradayım. Sen kiminle konuşuyorsun?" – Kendi kendimle. – "Kendinle misin? Bozulmuş etinle ne de tiksindiricisin, yaşayan her canlı için vebasın, benden uzak dur, seni iğrenç şey, mezarların yolunu tut." Neden böyle konuşamayan ve ona göre davranamayan tek insan benim? Benden başka herkes, eğer onlardan kaçmazsam, benden kaçıyor ve beni yalnız bırakıyor. Bir sanatçı eserine nasıl hayran olunduğunun gizli tanığı olmak için kendisini gizlemez mi? Ben neden tiksinç figürü kendimden ayıramıyorum ve insanların nefretinin gizlice tanığı olamıyorum? Neden ben bunu üzerimde taşımaya ve göstermeye yazgılıyım, sanki umutsuz bir sanatçıyım da övgüyü duymaya çalışıyorum? Neden çölü kendi çığlığımla doldurmalı ve yabani hayvanların yoldaşı olmalıyım ve uluyuşumla zamanı kısaltmalıyım? Bu bir haykırış değil, bu bir soru; toplum dışı olmanın bir insan için iyi olmadığını söyleyen O'na soruyorum bu soruyu? Bu benim toplumum mu? Bu mu aradığım arkadaş – aç canavarlar ve bulaşıcı hastalık korkusu olmayan ölüler mi?

[YENİDEN OTURUYOR, ÇEVRESİNE BAKINIYOR VE KENDİ KENDİSİNE KONUŞUYOR:]

Manasseh'e ne oldu? [Sesini yükselterek] Manasseh! – [Bir an için susuyor]. Sonra şehirden uzaklaştı. Evet, bunu biliyorum. Bir merhem keşfettim, onu kullanınca cüzam içe dönüyor, böylece kimse onu göremiyor ve papazın bunu bize açıklaması

* Kierkegaard'ın mesellerinin arasında en etkileyici ve önemli olanlarından biri.

gerekiyor. Ona nasıl kullanılacağını öğrettim. Ona dedim ki, hastalık bu şekilde gerilemiyor, sadece içsel hale geliyor, birinin soluğu bir başkasını enfekte edip ona cüzam bulaştırabiliyor. Sonra sevinçten uçtu, varoluştan nefret ediyor, insanları lanetliyor, kendisinden intikam alıyor, şehre koşuyor, soluğuyla hepimizi zehirliyor. Manasseh, Manasseh, neden ruhunda şeytana yer verdin, bedeninin cüzamlı olması yetmiyor muydu?

Merhemden geri kalanı fırlatıp atacağım ki bir daha aklım çelinmesin. Peder İbrahim'in Tanrısı izin ver de onu nasıl hazırladığını unutayım! Peder İbrahim, öldüğümde bağrında uyanacağım, sonra en saf olanla birlikte yemek yiyeceğim, sahiden sen cüzamlıdan bile korkmazsın. İshak ve Yakup, sizler cüzamlı olan ve insanların tiksindiği biriyle masaya oturmaktan korkmazsınız. Çevremde uyuyan siz ölüler, uyanın, yalnızca bir an için, bir kelime olsun duyun benden, yalnızca bir kelime yüce İbrahim, çünkü onun yeri kutsanmış olanların arasında hazır edildi, insanların arasında değil. İnsan merhameti sonuçta nedir ki! Talihsizlerden başka kimler için gerekli ki ve bunun bedeli ona nasıl ödettirilir? Yoksullaştırılmış adam tefecinin ellerine düşürülür, ki tefeci en sonunda onu bir tutsak olarak hapishaneye telim eder – talihli olanlar da aynısını yaparak tefeciliği kullanır ve talihsizi bir kurban olarak görüp, haram vasıtalarla Tanrı'nın dostluğunu ucuz fiyata kapattıklarını düşünürler. Servet elde ettiklerinde küçük bir armağan, bir kuruş, ortada hiç tehlike yokken yapılacak bir ziyaret, savurgan ömürlerine renk katacak bir parça merhamet – bakın, bu merhamet fedakârlığıdır! Ama eğer tehlike varsa, talihsizi çöle kadar kovalarlar, öyle ki müziği, dansı ve şaşaalı yaşamlarını rahatsız edebilecek çığlıkları duyulmasın, merhameti – insan merhametini mahkum ettirebilsin, Tanrıyı ve talihsizi aldatabilsin.

Öyleyse kentlerde ve talihliler arasında arayın merhameti, çölde arayın onu. Sana, İbrahim'in Tanrısına şükrediyorum, çünkü Sen bu merhemi keşfetmeme izin verdin, Sana şükrediyorum çünkü Sen onu kullanmaktan vazgeçmemi destekledin; bu davranışındaki sevecen şefkati anlıyorum, ki onda ben gönüllü olarak kaderime katlanıyorum, zorunluluğun dayattığı acıları isteyerek çekiyorum. Eğer hiç kimse bana merhamet etmeseydi,

merhamet benim gibi, orada kendi hayatım başkalarını kurtarmaya adayan biri olarak teselli içinde oturduğum, başkalarını kurtarmak için aforoz edilmeyi gönüllü olarak seçtiğim mezarların arasından kaçıp giderdi. Sen, İbrahim'in Tanrısı, bereketli ve verimli mevsimlerde onlara mısır ve taze şarap ver, daha büyük ambarlar ver ve ambarlardan daha büyük bolluk ver, babalara bilgelik ver, annelere doğurganlık ver, çocukları kutsa, savaşta zaferler ver, ki bu insanlar senin hükümranlığının halkı olsun. Bedeni yaralı ve bozuk olanın dualarını işit, insanlar için dehşet verici olanın, mutlulara felaket getirenin, her şeye rağmen eğer ki yüreği lekeli olmayan bu insanı işit.

ÇEKİRDEKLER VE KABUKLAR

Tanrı ile dünya arasındaki ilişki ne ile kıyaslanmalıdır?

Eğer iki adam birlikte kabuklu yemiş yiyorsa, biri sadece kabuğunu severken, diğeri çekirdeğini seviyorsa, onların birbirlerine uygun oldukları söylenebilir. Dünyanın reddettiği şey, küçümsediği, yani, kurban edilmiş adam, yani kabuk- kesinlikle Tanrı bunun üzerine en büyük bolluğu koyuyor, büyük bir tutkuyla sevdiği dünyadan daha fazla değer veriyor ona.*

* 1854-55 Günlüğü'nde Kierkegaard aynı imgeyi farklı bir şekilde kullanmaktadır.

DEKORATİF KAYIT DEFTERİ

Yığınlar aykırıları nasıl yargılar?

Varsayalım ki ne önemli bir düşünceye sahip ne de çalışkan olan bir yazar uzun bir aradan sonra dekoratif bir kayıt defteri yayımlamış olsun, çok zarif ve şıkça ciltlenmiş, bir sürü boş sayfası olan bir defter: yığınlar bu dekoratif fenomene hayret ve gıpta içinde bakacaklardır. Şöyle düşüneceklerdir: Bu kadar uzun sürede yazdığına ve sayfalarda çok az yazılmış yer bulunduğuna göre, gerçekten de sıradışı bir şey olmalı. Varsayalım ki öte yandan çok verimli bir yazar, dekoratif olmaktan ve dalavereden çıkar ummaktan daha başka düşünecek şeyi olan bir yazar, büyük, çok büyük bir çalışkanlıkla alışılmadık bir hızla kendisini yazmaya versin:

Yığınlar buna çabucak alışır ve şöyle düşünürler: bu sıradan bir iş olmalı... Varsayalım ki bir papaz olsun, Berlin'deki sonuncu Chaplain-to-the Court'a benzeyen, ve benzerliği yanında yalnızca her sekizinci Pazar ya da hatta her on ikinci Pazar vaaz veren çok yetenekli Theremin* olsun, ama Majestelerinin ve tüm saray halkının en krallara layık ve yüce huzurunda bunu yapıyor olsun: Böylesi bir Baş-Papaz hakkında derhal bir kandırmaca gelişecektir. Aslında zaten özünde ne ise öyle olduğu, yani çok yetenekli olarak görülecektir. Ama yığınların gözünde yalnızca Baş-Papaz olmakla kalmayacak ama Muhterem bir Peder, ya da bir tür Yakası Fırfırlı Baş-Papaz olacaktır, bir Baş-Gözkamaştıran, tıpkı bir kimsenin yılda yalnızca birkaç kez huşu ile görme şerefine eriştiği kralın altından arabası gibi. Yığınlar derinden etkilenecekler ve kendi bilgelikleri içinde şöyle düşüneceklerdir: Böylesi bir vaizin bir vaaz hazırlaması ve onu ezberlemesi için üç ay gerekir, öyleyse bu çok sıradışı olmalı. Ve dikkat, çok uzun zamandır beklenen o sekizinci ya da on ikinci Pazar'da meraklılar o kadar kalabalık olacaktır ki, Baş-Papaz minbere güç bela sıkışacaktır – yalnızca yılda bir kez vaaz ver-

* Theremin (1780-1846), *Alman rahibi ve Berlin Üniversitesi teoloji profesörü.*

diği için kalabalık o kadar büyük olacaktır ki bir daha yeniden asla minbere sıkışamayacaktır, ya da polisler ve silahlı görevliler Baş-Papaz'ın içeri giriş çıkışlarını güvence altına almak zorunda kalacaklardır. Ve eğer kalabalık bir kimseyi öldürecek derecede sıkıştırıp eziyorsa bir dahaki sefere kalabalık daha da artacaktır. Zira vecize sadece gerçek bakımından değil, ama aynı zamanda merak bakımından da şunu söyler: "*Sanguis martyrum est semen ecclesiae.*" *

* "Şehitlerin kanı kilisenin tohumudur." Tertullian, *Apology. De Spectaculis*, çev. T. R. Glover (Londra: W. Heinemann, 1931), s. 227'den uyarlanmıştır.

DİKİŞ DİKEN KADIN

Bir kimse terbiye tavsiye eden bir söylemi nasıl dinlemeli?

Bir kadın elinden geldiğince bir sunak elbisesi dikerken, her bir çiçeği, elinden geldiğince, doğanın zarif çiçekleri gibi sevimli yapar, her bir yıldızı gecenin parıldayan yıldızları gibi olabildiğince ışıl ışıl yapar. Hiçbir şeyi esirgemez, ama sahip olduğu en değerli şeyleri kullanır. Bütün isteklerinden vazgeçer, elinden gelen tek ve biricik sevgili işi için gece ve gündüzün en güzel ve kesintiye uğramayan saatlerini bu işe harcar. Ama ne zaman ki elbise biter ve kutsal görevde kullanılmaya başlar: o zaman bir kimsenin elbisenin anlamı yerine onu yaparken kullandığı sanata bakma yanlışını yapacağı endişesiyle; ya da elbisenin anlamı yerine ondaki bir kusura bakma yanlışını yapacağı endişesiyle derinden kaygılanır. Zira ne o kutsal anlamı elbiseye işleyebilmiş, ne de bu anlamı ilave bir süs olarak elbiseye dikebilmiştir.

DOLANDIRICI İLE DUL KADININ İKİ KURUŞU

Hayırseverce bir niyet hayırseverce ya da merhamet dolu bir edimin esası mıdır?

Tapınağın hazinesine iki kuruş vermiş olan bir kadın hakkındaki hikâyeyi ele alalım, ama izin verin de bir parça değişiklikle hikâyeyi şiirselleştirelim. Bu iki kuruş kadın için oldukça büyük bir meblağ idi, öyle pek kolay biriktirmemişti. Onları biriktirebilmesi uzun zamanını almıştı ve sonra onları tapınağa kendi başına götürebilmek için küçük bir bez parçasına sararak saklamıştı. Ama dolandırıcının biri kadının parası olduğunu fark etti, hile yaparak içi elbette ki boş olan ve kadınınkine tıpatıp benzeyen başka bir bez parçasıyla bunu değiştirdi – dul kadın elbette bunu bilmiyordu. Sonra kadın tapınağa gitti, niyetlendiği gibi iki kuruşu, yani içi boş bez parçasını, demek oluyor ki hiçbir şeyi tapınak hazinesine koydu: İsa'nın hâlâ ona demiş olduğu şu sözleri, "onun bütün zenginlerden daha çok şey verdiğini" söyleyip söylememiş olduğunu merak ediyorum.

DOKUNULMAMIŞ YİYECEK

İman ile iman mesleği arasındaki fark nedir?

Eğer belli tür bir yiyecek olsaydı, bir yiyecek konusu ki, şu ya da bu nedenle, en mahrem duygularla bağlı olduğundan o insan için çok önemli olsaydı (milli bir yiyecek düşünebiliriz, ya da dinsel önemi haiz bir yiyecek)... bunun sonucu olarak bu yiyecek küçümsendiğinde ya da kötülediğinde o insanın bu durum karşısında sessiz kalması imkânsızdır: Bu onun bulunduğu bir yerde yapıldığında o zaman o insanın bunu kabul edip kendi duygularını itiraf etmesi doğal olacaktır. Ama izin verin de biz bu ilişkiyi bir şekilde değiştirilmiş olarak ele alalım. Bu adamın başkalarıyla birlikte bir toplulukta olduğunu ve önlerine bu yiyeceğin konulduğunu düşünelim. Yiyecek onlara sunulduğunda, her bir misafir kişisel olarak şöyle diyecektir: "Bu, bütün yiyeceklerin içinde en mükemmel ve en değerli olanıdır." Kuşkusuz, hakkında konuştuğumuz bu adam, şaşkınlık içinde misafirlerin bu yiyeceği yemediğini, onu ellerini sürmeden bırakıp öbür yiyeceklere daldıklarını, ama yine de bu yiyeceğin en mükemmel ve değerli yiyecek olduğunu söylediklerini keşfeder ya da keşfettiğine inanırsa, bu durumda bu adamın kendi inancını onaylaması gerekmez mi? Onunla çelişkide olan kimse yoktur, çünkü onun söylediğinden başka bir şey söyleyen kimse yoktur.

DOKTORA YAPILAN BİR ZİYARET

Tıp endişeli bilinci ortadan kaldırabilir mi?

Çağımızda (bu hakikattir ve çağımızın Hıristiyanlığı için önemlidir), çağımızda ruhların tedavisiyle doktorlar uğraşıyorlar. İnsanlar belki bir rahiple konuşmaktan boş yere büyük bir korku duyuyor, ki rahipler de, ne var ki, çağımızda büyük bir olasılıkla doktorlar gibi konuşuyorlar. Bu yüzden doktorlara başvuruyorlar. Ve o ne yapması gerektiğini biliyor: [Dr.]: "Sulak bölgelere yolculuk yapmalısınız, sonra bir binek atı almalısınız, çünkü başınızda başlıkla arılardan uzaklaşmanız mümkün, sonra dikkatinizi dağıtın, dağıtın, her akşam eğlenceli bir poker partisine katılmaya dikkat edin, öte yandan yatağa girmeden önce akşamları çok fazla da yememelisiniz, ve son olarak yatak odasının iyi havalandırılmasına önem verin – bunların hiç kuşkusuz yararı olacaktır." [Hasta]: "Endişeli bir bilinci avutmak için mi?" – [Dr.]: "Peh! Bırakın bu işleri! Endişeli bilinçmiş! Artık böyle bir şey yok, ırkımızın çocukluk çağlarından kalan şeyler bunlar. Artık böyle bir şeyle ortaya çıkacağını düşünecek aydınlanmış ve kültürlü bir rahip kalmadı – demek istiyorum ki, Pazar vaazları dışında, ki bu da farklı bir konudur. Hayır, burada endişeli bir bilinçle asla yola çıkmayalım, çünkü bu şekilde çok geçmeden bütün bir evi tımarhaneye çevirebiliriz. Öyle düşünüyorum ki, işe bir hizmetkâr alsaydım, o zaman onu kaybetmeye gönülsüz olur ve şiddetle özlerdim – ve başka açılardan ne kadar mükemmel olursa olsun eğer onun endişeli bilinç deneyimiyle haşır neşir olduğunu fark etseydim, koşulsuz olarak hizmetimden atardım onu. Bu kendi evimde hoş görebileceğim en son şeydir. Eğer benim kendi çocuğum olsaydı, kendisine barınacak başka bir köşe bucak araması gerekirdi." [Hasta]: "Ama, Doktor, bu var olmadığını söylemiş olduğunuz bir şeyden, "endişeli bir bilinç"ten duyulan ne kadar da ürkünç endişeli bir korku; insan neredeyse bilincin ıstırabından intikam almaya kalkıştığınızı düşünecek – sizin bu endişeli korkunuz tıpkı bir intikama benziyor!"

DÜĞME

Ahlaki edimler her zaman "ilkeler" üzerinde mi ilerlemelidir?

Eğer bir kimsenin paltosunun iç cebine dikilmiş küçük bir düğme varsa "İlkesel olarak" onun, bunun dışında önemsiz olan ve oldukça faydalı edimi önemli olacaktır – bir toplumun oluşturulmasıyla sonuçlanması olanak dışı değildir... "İlkesel olarak" bir kimse bir genelev kurulmasıyla ilgilenebilir (sağlık otoriteleri tarafından yazılmış bu konuda çok sayıda sosyal çalışma bulunmaktadır) ve aynı adam çağın büyük ihtiyaçlarından biri olduğuna inanıldığı için yeni bir İlahi Kitabının basılmasına katkıda bulunabilir. İlk ediminden dolayı onun ahlaksız olduğu sonucuna varmak ikinci ediminden dolayı ilahi okuduğu ya da söylediği sonucuna varmak kadar yersiz olacaktır.

Sivil din otantik olarak Hıristiyan olabilir mi?

Gençliğimde üniversitedeki ilk sınavında hiç başarılı olamayan ama sürekli olarak, "Gelecek sefere başaracağım," diyen genç bir adam vardı; bu yüzden ona asıl ismiyle değil "Gelecek sefere başaracağım" diyerek seslenirdik... Ne var ki, şimdi itiraz zamanları geçti... İtirazlar için stok, bir bankanın banka olabilmesi için her zaman bulundurması gereken sikkeler, ki bu durumda Hıristiyanlığın bankası buna sahip idi– bu tüketildi bayanlar ve baylar! Bankadan çekmek yerine, önce yeni bir bankanın kurulması gerek, ki bu durumda sikkeler aracılığıyla, yani edimlerle kurulmalı, bir Hıristiyan'ın rol oynadığı edimlerle.

ELEŞTİREL AYGIT

Bir metnin eleştirisiyle onun radikal sorumluluğunu hissetmek arasında ne gibi bir fark vardır?

Bir ülke hayal edin. Bir kraliyet emri bütün memurlara ve vatandaşlara, kısacası, bütün halka bildiriliyor. Bütün onların hepsinin üstüne çarpıcı bir değişiklik geliyor: Hepsi bir yorumcu halini alıyor, memurlar yazar halini alıyor, her kutsal gün en sonuncusundan daha bilgili, daha keskin, daha şık, daha derinlikli, daha yaratıcı, daha muhteşem, daha alımlı ve çok daha muhteşemce alımlı birinin yorumu ortaya çıkıyor, Bütünü incelemesi gereken eleştiri bu harika literatürün bütününe zar zor erişebiliyor, hatta eleştirinin kendisi öyle bitmek bilmeyen bir literatür haline geliyor ki eleştirinin bütününe ulaşmak imkânsızlaşıyor.

Her şey yorum haline geliyor – ama hiç kimse kraliyet emrini onunla uyum içinde hareket edecek şekilde okumuyor. Ve yalnızca her şey yorum haline geldiği için değil, ama aynı zamanda ciddiyetin ne olduğuna karar veren bakış açısı da değişiyor. Varsayın ki bu kral insan bir kral olmasın – çünkü insan kral olaylara bu akışı vererek herkesin kendisini ahmak yerine koyduğunu düşünebilir, yine de insan bir kral olarak, özellikle de memurların ve vatandaşların oluşturduğu birleşik cepheyle karşı karşıya geldiğinde, böylesine çirkin bir oyunda güzel bir yüz takınmaya mecbur kalabilirdi, bütün bunların doğal gibi görünmesine izin verebilirdi, böylece en şık yorumcu asilliğe yükseltilerek ödüllendirilirdi, en keskinine şövalye nişanı verilirdi, vs.

Düşünün ki bu kral güçlüydü, bütün memurlar ve vatandaşlar kendisini yanıltsalar dahi buna şaşmazdı. Böylesi bir durum hakkında sizce bu güçlü kral ne düşünürdü, tahmin edin. Hiç kuşkusuz, "Emre itaat etmeseler bile onları affedebilirim; daha da ötesi, bir dilekçe çerçevesinde bir araya gelseler de onlara sabır gösterebilirim, ya da belki de kendilerine çok zor görünen bu emrin tamamını kaldırırım – yani onları affedebilirim. Ama şunu, ciddiyetin ne olduğuna karar veren bakış açısını bütünüyle değiştirmelerini bağışlayamam."*

* 1849 Günlüğü'nde bu mesel başka bir şekilde ele alınmıştır.

ERKEN SON

Bir kendilik olma ödevi hiç tamamlandı mı?

Yazılı bir sınavda gençlere bir konu geliştirmeleri için dört saat veriliyor, bir öğrencinin zaman dolmadan önce bitirmesi ya da bütün zamanı kullanmasının bir önemi yok. Öyleyse, burada, ödev bir şey, zaman başka bir şey. Ama zamanın kendisi ödev haline geldiğinde, zaman sona ermeden önce bitirmek bir hata haline geliyor. Varsayalım ki bir adam bütün bir gün eğlenme görevini üzerine almış olsun, ve kendini eğlendirme görevini akşam olmadan önce bitirmiş olsun: o zaman sürati övgüye değerdir. Yaşamın kendisinin bir ödev olduğu durumda da aynı. Yaşam birininkini sona erdirmeden önce, o birinin yaşamla işini bitirmesi, kesinlikle görevi bitirmemiş olmak anlamına gelir.*

* "Öznel olma ödevinin en büyük ödev olduğu söylenebilir ve her bir insana önerilir... Daha da ötesi... öznel olma ödevi insanı bütün ömrü boyunca yetecek yeteneklerle donatır."

ERTELENMİŞ CEVAP

Din nedir?

Bir Yunan filozofundan dini tanımlaması istenince, bir cevap hazırlamak için süre istemiş; üzerinde anlaştıkları zaman süreci geçince, biraz daha erteleme istemiş, ve bu böyle devam etmiş. Bu şekilde sembolik olarak sorunun cevaplanamaz olduğunu göstermek istiyormuş. Bu gerçekten de tam da Yunan ruhu, güzel ve zekice. Ama eğer kendi kendisiyle tartışmış olsaydı, soruyu çok uzun süredir cevapsız bırakmış olduğunu düşünseydi, cevaba daha da yakınlaşırdı, bu da bir yanlış anlama olurdu; tıpkı borçlu birinin uzun süre borçlu kalmasıyla borcun en sonunda ödenmesi gibi – o kadar uzun süre ödenmemiş olarak kalmasına rağmen.

FAHİŞELİK İZNİ

Komedi nedir?

Bir kadın sokak kadını olmak için izin isterse, bu komiktir. Saygıdeğer biri olmanın zor olduğunu adamakıllı hissederiz (yani bir adam av köpeklerinin efendisi olmayı reddettiğinde, bu komik değildir), aşağılık biri olma izni verilmediğinde, bu bir çelişkidir. Şurası kesin ki, kadına izin verilmiş olsaydı, bu yine komik olurdu, ama çelişki farklı bir şey, şöyle ki, yasal otorite gücünü gösterdiğinde kesinlikle aczini gösterir: izin vererek gücünü, izin verilebilir bir şey haline getirmekle aczini.*

* Bu meselin başka bir versiyonu daha vardır.

FIRTINA

Bilgi, uygulandığında değişir mi?

Bir kaptan hayal edelim ve varsayalım ki hiç ayrımsız bütün sınavları geçmiş, ama henüz denize çıkmamış olsun. Onu bir fırtınanın ortasında hayal edelim; yapması gereken her şeyi biliyor, ama önceden bilmediği bir şey vardır: gecenin karanlığında yıldızlar göze görünmez olduğunda denizciyi ele geçiren dehşet; elindeki dümen dalgalar için bir oyuncağa dönüştüğünde gelen acizlik duygusunu bilmiyordur; böylesi bir durumda bir insan hesap yapmaya çalıştığında kanın nasıl da beynine hücum ettiğini bilmiyordur; kısacası, bildiklerini uygulaması gerektiğinde, bunları bilen kişide meydana gelen değişimden haberi bile yoktur.

FRANSIZ DEVLET ADAMI

Sorumluluğumuz olmaksızın bir gücümüz var mı?

Bir Fransız devlet adamının* kendisine ikinci kez bakanlık önerildiğinde bunu ancak devlet sekreterinin sorumlu olması halinde kabul edebileceğini açıkladığı hatıramızda hâlâ tazedir. Bakanı sorumluyken Fransa kralının sorumlu olmadığı çok iyi bilinen bir şeydir; bakan sorumlu olmak istemez ama devlet sekreterinin sorumlu olması koşuluyla bakan olacaktır; doğal olarak, nihai sonuç bekçilerin ya da sokak komisyoncularının sorumlu olmasıdır. Bu yer değiştirmiş sorumluluk hikâyesi Aristophanes için gerçek bir konu oluşturmaz mıydı?

* Louis Adolphe Thiers (1797-1877), Louise Philippe'in altında ikinci başbakan.

GERİGERİ YÜRÜYEN ADAM

Neden tutarsız davranışlar iyi niyetin aşırı uğraşlarına eşlik ederler?

Bir kişi birine sırtını dönüp yürüdüğü zaman, onun yürüyerek uzaklaştığını görmek kolaydır, ama bir insan yürüyerek uzaklaştığı kişiye yüzünü dönme yöntemini izlerse, görünüşte ve bakışta ve selamlarken, şimdi hemen geldiği konusunda güvence verirken, ya da hiç durmadan "Buradayım" –aslında geri geri yürüyerek uzaklaşmaktadır– derken aslında ondan geri geri yürüyerek uzaklaşma yöntemini izlemektedir, bu durumda bunun farkına varmak o kadar da kolay değildir. İyi niyet bakımından verimli ve söz vermekte çabuk olan bir kişi için de durum aynıdır, iyi'den giderek geri geri daha da uzaklaşmaktadır. Niyetleri ve sözleri yardımıyla iyiye yönelir, yüzünü iyiye döner, ve bu yönelişle ondan geri geri uzaklaşır. Her yenilenen iyi niyetle ve sözle sanki bir adım öne atmış gibi görünür, ama yine de sadece olduğu yerde durmakla kalmaz, geriye doğru bir adım atar. Kibirli iyi niyet, tutulmamış sözler geride umutsuzluk tortusu, keder bırakacak belki de çok geçmeden iyi niyetin daha tutkulu itirazlarıyla parlayan daha büyük bir moral bozukluğu ve keyifsizlik bırakacaktır. Tıpkı bir ayyaşın sürekli daha güçlü ikazlara ihtiyaç duyması gibi- sarhoş olmaktan kurtulmak için, bunun gibi, niyetlere ve sözlere düşen kişinin sürekli daha fazla ikaza ihtiyaç duyması gibi – geri geri yürümek için.

"Hıristiyan felsefesi" sifat "Hıristiyan"ı spekülatif muameleye tabi tutarak mı yola çıkmalıdır?

... Sanki önceden varsayarak spekülasyon yapmak doğruymuş gibi görünüyor, en azından Hıristiyan felsefesinin Hıristiyan olduklarını beyan etmiş olanları benimsemesinin programı olarak bu görünüyor. Ama eğer bu önceden varsayımayla başlayan felsefe sonunda kendi önceden varsaymasını spekülatif muameleye tabi tutacak noktaya ulaşırsa, ve önceden varsaymayı speküle ederse, o zaman ne olacak? O zaman önceden varsayma sadece bir kurgu, bir gölge oyununun parçası olmayacak mı? Gotham'ın bilge adamları hakkında bir hikâye vardır; onlar suyun üzerine uzanan bir ağaç görmüşler ve ağacın susadığını düşünerek ona yardımcı olmaya kalkışmışlardı. Bunun üzerine içlerinden biri ağacı tuttu, diğeri ilk adamın bacaklarına tırmandı, böylece bir zincir oluşturdular, hepsinin kafasında ağaca yardım etme düşüncesi vardı. Ama ne oldu? İlk adam ağacı daha iyi tutabilmek için eline tükürme amacıyla tuttuğu yeri bıraktı –sonra ne oldu? Sonra bütün Gothamlılar suya düştü, çünkü önceden varsaymaktan vazgeçmişlerdi.

GÜNAH ÇIKARAN VE TÖVBEKÂR

Felsefe ile tarih arasındaki ilişki nedir?

Felsefenin tarihle ilişkisi günah çıkaranın tövbekârla ilişkisine benzer ve tıpkı günah çıkaran gibi, tövbekârın sırlarını duyabilsin diye esnek ve araştırıcı bir kulağı olması gerekir; ama itirafının tamamını dinledikten sonra, tövbekâra kendisini sanki "öteki" imiş gibi gösterebilmelidir. Ve tövbekâr kimse kendi hayatının kaçınılmaz kronolojik olaylarını gevezelikle dile getirdiğinde, hatta onları eğlenir gibi sayıp döktüğünde, ama kendisi bütün bunları açıkça görmediğinde, işte o zaman tarih ırkın bütün yaşamını yüksek sesli bir acımayla ilan etme hakkına sahip olur, ama açıklamasını daha yaşlı olana (felsefeye) bırakır. Tarih o zaman, ilk başta felsefi karşılığa neredeyse sahip değilken, kendisini felsefe fikriyle öyle bir raddede özdeşleştirir ki, mutluluk veren sürprizi yaşayabilir en sonunda, bunu asıl hakikat olarak görürken, öbürünü sadece bir görünüş olarak kabul eder.

Yanlış bir temelde ilerleyen kararlı bir kendini adamayı ne ile kıyaslayacağız?

Eğer bir hacı iki adım ileri bir adım geri giderek on yıl boyunca dolaşmışsa, eğer şimdi uzakta Kutsal Şehri görüyorsa ve [sonunda]* ona bunun Kutsal Şehir olmadığı söyleniyorsa –ah, pekâlâ, daha da yürümesi gerekecek- ama eğer kendisine "Bu Kutsal Şehir, ama senin ilerleme tarzın bütünüyle yanlış, eğer cennete kavuşmak istiyorsan bu tarzdan vazgeçmelisin!" deniyorsa. Ona, on yıldır en büyük çabayla yürümüş olan ona.

* İngilizce çevirisinde atlanmıştır. -çn.

HAYALİ İSYAN

Modern devrimler gerçek mi yoksa hayali mi?

Devrimci bir çağ eylemci bir çağdır; bizimki ise reklam ve propaganda çağı. Gerçekte hiçbir şey olmaz ama her yerde propaganda vardır. Bu çağda bir isyan en düşünülemez şeydir. Böylesi bir güç ifadesi çağımızın hesapçı zekâsına göre saçma görünecektir. Öte yandan siyasi bir virtüöz olağanüstü bir başarı kazanacaktır. Genel kurula insanların bir isyan üzerinde anlaşması konusunda öneride bulunan bir manifesto yazabilir ve bu manifestonun sözleri öyle dikkatle seçilir ki sansürden bile geçer. Toplantıda izleyicilerinin isyan ettiğine dair bir izlenim yaratabilir, ki bundan sonra sessizce evlerine dağılırlar – çok güzel bir akşam geçirdikten sonra.

HIZLI TUTUKLAMA

Bilincin radikal saydamlığını ne ile kıyaslayacağız?

Cam bir kutunun içine oturtulmuş bir adam Tanrı'nın önünde saydam olan bir adamın olduğundan daha fazla utanç içinde değildir. Bu bilinç faktörüdür. Bilincin yardımıyla şeyler öyle bir düzenlenir ki, her hatayı adli raporlar takip eder ve suçlu kimsenin kendisinin bunu yazması gerekir. Ama bu şefkatli bir mürekkeple yazılır ve yalnızca sonsuzluk içinde ışığa tutulunca tamamen görünür olur, bu sırada sonsuzluk bilinçleri denetler. Esasen herkes sonsuzluğa, yapmış olduğu ya da yapmadan bıraktığı en önemsiz şeylerin en kesin tutanağıyla varır ve bu tutanağı iletir. Demek ki sonsuzlukta bir hükme varmak bir çocuğun bile becerebileceği bir şeydir; üçüncü bir kişinin gerçekten yapacağı bir şey yoktur, her şey, en önemsiz kelime bile hesaba katılır. Yaşamı boyunca sonsuzluğa yolculuk eden suçlu adamın durumu suç işlediği yerden bir trenle kaçan katilinkine benzer. Heyhat, tam da oturduğu demiryolu vagonunun altından elektrikli telgraf sinyalleri geçmekte ve onun gelecek istasyonda tutuklanma emrini iletmektedir. İstasyona varıp da vagondan indiğinde tutuklanır. Bir bakıma kendi ihbarını beraberinde getirir.

İNCE BUZ ÜZERİNDEKİ MÜCEVHER

Bağlanmış, tutku dolu bir çağla modernitenin nesnel izleyiciliği arasındaki fark nedir?

Eğer herkesin sahip olmak isteyeceği bir mücevher donmuş gölün buzun çok ince olduğu ortasında bir yerde, ölüm tehlikesi içinde dursaydı, ama bir yandan da yakından bakıldığında buz bütünüyle güvenli olsaydı, o zaman tutkulu bir çağda kalabalıklar mücevheri almak için tehlikeye atılan adamın cesaretini alkışlarlar, onun için ve onunla birlikte kararlı eyleminin tehlikesi içinde titrerler, eğer boğulursa onun için acı çekerler, eğer ödülü kazanırsa ondan bir tanrı yaparlardı. Ama tutkunun bulunmadığı düşünceli bir çağda, tersi olurdu. İnsanlar böylesine uzak bir yere gitmenin mantıksız olduğu ve buna değmeyeceği konusunda anlaşacak denli birbirlerinin akıllı olduğunu düşünürlerdi. Ve bu şekilde bir şey yapmış olmak için *cesaret* ve *coşkuyu beceriye* dönüştürürlerdi, çünkü ne de olsa "bir şeyler yapılmalı"dır. Kalabalıklar seyretmek için güvenli bir yere koşuştururlar ve bir uzmanın gözleriyle neredeyse en uca kadar gidip (i.e. buz güvenli olduğu ve tehlike henüz başlamadığı sürece) sonra da geri dönebilecek kusursuz patenciyi değerlendirirlerdi. En kusursuz patenci en uzak noktaya kadar gitmeyi becerebilir ve sonra, sanki seyirciler nefeslerini tutup şöyle desinler diye, çok daha fazla tehlikeli görünen bir koşu tuttururdu: "Aman Tanrım! Nasıl da çılgınca; kendi hayatını tehlikeye atıyor."

İKİ SANATÇI

Komşunun sevgisini istemekle komşuyu sevilesi bulmak arasındaki fark nedir?

İki sanatçı olduğunu varsayalım ve bunlardan birisinin şöyle dediğini: "Dünyayı dolaştım ve birçok şey gördüm, ama resmi yapılmaya değer insanı beyhude yere aradım. Boyamaya karar vereceğim mükemmel güzellikte bir yüz bulamadım. Her yüzde şöyle ya da böyle ufak tefek çirkinlikler gördüm. Bu nedenle boşuna arıyorum." Öte yandan, ikinci sanatçının da şöyle dediğini varsayalım: "Şey, ben kendimi gerçek bir sanatçı yerine koymuyorum; ne de yabancı ülkelerde seyahat etmişliğim var. Ama bana en yakın insanların küçük çemberinin içinde, çevremde önemsiz ya da çirkinliklerle dolu bir yüz görmedim, öyle ki bu yüzlerde hep daha güzel bir yan ayırt ettim ve muhteşem şeyler keşfettim. Bu yüzden yaptığım sanatta mutluyum. Hiç sanatçı olma iddiasında bulunmadan bu beni tatmin ediyor." Bu durum kesinlikle bu adamın sanatçı olduğunu, çünkü yanında kendisiyle bir şeyler getirdiği için aradığı şeyi bulduğunu, ama çok seyahat etmiş sanatçının belki de yanında herhangi bir şey getirmediği için aradığını bulamadığını göstermez mi! Sonuç olarak bu ikisinden ikincisi sanatçıydı. Niyeti yaşamı güzelleştirmek olan *sanatın*, yaşamı bizim için güzelleştirmek yerine müşkülpesentlikle hiçbirimizin güzel olmadığını ortaya koyması, onun üzerinde sadece bir lanet olabileceğini bilmek çok üzücü değil mi? İstediği sadece hiçbirimizin sevilmeye değer olmadığını açıkça göstermek olan sevgi de yalnızca bir lanetse bu çok daha üzücü ve kafa karıştırıcı değil midir; halbuki sevginin varlığı bütün hepimizde bir parça da olsa sevilebilirlik bulmaya yetecek, sonuçta hepimizi sevecek yeterlikte bir sevgi olacaktır.

İSİMSİZ MÜRİT

Hakiki mürit ne yapar?

"Daha da ileri gitmeli, daha da ileri gitmeli." İleri gitme güdüsü dünyanın en eski şeylerinden biridir. Bütün fikirlerini yazılarına döken ve eserleri Diana Tapınağı'nda saklanan karanlık Herakleitos (çünkü düşünceleri hayatı boyunca onun silahı olmuş, bu yüzden onları tahrıçanın tapınağına asmış), demiş ki, "İnsan aynı ırmağa iki kere geçemez." Karanlık Herakleitos'un bununla yetinmeyen ve daha da ileri giden müridi eklemiş: "Bir kere bile giremez." Böyle bir müridi olduğuna göre vay haline Herakleitos'un! Müridin Herakleitos'un tezini bu şekilde düzeltilmesiyle tez öylesine gelişmiş ki, hareketi inkâr eden Eleatik bir tez haline gelmiş, ama mürit yine de yalnızca Herakleitos'un müridi olmayı arzuluyormuş... hatta daha da ileri gidersek – Herakleitos'un terk ettiği pozisyona dönmemeyi.*

* Bu mesel *Felsefi Fragmanlar*'ın son paragrafıdır, dinsel varoluşun arıtılmasına işaret eder.

KADININ YARATILIŞI

Dişi varoluşun gizemini ve cezbedici gücünü nasıl açıklayacağız?

Dişi cinsiyet, erkekten daha eksik olması bir yana, tam aksine eksiksizdir. Ne var ki konuşmamı bir mitle zenginleştireceğim.

"En başında sadece bir cinsiyet, erkek cinsiyeti vardı – diye bildiriyor Yunanlılar. Ona her şey bahşedilmişti, bu yüzden onu yaratan tanrıların onurunu yansıtıyordu, her şey öylesine mükemmel bağışlanmıştı ki tanrılar bir şairin kimi zaman bütün gücünü şiirsel yaratışa harcadığı zamanlarda olduğu gibi bir pozisyondaydılar: Sonunda erkeği kıskanır oldular. Evet, daha da kötüsü, ondan korkuyorlardı, o tanrıların boyunduruğuna istemeden boyun eğiyordu. Nedensiz olmasına karşın cennetin tökezlemesine neden olabilir diye korkuyorlardı. Bu nedenle gemlemeye güçlerinin yetemeyebileceği bir güç istemişlerdi. Daha sonra tanrıların konseyinde kaygı ve karmaşa meydana geldi. Onların çoğu erkeğin yaratılışında çok müsrif davrandılar, bu da yüce bir şeydi; şimdi her şey riske edilmeliydi, zira her şey tehlikedeydi, bu bir öz savunmaydı. Böyle düşünüyordu tanrılar. Bir şairin düşüncesini yürürlükten kaldırması gibi onların erkeği yürürlükten kaldırması imkânsızdı. Güç kullanılarak zorlanamazdı, ya da tanrıların kendisi onu zorlayabilirlerdi, ama kesin olarak kuşkuları vardı. Erkek daha sonra esir alınmalı ve kendisininkinden daha zayıf ama yine de zorlamaya yetecek bir güçle zorlanmalıydı. Ne de muhteşem bir güç olmalıydı bu! Gereklilik, tanrılara yaratıcılıkta kendilerini aşmalarını öğretir, ne var ki. Aradılar, çok düşündüler ve buldular. Bu güç kadındı, tanrıların gözünde bile bir erkeğin yaradılışından çok daha büyük bir mucize olan yaratılış mucizesi, kendi saflıklarında birbirlerinin sırtlarını okşamalarından kendilerini alıkoyamadıkları bir keşif. Kadının, Tanrıların kendisinin bile yapabileceklerini düşünmedikleri şeyleri yapabileceğini söylemekten başka ne söylenebilir onlar adına, kadının yapabileceğini söylemekten başka ne söylenebilir? Bunu yapabilmesi için ne de mükemmel olması

gerekir! Bu tanrıların entrikasıydı. Kurnaz bir ustalıkla büyüleyici kadın biçimlendirilmişti; erkeği büyülediği o an kendisini dönüştürüyor ve erkeği sonluluğun uzunluğunda esir alıyordu. Tanrıların istediği şey buydu. Tanrılar erkeği tuzağa düşürebilecek tek şey olarak tasarladıkları kendi güçleri için savaşırlarken bundan daha fazla leziz, daha zevkli, daha büyüleyici ne olabilirdi? Ve gerçekte öyleydi, zira kadın göklerde ve yerdeki en eşsiz ve en ayartıcı güçtü. Bu kıyaslamayla erkek çok eksik bir varlıktı.

"Ve tanrıların entrikası başarılı oldu. Ne var ki, her zaman başarılı olmadı. Her kuşakta bu hilenin farkına varan bazı erkekler, bireyler oluyordu. Doğru, başkalarından çok daha fazla kadınların tatlılığını algılıyorlardı, ama bütün bunların ne olduğuna dair kuşkuları da vardı. Bunlar benim cinsel istek uyandıran şeyler dediklerimdi, kendimi de onlardan biri sayıyorum; erkekler onlara baştan çıkarıcılar diye seslendi, kadının onlar için bir adı yoktu, böyle bir şey kadın için söz konusu bile değildi. Bu cinsel istek uyandıran şeyler yine de hayırlı şeylerdi. Tanrılardan daha fazla lüks içinde yaşıyorlar, zira sürekli olarak sadece ölümsüzlük yemeğinden daha değerli olan şeyler yiyor, nektardan daha leziz şeyler içiyorlar; tanrıların en kurnazca düşüncelerinin ürünü olan en ayartıcı zevkle akşam yemeği yiyorlar, sürekli olta yeminden yiyorlar. Ah, kıyas ötesi lüks! Ah, yaşamanın keyifli hali! Sürekli olta yeminden yiyorlar- ve asla yakalanmıyorlar. Öteki erkekler oturup olta yeminden yiyorlar tıpkı havyar yiyen kaba saba adamlar gibi ve yakalanıyorlar. Sadece cinsellik olta yeminin değerini biliyor, sonsuz değerini biliyor. Kadın bunu hissediyor, ve erkekle kadın arasında gizli bir anlayış var...

"Bu şekilde tanrılar kadını biçimlendiriyor, bir yaz akşamının sisi gibi narin ve göksel, bir özlem dünyası taşıyor olduğu gerçeğine karşın bir kuş kadar hafif, hafif çünkü güçlerin oyunu kadının kendine bağlı olduğu negatif ilişkinin görünmez merkezinde birleşmiş, endamı ince, kesin orantılarla belirlenmiş ve yine de güzelliğin haresiyle kabarmış, bütün ve yine de yalnızca şimdi tamamlanmış gibi, serinletici, leziz, yeni yağmış kar gibi tazeleyici, durgun saydamlıkla yüzü kızarmış, bir insanın her şeyi unutmasına neden olan bir jest gibi mutlu, tutkunun eğilimli olduğu hedef gibi yatıştırıcı, arzunun kışkırtıcısı olarak

tatmin edici. Tanrıların hesaplamış olduğu şey de bu, tıpkı aynadan kendi yansısını gören insan gibi erkek kadının görüntüsüyle kendinden geçmiş, ve yine de sanki bu görüntüyle tanıdık, kendisini mükemmellikte yansıdığını gören biri gibi afallamış, hiç kuşku duymadığı bir şeyi görmüş gibi afallamış, yine de ona olmuş olması gerekeni görüyor, kendisi için gerekli olan parçayı, varoluşun bilmecesini görür gibi."

KANITLARIN YAZARI

Hangi argümanlarla ya da araçlarla "her şeyin iyi için çalıştığını" anlayabiliyoruz – EĞER Tanrı'yı seviyorsak?

Bir adam hayal edin ki, eğer mümkünse bir insanın entelektüel yeteneklerinden çok daha olağandışı ölçülerle, hikmetli derin düşüncelerle, algılamada keskinlikle, açıklamalarında netlikle donanmış olsun; bu adamın hiçbir zaman görülmemiş ve hiçbir zaman görülmeyecek bir düşünür olduğunu hayal edin; bu adam Tanrı'nın doğası, Tanrı'nın sevgi olduğu gerçeği, bunun sonucu olarak dünyanın da en iyisi olması gerektiği ve her şeyin iyi için birlikte çalıştığı üzerine derin derin düşünmüştür. Ve kavradıklarını bütün ırkın mülkü ve gururunun nesnesi olarak kabul edilen bir kitapta açıklığa kavuşturmuştur; bu kitap bütün dillere çevrilmiş, bilimsel tartışmanın bütün özel durumlarına değinmiş, ve bu kitaptan rahipler kanıtları almıştır. Bu düşünür bugüne kadar uygun koşullarla korunmuş olan bir dünyada, o dünyayı tanımadan yaşamıştır, ki buna bilimsel araştırma için gerek vardır. Sonra önemli bir kararın sonucu olarak kederlenmiştir; farklı bir durumda ve kritik bir anda harekete geçmek zorundadır. Ve bu edim hiç beklemediği bir sonuca yol açar bu sonuç onu ve başka birçoklarını sefalete sürükler. Bu onun ediminin sonucudur – ama yine de en dürüst bir tepki sonucu yapmış olduğundan daha farklı hareket edemeyeceğine ikna olmuştur. Öyleyse burada söz konusu olan sadece talihsizlik değil, kendisinin ne kadar suçsuz olduğunu bilse dahi, ona isnat edilen suçtur. Şimdi bu onu yaralanmıştır; ama bunun aynı zamanda onun iyiliği için de olup olmayacağı konusunda ruhunda bir kuşku uyanır. Ve onun, yani düşünürün içinde bu kuşku bir anda yönünü düşünceye döner: Tanrı'nın her şeyden önce sevgi olup olmadığı – zira inananın içindeki kuşku bir başka yöne, kendisi hakkındaki endişelere yönelir. Bu nesnel ilgi bu adamın üzerinde gittikçe daha fazla güç kazanır, öyle ki sonunda kendisinin nerede olduğunu bile bilemez hale gelir. Bu durumda kendisini şahsen tanımayan bir rahibe başvurur. Zihnini tü-

müyle ona açar ve huzur arar. Çağıyla aynı seviyede olan ve bir tür düşünür olan rahip şimdi ona aslında en iyisinin bu olması gerektiğini ve bunun onun iyiliğine olduğunu kanıtlamalıdır; zira Tanrı sevgidir; ama çok geçmeden bu tanımadığı insanın düşünsel çelişkisinde kendi üzerine düşeni yapamayacağını anlar. Birkaç beyhude girişimin ardından rahip şöyle der: "Pekâlâ ben size sadece bir tavsiyede bulunabilirim; Tanrı sevgisi hakkında bir kitap var, onu oku, onun üzerinde çalış, eğer bu da sana yardımcı olmazsa hiç kimse sana yardım edemez." Tanımadığı adam şöyle yanıt verir: "Bu kitabın yazarı zaten benim."

KARANLIK ODA

Aşkın gözü kör mü?

Aşk insanın gözünü kör eder derler ve her şeyi böyle açıklarlar. Aslında, bir şey aramak için karanlık bir odaya girerken eline bir fener almasını tavsiye ettiğim adam, "Aradığım önemli bir şey değil, bu yüzden fener taşımama da gerek yok," diyor – ah, o zaman çok iyi anlıyorum onu. Öte yandan, aynı adam beni bir kenara çekip de esrarengiz bir tavırla aradığı şeyin aslında çok önemli bir şey olduğunu ve bu yüzden bunu gözü kapalı yapabildiğini söylediğinde – ah, işte o zaman benim zavallı kafamın onun bu yüksek konuşmasını nasıl takip edebildiğine şaşıp kalıyorum. Onu gücendireceğim korkusundan bile olsa kahkahamı tutuyorum, sırtını döner dönmez artık kendimi tutamıyorum. Ama aşka sıra gelince, kimse gülmez.

KAYIP ÂŞIK

Umutsuzluk kendini tüketir mi?

Genç bir kız aşk acısı çekiyor, aşığının acısını çekiyor, çünkü aşığı ölmüş, ya da aşığı ona sadakatsizlik etmiş. Bu ilan edilmiş bir umutsuzluk değil; hayır, benliği için acı çekiyor.

Bu benlik, eğer "âşığının" sevgilisi olsaydı, en sevinçli şekilde kendisinden kurtulurdu, ya da kaybederdi onu, ama şimdi "onsuz"ken bu benlik ona işkence ediyor; onun için bir servet demek olan bu benlik (bir anlamda umutsuzluk içinde olsa da) "âşığı" artık öldüğüne göre, ya da nefret edilesi bir şeye dönüştüğü, ona aldatılmış olduğu gerçeğini hatırlattığına göre onun için iğrenç bir yokluk haline gelmiş oldu. Şimdi o kıza şöyle demeyi deneyin bir bakalım "Kendini tüketiyorsun." Onun şöyle cevap verdiğini duyacaksınız: "Ah, hayır, asıl işkence bu kesinlikle, ben bunu yapamam."

Bir insanın kendi benliğinden acı çekmesi, insanın umutsuzca kendisinden kurtulma isteğine kapılması, bütün umutsuzlukların formülüdür.

KENDİNDEN EMİN POLİS

Mizahın otoritesi nedir?

Bir insan ne kadar çok acı çekerse, inanıyorum ki o kadar fazla mizah duygusuna sahip olur. Bir insan mizahın kullanılışındaki gerçek otoriteyi yalnızca en derin acıyla elde edebilir, sihirli gibi, tek kelimeyle akıllı bir yaratık olan insan denen varlığı bir karikatüre dönüştürme otoritesini. Bu otorite elini sopasına teklifsizce götüren, sokağın karşılık vermesine ve engellemesine izin vermeyen kendinden emin polise benzer. Sopayı yiyen adam anında karşılık verecek, protesto edecek, bir yurttaş olarak ona saygıyla muamele edilmesini isteyecektir, o zaman polis onu soruşturma açmakla tehdit edecek; işte o anda sopanın bir sonraki darbesi gelecektir, şöyle bir uyarıyla: "Dilini tut, hadi yaylan, dikilme olduğun yerde."

KİLER KİRACISI

Israrcı tinsel öz- inkârımızı ne ile kıyaslayacağız?

Bir kimse kileri, zemin katı ve *premier etage* (birinci katı) olan bir ev düşünse; bu ev bu şekilde kiraya verilmiş olsa, ya da çeşitli katlarda oturan kiracılar arasındaki mevki farkını ortaya koyacak şekilde planlanmış olsa; ve birisi böyle bir ev ile bir insan olmak nasıl bir şeydir arasında bir kıyaslama yapsa – ve ne yazık ki kendi evlerinde kilerde yaşamayı seçmiş erkeklerin çoğunluğunun üzücü ve gülünç durumudur bu. Her insandaki ruhsal-bedensel sentez ruhsal olmak bakış açısına göre planlanmıştır, tıpkı binalarda olduğu gibi; ama insan kilerde oturmayı tercih ediyor, yani duygusallığın belirlediği yerde. Ve yalnızca kilerde oturmayı tercih etmekle kalmıyor; hayır, bunu o kadar çok seviyor ki eğer herhangi bir kimse kendi emrinde boş olan *bel etage*'da (en güzel kat) oturmayı ona önerdi mi öfkeleniyor – zira gerçekte kendi evinde oturuyor.

KRAL İLE BAKİRE

İnsanca günah ile Tanrının kutsallığı arasındaki sonsuz uzaklığı aşan ilahi aşkı ne ile kıyaslayacağız?

Varsayalım ki basit bir bakireye âşık olan bir kral vardı.* Ama belki de bu başlangıcımızın bir peri masalına benzediğini ve hiç de sistematik olmadığını görerek okurun hali hazırda sabrı tükenmiş olabilir. Yani çok bilgili Polos'un da bu şekilde Sokrates'in hep etten, içeçekten, doktorlardan ve benzeri ıvır zıvırdan söz etmesinden bıkması gibi, halbuki Polos Sokrates'in sözlerinin altında daha derin şeyler arıyordu (*Gorgias*).** Ama Sokrates tarzı konuşmanın en azından bir avantajı yok muydu, ki kendisi ve bütün başkaları bu konuşma tarzını anlamak için çocukluklarından bu yana önceden gerekli olan şeylerle donatılmamış mıydı? Ve kendi argümanımı et ve içecek ile sınırlamasam ve sözü, çok kral gibi görünmelerine karşın düşünceleri her zaman başka insanlara benzeyen krallara getirme ihtiyacı hissetmesem bu çok daha arzulanır olmaz mıydı? Belki aşırılığımdan dolayı bağışlanabilirim, çünkü ne de olsa sadece bir şairim, söylemimin halısının katlarını açmaya hazırlanıyorum (Themistokles'in güzel deyişini hatırlayarak),*** ne var ki işçiliği halının katlarının yoğunluğu tarafından gizlenmiş olmasın.

Öyleyse varsayalım ki bir kral basit bir bakireyi sevmiş olsun. Kralın yüreği yeterince yüksek perdeden ilan edilmiş bilgelik tarafından kirletilmemişti; şairleri çok uğraştıran ve büyülü formüllerini gerekli kılan yüreği kapana kıstıracak kavrayışın keşfettiği zorluklardan haberi bile yoktu. Onun amacını fark etmek kolaydı. Her devlet adamı onun gazabından korkar ve bir hoşnutsuzluk kelimesi fısıldamaya cesaret edemezdi, evlilik törenlerine tebrikleriyle birlikte büyükelçileri göndermeyi savsaklamaya cesaret edemezdi; tozun toprağın içinde sürünen hiçbir nedim onu yaralamaya cesaret edemezdi, ne ki kendi kafası kırılmasın.

* Danca "en ringe Pige" en yoksul ve ezilmiş sınıfa ait kadın anlamına gelir.
** Climacus'un dediği gibi Callicles, Polos değil. Platon, "Gorgias", bölüm 45
*** Plutarkos *Hayatlar*, Cilt 2.

Öyleyse harp çalsın, şairlerin şarkıları söylenmeye başlansın, aşk kendi zaferini kutlarken bizler de kutlamalar yapalım. Zira aşk eşitleri birleştirirken sevinçten uçar, ama asıl zaferi eşit olmayanları aşkta eşit kıldığında kazanır.* – Sonra kralın yüreğinde endişeli bir düşünce uyandı; kralca düşünceleri olan bir kraldan başka kim bunları hayal edebilirdi!? Kimseye endişesinden söz etmedi; eğer etseydi, her nedim kuşkusuz şunları söylerdi: "Majesteleri, bir kadın hayatının sonuna kadar şükretse bile yeterli olmayacak bir iyilik yapıyorsunuz bakireye." Bu konuşma kralı gazaba sürüklerdi, öyle ki kral sevgiliye karşı hainlik ettiği için nedimin idamına karar verirdi ve böylece bir başka şekilde acısının arttığını duyumsardı. Bu yüzden kendi sıkıntılı düşünceleriyle yalnız başına mücadele etti. Kız onun yanında mutlu bir yaşam sürecek miydi? Kralın yalnızca unutmayı arzuladığı şeyi, yani onun bir kral, kendisinin ise basit bir bakire olduğu gerçeğini asla hatırlamayacak bir özgüveni toplamayı başarabilecek miydi? Zira eğer bu hatıra kızın ruhunda uyanırsa ve tıpkı sevilen âşık gibi kimi zaman düşüncelerini kraldan başka yöne çevirirse, düşüncelerini gizli bir acının inzivasına ayartırsa; ya da bu hatıra kimi zaman ruhundan tıpkı ölümün gölgesinin mezarın üzerinden geçmesi gibi geçerse, o zaman onların aşklarının görkemi nerede olacaktı? O zaman kız kendi bilinmezliğinde kalsaydı daha mutlu olacaktı, eşiti tarafından sevilseydi, basit kulübesinde hoşnut olacaktı; aşkında güvenli ve er ya da geç neşeli olacaktı. Nasıl da yoğun bir keder bolluğu burada çıplak yatıyor, tıpkı bereketinin ağırlığı altında bükülen ve hasat zamanını bekleyen olgun tahıllar gibi, kralın düşüncesinin onun bütün keder tohumlarını harman edeceği zamanı bekliyor! Zira eğer bakire hiçbir şey olmaya razı olsa bile, bu kralı tatmin edemezdi elbette, çünkü kral onu seviyordu, ve çünkü onun velinimeti olmak onu kaybetmekten çok daha zordu. Ve varsayalım ki kız onu hiç mi hiç anlayamıyordu?! Bu şekilde insan ilişkileri hakkında aptalca konuşurken, aralarındaki anlaşmayı imkânsız kılan bir zihin farklılığı olduğunu varsayabiliriz. Ne kadar da derin bir acı uyukluyor bu mutsuz aşkta, onu uyandırmaya her kim cesaret ederse!..

* Bu meselin bulunduğu bağlam *Felsefi Fragmanlar*, bölüm 1'de yer alan "Bir Düşünce Projesi"ni takip etmektedir. Sonsuz mutluluğun mümkün olup olmadığını sorgular.

Aşk tarafından etkilenen Tanrı* kendisini bu yolla açığa çıkarmakta sonsuza dek kararlıdır. Ama dürtü aşk olduğundan, bu yüzden aynı zamanda aşk son olmalıdır; zira dürtü ile sonun örtüşmediği bir şey Tanrı için bir çelişki olurdu. Onun sevgisi öğrenenin sevgisidir ve amacı onu kazanmaktır. Zira sadece sevgide eşitsiz olan eşit olabilir ve yalnızca eşitlikte ya da birlik olmakta anlayış etkilenebilir...

Ama bu sevgi baştan sona mutsuz, zira aralarında ne kadar da büyük bir farklılık var! Tanrı'mn kendisini anlaşılabilir kılması onun için çok küçük bir mesele gibi görünebilir, ama eğer Tanrı onların arasındaki benzersizliği ortadan kaldırmaktan sakınırsa, bu, başarılması o kadar kolay bir şey olmaz.

Bu noktada çabucak bir sonuca varmayalım... Bu dünyada mutsuz aşk hakkında pek çok şey duyulmuştur ve hepimiz bunun ne anlama geldiğini biliriz: âşıklar kendi birliklerini fark etmekten alıkoyulurlar, bunun nedenleri çok ve çeşitlidir. Bizim şu andaki konuşmamızın teması olan başka tür bir mutsuz aşk daha vardır, tam bir dünyevi paralellik olmasa da, bir parça aptalca konuşmanın verdiği kudretle dünyevi bir figür kullanarak, bunu kavramak için bir yer değiştirme yapabiliriz. Bu aşkın mutsuzluğu âşıkların kendi birliklerini fark etme yetersizliğinden gelmez, ama birbirlerini anlama yetersizliğinden gelir. Bu acı alelade konuşan insanların acısından çok daha derindir, çünkü aşkın tam yüreğine darbe indirir ve sonsuza dek yaralar; bu yalnızca dünyevi ve dışsal olana dokunan bir talihsizlik gibi değildir, ki asıl olan, burada bu zamanda kendi birliklerini fark etmekte yetersiz olan âşıkların üzerinde bir tür şaka gibidir. Bu sonsuzca derin acı temelde üstün olanın ayrıcalığıdır, çünkü yalnızca o aynı şekilde yanlış anlaşılmayı anlar...

Sorunumuz şimdi önümüzdedir ve şairi davet ediyoruz, eğer hali hazırda bir yere bağlanmamışsa, ya da sevinç içeri girmeden önce, flüt çalanlar ve diğer gürültü yapanlarla birlikte yas tutulan

* "Kierkegaard burada bilerek 'Platonik olarak' yazar," diye not düşüyor Niels Thulstrup (Felsefi Fragmanlar), "ve bu yüzden 'herhangi bir Tanrı' demez, 'Tanrı' der."

evden dışarı çıkarılması gereken kişilerle birlikte değilse.* Şairin ödevi bir çözüm, bir birleşme noktası bulmak olacaktır, burada aşkın anlayışı gerçeğin içinde fark edilebilir, Tanrı'nın endişesi dindirilebilir, kederi kovulabilir. Zira ilahi aşk sırrına erilemeyen aşktır, ki mutluluk gibi aptalca bir ödülle sevgili tatmin olamaz.

A

Birlik, öğrenenin yükseltilmesiyle oluşturulabilir. Tanrı o zaman onu kendisine alacaktır, onu başkalaştıracak, kupasını bin yıllık sevinçlerle dolduracaktır (zira bin yıl onun gözünde bir gün gibidir) öğrenenin gürültülü bir sevinç içinde yanlış anlaşılmayı unutmasını sağlayacaktır. Heyhat, öğrenen belki de böylesi bir mutluluk ödülüne büyük ölçüde eğilimli olacaktır. Kısmetinin bu şekilde, tıpkı basit bakire gibi, aniden ortaya çıkması ne de harikadır, çünkü Tanrı'nın gözü artık onun üstündedir! Bütün bunları kendi kalbi tarafından aldatılarak beyhude yere yaşamasında onun yardımcısı olması ne kadar da harikadır! Soylu kral bile böyle bir yöntemin zorluğunu algılayabilir, zira insan kalbini göremez değildir, ve bakirenin en temelde aldatılmış olduğunu anlamıştır; ve hiç kimse aldatıldığından kuşku duymadığı durumda olduğu kadar korkunç bir şekilde aldatılamaz, ama varlığının dıştan görünen giysilerinde bir değişim olduğunda adeta mest olur.

Birlik, Tanrı'nın kendisini öğrenene göstermesi ve onun kendisine tapınmasını sağlamasıyla, onun kendisini ilahi görünüş içinde unutmasına neden olarak oluşturulabilir. Böylece kral kendisini basit bakireye kudretinin bütün ihtişamıyla gösterebilir, varlığının güneşinin kızın kulübesinin üzerinde doğmasını sağlayabilir, manzaraya bir ihtişam yayabilir ve kızın kendisini bu kutsal hayranlık içinde unutmasını sağlayabilir. Heyhat, ve bu, bakireyi tatmin edebilir, ama bu kendisinin değil kızın şükrünü arzulayan kralı tatmin etmez. İşte bu, kralın acısını katlanmaz kılar, kızın onu anlamamasının verdiği acıyı artırır; ama yine de kızı aldatmak onun için hâlâ çok zordur. Ancak sadece aşkının kıza kusurlu bir ifade olarak görünmesi kralın gözünde

* Matthew 9:23.

bir aldatmadır, hiç kimse onu anlamasa da ve kendi ruhuna kınayarak eziyet etse bile.

Belki görünürde olabilirse de, onların aşkları bu şekilde mutluluğa ulaşamaz, yani ne öğrenenin ve ne de bakirenin aşkları, ama hiçbir yanılgının tatmin edemeyeceği Öğretmen'inki ve kralınki değil...

B

Öyleyse birlik başka bir yolla oluşturulmak zorundadır. Burada tekrar Sokrates'i hatırlayalım, zira öğrencisine duyduğu aşkın ve onunla eşitmiş gibi hissetmesinin ifadesi Sokratik cehalet değilse bile neydi?.. Sokratik kavrayışta, öğretmenin öğrenciye kendi kendine yeterli olmasına yardımcı olma işlevini gerçekleştirmek yerine, müridinin her şeyi öğretmenine borçlu olduğu inancına kapılmasına izin verirse, öğretmenin aşkı bir hilekârın aşkı olacaktır. Ama ne zaman ki Tanrı Öğretmen olur, aşkı sadece ikincil ve eşlik edici olmaz, ama yaratıcı, öğrenciye yeni bir varlık kazandırıcı olur ya da bizim ona seslendiğimiz gibi, yeniden doğmuş biri olur; bu tahsisle de varlık-olmayış'tan varlık-oluş'a geçişi belirtiriz. Öyleyse gerçek şudur ki, öğrenci her şeyi Öğretmenine borçludur. Ama bu bir sonuca ulaşmayı zorlaştıran şeydir de aynı zamanda: öğrenci hiçbir şey haline gelir ama yine de yok olmaz; her şeyi Öğretmenine borçlu hale gelir ve yine de kendine güvenini korur...

Birliğin yüceltmeyle oluşturulamayacağını bulduğumuza göre, alçaltmayla bulunmaya çalışılmalıdır. Öğrenci x olsun. Bu x'e en alçak olanı dahil etmeliyiz; zira Sokrates bile akıllı olanla sahte bir yarenlik kurmayı reddettiğine göre, Tanrı'nın bir ayrım yapacağını nasıl varsayabiliriz! Birliğin oluşturulabilmesi için Tanrı bu nedenle böyle birinin eşiti olmalıdır ve bu yüzden en mütevazının benzeri gibi görünecektir. Ama en mütevazı, başkalarına hizmet eden biri olmalıdır ve Tanrı bu nedenle bir *hizmetkâr* olarak görünecektir. Ama bu hizmetkâr-formu sadece dış elbiselerden oluşmamaktadır, tıpkı kralın üzerinde gevşekçe salınan ve kralı ele veren dilenci pelerini gibi*; hiçbir şeyden

* İsa'nın gerçek insanlığını inkâr eder Contra Docetism.

örülmüş olmamasına karşın gizleyen ve açığa çıkaran Sokrates'in şeffaf yaz pelerini gibi de değil.* Bu onun gerçek formu ve figürüdür. Zira bu aşkın akıl sır ermez doğasıdır, sevilenle eşitliği ister, sadece davranışlarda değil, ama hakikatte ve samimi olarak da. Amacını başarmaya yeterli olacak şekilde çözümlenen aşkın her şeye yetebilme gücüdür, bunu ne Sokrates ne de kral yapabilirdi, bu nedenle varsayılan figürleri zaten bir tür kandırmacadan oluşur...

Ama hizmetkâr-formu sadece elbiselerden oluşmuyordu, bu nedenle Tanrı her şeyi sineye çekmeliydi, her şeye katlanmalıydı, her şeyi tecrübe etmeliydi. Çölde açlık çekmeli, öfkesi sırasında susuzluk çekmeli, ölüme terk edilmeli**, tam da tıpkı en mütevazı olan gibi –bir adam işte!***

Bundan başka her tür açığa vurma aşkın gözünde hile olacaktır; zira ya öğrenci ilk önce değiştirilmeli, ve gerekli olduğu için gerçek ondan gizlenmeli (ama aşk sevgiliyi değiştirmez, kendisini değiştirir); ya da bütün ilişkinin bir yalan olduğu gerçeğinin anlamsız inkârını sürdürmeye izin verilmelidir...

Eğer şimdi biri şöyle söyleyecek olsaydı: "Senin bu manzumen şimdiye kadar yapılmış en sefil intihaldir, zira her çocuğun bildiğinden ne eksik ne de fazladır." Bana yalancı dendiğini işitmek utançtan yüzümü kızartırdı. Ama neden en sefil? Çalan her şair, başka bir şairden çalar ve biz hepimiz eşit ölçüde sefiliz; hatta, benim kendi hırsızlığım belki de en az zararlı olanıdır, çünkü severek keşfedilmiştir.

* Platon, "Symposium," bölüm 220.
** Matthew 27:46
*** John 19:5.

KRALİYET ARABACISININ KAMÇISI

Bir insan mutlağın bir izlenimini nasıl elde eder?

Bir köylüye, bir arabacıya, bir posta arabası sürücüsüne, bir üniformalıya, "Bir arabacı kırbacını ne için kullanır?" diye sorsanız hepsinden aynı cevabı alırsınız: "Elbette ki atı yürütmek için." Kralın arabacısına "Arabacı kırbacını ne için kulanır?" diye sorun onun şöyle cevap verdiğin duyarsınız: "Özellikle, atlar dik dursun diye kullanır." Basit bir sürücü olmak ile iyi bir sürücü olmak arasındaki ayrım budur. Şimdi devam edelim. Hiç Kral'ın arabacısının kendisiyle nasıl bağdaştığını gözlemlediniz mi? Ya da bunu gözlemlemediyseniz, öyleyse izin verin de bunu size anlatayım. Yerinde dimdik oturur, o kadar yükseğe oturduğu için bütün atlar kontrolü altındadır. Belirli koşullarda, ne var ki, bunu yeterince göz önünde tutmaz. Oturduğu yerde yükselir, kırbacı kullanan kaslı kolundaki fiziksel güce odaklanır – sonra bir kamçı iner; bu korkutucudur. Genel olarak bir kamçı yeter, ama kimi zaman at umutsuzca ileri fırlar – o zaman bir kamçı daha. Bu yeterlidir. Arabacı yerine oturur. Peki ya at? Öncelikle bütün vücudundan bir titreme geçer; sanki bu atılgan, güçlü yaratık bacaklarının üzerinde güçlükle durmaktadır; bu ilk etkidir, onun titremesine neden olan acı değildir, arabacı –yalnızca Kral'ın arabacısının yapabileceği gibi– bütünüyle kamçıya yoğunlaşmıştır, bu şekilde at (duyduğu acı nedeniyle değil) kamçıyı vuranın kim olduğunun farkına varır. Daha sonra bu titreme azalır, geriye hafif bir ürperti kalır, ama sanki her bir kası, her bir lifi titreşmektedir. Bu geçer – at hareketsiz durur, mutlak hareketsiz. Bu da neydi? Mutlak olanın izlenimi vardır, bu yüzden tamamen hareketsizdir. Bir kraliyet arabacısının sürdüğü at hareketsiz durur, bu taksici atının hareketsiz durmasıyla aynı şey değildir, çünkü ikinci durumda bu atın gitmediği anlamına gelir ve bunun için herhangi bir sanat gerekmez; ne var ki ilk durumda, hareketsiz bir edimdir, bir çabadır, en yorucu çabadır, aynı zamanda atın en yüksek sanatıdır, mutlak olarak hareketsiz durur.

Bunu nasıl tarif edeceğim? Aynı anlama gelen başka bir örnek vermeme izin verin. Günlük konuşmada biraz esinti olsa da durgun havalardan söz ederiz, hafif bir rüzgâr da olabilir, yine de durgun hava deriz. Ama siz hiç mi başka bir durgunluk görmediniz? Gökgürültülü bir fırtınadan az önce kimi zaman böyle bir durgunluk olur; bu tamamıyla farklı bir şeydir; tek bir yaprak bile kımıldamaz, sanki bütün doğa durgunlaşmıştır, gerçekte her şeyin içinden hafif, nerdeyse fark edilemez bir titreme geçmektedir. Bu fark edilemez titremenin mutlak durgunluğu neyi göstermektedir? Mutlağın, yani gökgürültülü fırtınanın beklendiğini göstermektedir – ve atın mutlak durgunluğu, bu mutlağın izlenimi elde edildikten sonradır.

KRALİYET TİYATROSU

Bireysel bilinç nasıl olur da bir bütün olarak dünya tarihini kapsayan perspektiften ayırt edilebilir?

Bir kralın kimi zaman kendisine ayrılmış bir kraliyet tiyatrosu vardır, ama sıradan vatandaşı dışarıda bırakan ayrım tesadüfidir. Tanrı ve Kendisi için sahip olduğu kraliyet tiyatrosundan söz ettiğimizde durum başka türlüdür. Bireyin etik gelişimi Tanrı'nın sahiden seyirci olduğu küçük bir özel tiyatro kurar, ama burada birey, esasında aktör olmakla birlikte aynı zamanda izleyicidir de bazen, ki görevi saklamak değil açığa vurmaktır, tıpkı bütün etik gelişimin Tanrı'nın önünde görünür olması gibi. Ama dünya tarihi Tanrı'nın izleyici olduğu, tesadüfen değil ama aslen tek seyirci olduğu kraliyet sahnesidir, çünkü O *olabilen* tek varlıktır.

KUYUMCU

Genç aşkın bilgeliğiyle ahmaklığın karışıklığını ne ile kıyaslamalıyız?

Değerli taşlarla ilgili bilgisini öyle ileri bir düzeyde geliştirmiş bir kuyumcu hayal edin ki, bütün hayatını gerçek olanla sahte olan arasındaki ayrıma adamış olsun; bu adamın bir çocuğun sahte ve gerçek taşlarla oynadığını ve her ikisinden de eşit oranda zevk aldığını gördüğünü varsayalım – içten içe taşlar arasındaki mutlak ayrımın burada çözümlenmiş olduğunu görerek titrer; ama yine de çocuğun mutluluğunu, oyundan aldığı zevki görür; bunun karşısında belki de alçakgönüllü hale gelir ve bu "titreten" görüntüye dalar gider.

LUTHER'İN DÖNÜŞÜ

Kendini feda etme mücadelesi olmaksızın tam bir inanç var olabilir mi?

... Varsayalım ki... Luther mezarından çıktı. Tanınmamış olmasına rağmen yıllarca aramızda yaşadı, sürdürdüğümüz hayatı gözlemledi, bütün herkesi gözlemledi, bu arada tabii ki beni de. Varsayalım ki bir gün bana seslenerek şöyle dedi: "Sen inanıyor musun? İmanın var mı?" Beni bir yazar olarak bilen herkes böylesi bir sınavdan en iyi benim çıkabileceğimi bilir; çünkü sürekli olarak şunları söyledim: "Benim imanım yok" – tıpkı bir kuşun yaklaşan fırtınanın önündeki endişeli kaçışı gibi, böylece ben de fırtınalı karmaşanın önsezisini ifade ettim: "Benim imanım yok." Bu nedenle bunu Luther'e söyleyebilirim. Diyebilirim ki: "Hayır, sevgili Luther, en azından sana bu hürmeti gösterdim, yani sana imanımın olmadığını açıkladım." Ne var ki, bunun üzerine vurgu yapmayacağım; ama başkalarının kendilerine Hıristiyanlar ya da inananlar diyebileceği gibi, ben de, "Evet, ben bir inananım," diyeceğim, yoksa öbür türlüsü aydınlanmasını istediğim konuya ışık tutmuş olmam. Bunun üzerine, "Evet, ben bir inananım," diye cevap veririm. "Bu nasıl oluyor?" diye karşılık verir Luther, "çünkü sende herhangi bir şey fark etmedim, yine de hayatını gözlemledim; ve sen de biliyorsun ki iman kaygılandırıcı bir şeydir. İman seni, sahip olduğunu söylediğine göre, ne dereceye kadar kaygılandırdı? Hakikate nerede tanık oldun ve hakikat olmayana karşı nerede durdun? Hıristiyanlık için ne gibi fedakârlıklar yapıp, hangi işkencelere katlandın? Ve evde, aile yaşamında senin kendinden fedakârlığın ve feragatin nasıl gözlemlenebilir oldu?" Cevabım: "İmanlı olduğum konusunda seni protesto edebilirim." "Protesto, protesto – bu ne biçim konuşma? İmanlı olma söz konusu olduğunda protesto etmeye gerek yok (zira iman hemen gözlemlenebilen kaygılandırıcı bir şeydir), ve hiçbir protesto yarar sağlamaz, eğer bir insan imanlı değilse." "Evet, ama eğer bana sadece inanırsan, ciddiyetle protesto edebilirim..." "Peh, bu saçmalığa bir son verelim! Protes-

ton ne yarar sağlar?" "Evet, ama eğer kitaplarından bazılarını okuyacak olursan, imanı nasıl tanımladığını göreceksin, öyleyse ona sahip olduğumu biliyorum." "Bu adamın deli olduğuna inanıyorum! Eğer imanı nasıl tanımlayacağını bildiğin doğruysa, bu sadece senin bir şair olduğunu kanıtlar, ve eğer bunu iyi yaparsan, bu senin iyi bir şair olduğunu kanıtlar; ama bu senin imanlı olduğunu kanıtlamaktan çok uzaktır. Belki de imanı tanımlarken ağlayabilirsin, bu da senin iyi bir aktör olduğunu kanıtlayacaktır."

MEKTUP

Kutsal Kitapları edebî-tarihsel bir araştırmanın nesnesi olarak görmekte bir kısıtlama var mı?

Sevgilisinden daha yeni mektup almış bir âşığı gözünüzün önüne getirin – bu mektup o âşık için ne kadar değerliyse, sanıyorum, Tanrı'nın Sözü de sizin için o kadar değerlidir; âşığın mektubunu okuması gibi, tıpkı öyle, sanıyorum ki, siz de Tanrı'nın Sözünü öyle okursunuz ve Tanrı'nın Sözünün okunması gerektiğini düşünürsünüz.

Ama belki de, "Evet, ama Kutsal Kitaplar yabancı bir dilde yazılmış," diyeceksiniz. Bilgili olanların Kutsal Kitapları özgün dillerinden okuması elbette ki yerindedir; ama eğer ısrar ederseniz, eğer siz de Kutsal Kitapları ille de özgün dillerinden okumanız gerektiğinde inat ederseniz – pekâlâ, âşığın resmini aklımızda iyice tutalım, ona sadece bir parça nitelik ekleriz.

O zaman sevgiliden gelen bu mektubun âşığın anlamadığı bir dilde yazıldığını varsayıyorum; hazırda onun için mektubu tercüme edecek kimse de yok, belki de böyle bir yardım beklediği de yok, çünkü o zaman üçüncü bir kişi sırlarını öğrenirdi. O zaman ne yapar? Bir sözlük alıp mektubu satır satır okur, tercüme edebilmek için her kelimeye bakar. Varsayalım ki o böyle kendisini bu işe kaptırmışken bir tanıdığı çıkagelir. Arkadaşı bu mektubu almış olduğunu bilmektedir, masaya bakıp da mektubun orada olduğunu görünce haykırır: "Aha! Orada oturmuş sevgilinden gelen mektubu okuyorsun." Ötekinin ne söyleyeceğini düşünüyorsunuz? Şöyle karşılık verir: "Sen aklını mı yitirdin? Sen buna sevgiliden gelen mektubu okumak mı diyorsun? Hayır, dostum, ben burada oturmuş sözlük yardımıyla mektubun bir tercümesini yapmak için uğraşıp duruyorum; zaman zaman sabırsızlıktan patlayacak noktaya geliyorum, kan beynime öyle sıçrıyor ki sözlüğü yere fırlatmak istiyorum – ve sen de buna okumak diyorsun! Benimle alay ediyorsun. Hayır, Tanrıya şükür ki, çok geçmeden tercümeyi bitirmiş olacağım,

ondan sonra da, ah, ondan sonra sevgilimden gelmiş olan mektubu okuma aşamasına ulaşacağım – bu tamamen farklı bir şey. – Ama ben kiminle konuşuyorum... ahmak adam, çekil gözümün önünden, seni görmek istemiyorum. Ah, buna sevgilimden gelen mektubu okumak diyerek sevgilime ve bana hakaret etmeyi düşünebilirsin! Yine de kal, kal, bu kendi adıma yalnızca bir jest; hatta kalırsan memnun olurum, ama dürüst olmak gerekirse zamanım yok, hâlâ tercüme edilecek şeyler kalıyor geride, bu yüzden okuma aşamasına gelmek için sabırsızlanıyorum – bu nedenle sinirlenme, ama git ki ben de bitirebileyim."

Bu şekilde âşık okumak ile okumak arasında bir ayrım yapmış oldu, sözlükle okuma ve sevgilisinden gelen mektubu okumak arasında. Oturduğu yerde sabırsızlıktan beynine kan sıçrıyor ve kelimelerin anlamlarını sözlükle çıkarıyordu; dostunun bu bilimsel okumayı sevgilisinden gelen mektubu okumak olarak söz etmesinden öfkelenmişti. Bütün bu (eğer öyle tanımlayabilirsem) bilimsel hazırlığı gerekli bir günah olarak görüyordu, bu şekilde sevgilisinden gelen mektubu... okuma aşamasına ulaşabilirdi.

Bu resmi hemen gözden uzak tutmayalım. Sevgiliden gelen bu mektubun, bu mektuplarda genellikle olduğu gibi, sadece bir duygunun açıklamasını içermediğini varsayalım, ama mektubun içinde bir arzunun bulunduğunu, sevgilinin âşıktan bir şey yapmasını arzuladığını varsayalım. Mektupta, varsayalım ki, herhangi bir üçüncü kişinin söyleyebileceği gibi, yapmakta tereddüt edilebilecek birçok şey âşıktan isteniyor – âşık saniyesinde sevgilinin arzusunu yerine getirmeye koyuluyor. Zaman geçtikten sonra âşıkların buluştuğunu varsayalım, hanımefendi, "Ama sevgilim, ben senden bunu yapmanı istememiştim; ya kelimeyi yanlış anlamışsın ya da yanlış tercüme etmişsin," diyor. Başlangıçta hiç kuşkulanmadığı, sevgilisinin arzusunu bir an önce yerine getirmekte duraksamadığı için âşığın pişman olacağına inanıyor musunuz? Kendisine yardımcı olmak üzere birkaç sözlük daha almış olması gerektiğini, birçok yanlış anlama olabileceğini, kelimeyi doğru tercüme ettiğini ve bu ödevden muaf tutulacağını – bu yanlış anlamadan dolayı pişman olacağına inanıyor musunuz? Sevgiliyi daha az sevdiğine inanıyor musu-

nuz? Zeki ve çalışkan bir öğrenci olduğunu söyleyebileceğimiz bir çocuğun durumunu ele alalım. Öğretmen bir sonraki günün dersini belirlediğinde, "Yarın dersinizi çok iyi çalıştığınızı görmek istiyorum," der. Bu sözler zeki öğrencimizin üzerinde derin bir etki yapar. Okuldan eve dönüp hemen çalışmaya koyulur. Ama dersin nereye kadar olduğunu tam olarak işitmemiştir. O zaman ne yapar? Onu etkileyen öğretmenin bu tembihi olmuştur, daha sonra kanıtlandığı gibi, kendisinden beklenenin iki misli kadar okur. Öğretmenin önceden verilenin iki misli kadar ders çalışmış olmasından dolayı öğrenciden daha az memnun olacağına inanıyor musunuz? Başka bir öğrenci hayal edin. O da öğretmenin tembihini duymuştur; dersin ne kadar olduğunu o da tam işitmemiştir. Daha sonra eve geldiğinde, "İlk önce ne kadar çalışmam gerektiğini öğrenmeliyim," der. Bunun üzerine arkadaşlarına gider, sonra bir başkasına, evde değildir, bunun aksine büyük kardeşiyle gevezelik yapmaya dalar – en sonunda eve gelir, çalışma zamanı geçmiştir, okuyacak hiçbir şeyi yoktur...

Şimdi Tanrının Sözünü düşünün. Tanrının Sözünü bilimsel –bilimselliği küçük görmüyoruz, bu başka bir şey– olarak okuduğunuzda ama bunu Tanrının Sözünü bilimsel olarak, elinizde bir sözlükle okuduğunuzda hatırlarsınız, Tanrının Sözünü okumuyorsunuz – şunu söyleyen âşığı hatırlayın: "Bu, sevgiliden gelen mektubu okumak değil." Eğer bilgili bir insansanız bilimsel okumalarınızı pek de dikkate almayın (ki bu Tanrının Sözünü okumak değildir), olur a, Tanrının Sözünü okumayı unutursunuz. Eğer bilgili değilseniz – ah, diğer insanları kıskanmayın, bir an önce Tanrının Sözünü okuma aşamasına gelebileceğinizi düşünün! Eğer bir arzu, bir buyruk, bir emir varsa, o zaman (âşığı hatırlayın!) o zaman buna göre davranın. "Ama," belki de şöyle diyeceksiniz: "Kutsal Kitaplarda bir sürü muğlak pasaj var, bütün kitaplar neredeyse bilmece." Buna vereceğim karşılık şudur: "Bu itirazı, anlaşılması kolay bütün pasajları okuduğu gerçeğini ifade eden bir kimseden gelmediği sürece dikkate almaya gerek görmüyorum." Sizin durumunuz da bu mu? Yine de âşık mektupla bu şekilde uğraşacaktır; eğer muğlak pasajlar varsa, ama aynı zamanda açık ifade edilmiş arzular varsa, şöyle diyecektir: Bir an önce bu arzuya boyun eğmeliyim, sonra muğlak pasajlarla

ilgili ne yapabileceğime bakacağım. Ah, ama çok açık şekilde anladığım arzuları gerçekleştirmedikten sonra muğlak pasajlar üzerine nasıl oturup düşünebilirim?" Bu şu demektir: Tanrının Sözünü okuduğunuz zaman, size ödev yükleyen pasajlar muğlak pasajlar değildir, ama anladığınız ve bu nedenle hemen rıza göstermeniz gereken pasajlardır. Eğer Kutsal Kitaplarda anladığınız tek bir pasaj bile olsaydı – ilk şey bunu yapmaktır; ilk önce oturup muğlak pasajları çözmeye çalışmak değildir. Tanrının Sözü ona göre hareket etmeniz için verilmiştir, muğlak pasajları yorumlama sanatını pratik etmeniz için değil.

... Ah, dostum, sevgili âşığın çok şey yapmış olmasından memnun değil midir? Böylesi bir korkuyu duymak hakkında ne söyleyecektir? Şunu söyleyecektir: "Bu kadar çok şeyi yapma korkusunu duyan kimse sevgilisinden gelen mektubu okumamaktadır gerçekten de." Ben de öyle söyleyeceğim: "Tanrının Sözünü okumuyor."

Âşık ile sevgilinin bu resmini yine de gözden uzak tutmayalım. Sözlük yardımıyla tercüme etme işine dalmışken, bir tanıdığın ziyaretiyle rahatsız edildi. Sabırsızlandı- "Ama," dedi, "bu sadece işimde geciktiğimden dolayı, yoksa bunun hiçbir önemi yok. O sırada mektubu okumuyordum. Elbette, ben mektubu okurken birisi beni görmeye gelmiş olsaydı, o zaman farklı olurdu – o zaman bu rahatsızlık olurdu. Bu tehlikeye karşı, ne var ki, kendimi güvenceye alacağım; böyle bir şeye başlamadan önce kapımı sıkıca kapatacağım ve evde olmayacağım. Zira mektupla baş başa olacağım, yalnız ve rahatsız edilmemiş; eğer yalnız değilsem, sevgiliden gelen mektubu okumayacağım!"

Tanrının Sözü için de durum böyledir: Tanrının sözüyle yalnız baş başa olmayan Tanrının Sözünü okumamaktadır.

MEŞGUL FİLOZOF

Bir toplum savaşa hazırlanırken filozofa ne yapmak kalır?

Philip Korint şehrini kuşatma altına almakla tehdit edince bütün şehir halkı savunma hazırlıklarına girişmiş, kimi silahlarını cilalıyor, kimi taşları yığıyor, kimi surları tamir ediyormuş. Bunu gören Diyojen aceleyle harmanisini üzerine geçirip içinde yaşadığı fıçıyı gayretle sokaklarda bir aşağı bir yukarı dolaştırmaya başlamış. Neden böyle yaptığı sorulunca da öbür hazırlık yapanlar gibi meşgul görünmeyi istediği cevabını verip işi başından aşkınlar arasında hiçbir şey yapmıyormuş gibi görünmesin diye fıçıyı çekiştirmeye devam etmiş.*

* Climacus *Felsefi Fragmanlar*'ını Diyojen'in aylaklığıyla kıyaslıyor; Lucian, Cilt VI, s. 5.

NABUKADNEZAR

Tanrının görkeminin ve gücünün korkusuna vekâlet ederken insan gururu ve gücü nasıl değişir?

1. Bir böcek olduğumda ve ot yediğimde yaşamımın anıları. Ben, Nabukadnezar, bütün insanlara ve dillere.

2. Babil büyük şehir, ulusların en büyük şehri değil miydi? Ben, ben Nabukadnezar inşa ettim onu.

3. Hiçbir şehir Babil kadar şanlı değildi ve hiçbir kral Babil kralı kadar şanlı değildi, görkemimin zaferi.

4. Benim kraliyet evim dünyanın öte ucundan görünüyordu ve bilgeliğim hiçbir bilge adamın açıklayamayacağı karanlık bir bilmeceydi.

5. Bu yüzden ne hayal etmiş olduğumu anlatamadılar.

6. Ve bana dönüşmem gerektiğini söyleyen bir söz geldi ve yedi mevsim geçtikten sonra otları yiyen bir böceğe dönüştüm.

7. Sonra ordularıyla birlikte bütün prenslerimi topladım ve sözün ima ettiği düşman geldiğinde uyarılmam gerektiği konusunda onları ikna ettim.

8. Ama hiç kimse gururlu Babil'e yaklaşmaya cesaret edemedi ve ben dedim ki: "Bu benim inşa ettiğim Babil değil mi?"

9. Şimdi aniden bir ses duyuldu ve ben bir kadının rengini değiştirmesi kadar çabuk dönüştüm.

10. Otlar benim yiyeceğimdi, üzerime çiy düştü ve hiç kimse benim kim olduğumu bilmedi.

11. Ama ben Babil'i biliyordum ve "Bu Babil değil mi?" diye haykırdım. Ama hiç kimse sözüme aldırmadı, zira bağırdığımda sesim bir böceğin böğürmesini andırıyordu.

12. Düşüncelerim beni dehşete düşürdü, zihnimdeki düşünceler, zira ağzım bağlanmıştı ve bir böceğinkini andıran bir

sesi hiç kimse algılayamaz.

13. Ve düşündüm, Kudretli olan kimdir, bilgeliği gecenin karanlığım ve dipsiz derinlikte bir denizi andıran Efendi, Efendi kimdir?

14. Evet, yalnızca O'nun anladığı bir rüya gibi ve hiç kimseye vermediği bir güç olan yorumlama gücü gibi, aniden birisinin üzerine çullandığında ve güçlü kollarının arasına aldığında.

15. Hiç kimse bu Kudretli olanın nerede olduğunu bilmiyordu, hiç kimse işaret edip "Bakın, işte O'nun tahtı, " diyemezdi, bu nedenle bir kimse şu söyleninceye kadar bütün ülkeyi dolaşabilirdi

16. Zira O, komşum gibi benim krallığımın sınırlarında oturmuyor, krallığımın sınırlarına çevremizi saran kale duvarları gibi en uzak denizlerden gelmiyor.

17. Ve ne de O Kendi Tapınağında oturuyor, zira ben, ben Nabukadnezar, altın gemilerini ve gümüş gemilerini ele geçirdim ve Tapınağını yerle bir ettim.

18. Ve hiç kimse O'nun hakkında hiçbir şey bilmiyor, babası kimdi, gücünü nasıl elde etti ve kim O'na kudretinin sırrını öğretti.

19. Ve danışmanları yoktu, sırrını altın karşılığında satın alacak; O hiç kimseye "Ben şimdi ne yapacağım?" demedi ve hiç kimse O'na, "Sen ne yapıyorsun?" demedi.

20. Bir kimse O'nu yakaladığında uygun durumda casusluk edecek casusu yoktu; zira, "Yarın," demiyordu, ama "Şimdi," diyordu.

21. Zira insanlar gibi hazırlık yapmıyordu, hazırlıkları düşmana zaman tanımıyordu; zira, "Yapılsın," diyordu ve gelip geçiyordu.

22. Dimdik oturuyordu ve kendi kendisiyle konuşuyordu, kimse O gelip geçinceye kadar burada olduğunu bilmiyordu.

23. Bunu bana karşı yaptı. Yayı geren adam gibi nişan almadı, böylece bir kimse O'nun okundan kaçabilirdi; kendi kendi-

siyle konuştu ve yapıldı.

24. Kralların beyni elinde maden eriten ocaklardaki balmumu gibiydi, ve O tarttığında güçleri bir tüy gibiydi.

25. Ve yine de dünyada Kudretli olan gibi oturmadı, belki beni Babil'den alabilir ve küçük bir yerleşime bırakabilirdi, ya da benden her şeyi alabilir ve Babil'deki Kudretli olabilirdi.

26. Böylece zihnimin esrarengizliğinde böyle düşündüm, hiç kimse beni bilmezken, ve düşüncelerim beni dehşete düşürdü, Efendi, Efendi de onun gibiydi.

27. Ama yedi yıl geçince yeniden Nabukadnezar oldum.

28. Bu gücün sırlarını ve nasıl bir böcek haline geldiğimi bana açıklayabilirler diye bütün bilge adamları bir araya topladım.

29. Ve hepsi yüzlerini asarak, "Büyük Nabukadnezar, bu bir imgelem, kötü bir rüya! Bunu sana yapmaya kim muktedir olabilir?"

30. Ama gazabım ülkedeki bütün bilge adamları yaktı tutuşturdu ve aptallıkları içinde onları kestim.

31. Zira Efendi, Efendi bütün kudrete sahipti, hiçbir insan ona sahip değildi, ve O'nun gücünü kıskanmayacağım, ama O'na övgüler dizip yanında olacağım, zira onun altın gemilerini ve gümüş gemilerini elinden aldım.

32. Babil artık şanlı Babil değil, ve ben, Nabukadnezar, artık Nabukadnezar değilim, ve ordularım artık beni korumuyor, zira hiç kimse Efendi'yi göremez ve hiç kimse O'nu tanıyamaz.

33. Gelmek üzere olmasına karşın, gözcüler beyhude yere ikaz ediyorlar, çünkü zaten ben ağaçtaki bir kuş gibi oldum, ya da denizdeki bir balık gibi, sadece başka balıklarca tanınan.

34. Artık Babil aracılığıyla şanlı olmak istemiyorum, ama her yedi yılda bir ülkede bir festival yapılacak.

35. Büyük bir festival ve ona Dönüşüm Bayramı denecek.

36. Ve bir müneccim sokaklara salınacak ve bir böcek gibi

örtülü olacak ve tahminlerini kendisiyle birlikte taşıyacak, bir saman demeti gibi parçalara ayrılmış.

37. Ve bütün herkes şöyle bağıracak: "Efendi, Efendi, Efendi Kudretli olandır, ve işleri denizdeki büyük balığın sıçraması kadar hızlıdır."

38. Zira çok geçmeden günlerim anlatılacak, hükümranlığım gecedeki bir saat gibi gidecek ve ben nereye gideceğimi bilmeyeceğim,

39. Kudretli olanın oturduğu uzaklardaki görünmez ülkeye geleceğim, ki O'nun gözlerinde incelik görebilirim;

40. Yoksa yaşam soluğunu benden alacak O mu, atalarım gibi üzerinden atılmış bir giysi mi olacağım, ki o zaman bende bir neşe bulabilir.

41. Ben, ben Nabukadnezar, bütün bunlar bütün insanlar ve dillerce bilindi ve büyük Babil benim dileğimi gerçekleştirecek.

NEŞELİ BİR YANGIN

Çağını uyarmak isteyenlerin başına ne gelir?

Tiyatronun kulisinde bir gün yangın çıkmış. Palyaço haber vermek için sahneye gelmiş. Herkes bunun bir şaka olduğunu sanıp alkışlamaya başlamış. Palyaço uyarmaya devam ettikçe alkışlar daha da hızlanmış. Sanırım dünyanın sonu her şeyin bir şaka olduğunu sananların yükselen alkışları arasında gelecek.

OKUNAKSIZ MEKTUP

Keder veren yalnızlığın acısını ne ile kıyaslayacağız?

Eğer bir adam yaşamının mutluluğu olarak neyi görmesi gerektiği konusunda bilgi verdiğini bildiği ya da buna inandığı bir mektuba sahipse, ama mektuptaki yazı solgun ve silikse, neredeyse okunamıyorsa – o zaman adam mektubu endişe ve büyük bir tutkuyla, bir andan öbür ana başka bir bir anlam çıkararak, inancına göre, arayıp bulduğu ve kesin olduğunu düşündüğü bir kelimeye dayanarak mektubun geri kalanını yorumlayacaktı; ama mektubu okumaya başladığı andaki aynı belirsizlikten başka hiçbir şeye ulaşamayacaktı. Giderek büyüyen bir endişeyle mektuba bakacak, ama daha fazla baktıkça daha az görecekti. Gözleri ara sıra yaşlarla dolacaktı; ama bu ne kadar sık olursa o kadar az görecekti. Bu zaman sürecinde, yazı daha da silikleşecek ve daha da okunaksız olacaktı, en sonunda kâğıt ufalanıp gidecek, ona geriye gözyaşlarından başka hiçbir şey kalmayacaktı.

ON ALTI YAŞINDAKİ KIZ VE YİRMİ BEŞ YAŞINDAKİ ERKEK

Hangi varoluş en mutlusudur?

En mutlu varoluş nedir? On altı yaşındaki genç kızmki, saf ve masum, hiçbir şeye sahip değil, bir komodine ya da bir kaideye bile, ama bütün her şeyini annesinin çekmeceli yazı masasının en alttaki çekmecesinde bulunduran kız: kiliseye giderken giydiği elbise ile bir dua kitabı! Bir sonraki çekmeceye koyacaklarından daha fazlasına sahip olmayan mutlu erkek.

Hangi varoluş en mutlusudur? On altı yaşındaki genç kızınki, saf ve masum, dans edebilmesine karşın yılda yalnızca iki kere baloya giden kız!

En mutlu varoluş nedir? On altı yaşındaki genç kızınki, on altı yaz yaşında, saf ve masum, hamaratça işinin başına oturuyor ve yine de yan taraftan erkeğe bakmaya vakit bulabiliyor, hiçbir şeye sahip olmayan erkeğe, bir komodini bile yok, bir kaidesi de, ama yalnızca aynı giysi dolabının ortağı ve yine de durumun açıklamasını tamamen farklı yapıyor, zira kızın içinde erkek bütün dünyaya sahip, kız hiçbir şeye sahip olmamasına karşın.

Peki o zaman en mutlu kim? Kızın tam karşısında oturan yirmi beş kış yaşındaki zengin genç adam.

Birisi on altı yaz yaşındayken ve diğeri yirmi beş kış yaşındayken, eşit derecede yaşlı değiller mi? Ah, hayır! Bu nasıl oluyor, zaman özdeş olduğunda özdeş değil mi? Ah, hayır! Zaman özdeş değil.

ORYANTALİSTİN KARISI

Etik bir ilişki olarak evlilik ile estetik bir ilişki flört arasındaki fark nedir?

Hollanda'da bir yerde eğitimli bir adam yaşıyordu, oryantalist ve evliydi. Bir gün, çağrılmasına rağmen, öğle yemeği için odasından çıkmadı. Karısı yiyeceklere bakarak uzun süre bekledi ve bu bekleyiş uzadıkça adamın ortada görünmeyişini açıklamakta daha da zorlandı. Sonunda odasına gidip gelmesi için onu uyarmaya karar verdi. Adam çalışma odasında yalnız başına oturuyordu, yanında kimse yoktu. Oryantal çalışmalarına gömülmüştü. Bunu gözümde canlandırabiliyorum. Adama doğru eğildi, kolunu omuzlarına koydu, elindeki kitaba bir göz attı, daha sonra yüzüne bakıp şöyle dedi: "Sevgili dostum, neden yemeğe gelmiyorsun?" Eğitimli adamın belki de söyleneni dikkate alacak zamanı yoktu, ama karısının yüzüne bakarak muhtemelen şöyle cevap verdi: "Pekâlâ, sevgili kızım, öğle yemeğinin lafı bile olmaz, şimdi burada daha önce hiç görmediğim bir noktalamayla karşılaştım. Alıntılanan pasajı daha önce çok görmüştüm, ama hiçbiri böyle değildi, üstelik benim elimdeki baskı mükemmel bir Felemenkçe baskı. Şuradaki noktaya bir bak hele! Bir insanı çılgına çevirmeye yeter." Karısının ona, yarı gülümseyerek yarı karşı çıkarak ve böyle küçücük bir noktanın evin düzenini bozmasına itiraz ederek nasıl baktığını gözümün önüne getirebiliyorum, kadın şöyle karşılık verdi: "Bu çok önem verilecek bir şey mi? Bir insanın onun için nefesini tüketmesine değmez." Bu laf edildikten hemen sonra yapıldı. Kadın üfledi, nokta gözden kayboldu, zira bu fevkalade nokta bir enfiye tozuydu. Bilimadamı neşe içinde aceleyle yemek masasına koşturdu, nokta ortadan kalktığı için çok sevinçliydi, karısından bile çok.

Bu hikâyeden bir hisse çıkarınama gerek var mı? Eğer bu bilimadamı evli olmamış olsaydı, belki çıldıracak, belki birkaç oryantalisti de yanma alarak, hiç kuşkusuz edebi organlarda korkunç bir dehşet yaratacaktı... Eğer bu bilimadamı evli olmamış olsaydı, eğer bütün gerekli şeylere sahip bir estetikçi olmuş

olsaydı, belki o zaman harikulade bir bakirenin teslim olmak isteyeceği şanslı adam olabilirdi. Evlenmezdi, duyarlılıkları bunun için çok üstündü. Bakire için bir saray inşa ederdi ve hayatını neşeyle doldurmak için hiçbir şeyden sakınmazdı, kızı şatosunda ziyaret ederdi, zira kız bunun böyle olmasını isterdi; erotik bir cilveyle yaya olarak kıza giderdi, bu arada bir atlı arabanın içinde, çok sayıda paha biçilemez hediyeler taşıyan uşaklar kendisini izlerdi. Bu yüzden, oryantalizm üzerine çalışmalarında bu dikkat çekici noktalamaya ayağı takıldı. Onu açıklamaya gücü yetmeden noktaya bakıp duruyordu. Ne var ki, sevgili hanımefendisini ziyaret etme vakti gelmişti. Noktayı bir kenara bırakmalıydı, yoksa hanımefendisini başka nasıl ona yaraşır bir şekilde, onun güzelliğinden ve kendi aşkından başka bir şey düşünmeyerek ziyaret edebilirdi? Adam mutlak bir tatlılık havası taşır, her zamankinden daha çok büyüleyici olurdu, ve onu bütün ölçülerin ötesinde mutlu ederdi, çünkü sesinde çok sayıda tutkunun uzak bir yankısı vardı, çünkü moral bozukluğu içinde neşeli olmak için çabalamalıydı. Ama şafak vakti kızdan ayrıldığında, ona son öpücükleri verip daha sonra atlı arabasına oturduğunda, kaşları çatıldı. Evine vardı, çalışma odasının panjurları kapalıydı, lambalar yakılmıştı, üstünü çıkarmadan oturdu ve bir türlü açıklayamadığı noktaya bakıp durdu. Sevdiği, belki de taptığı bir kız vardı, ancak onu sadece ruhu canlı ve güçlüyken ziyaret ediyordu, ama odasına gelip öğle vakti kendisini çağıran bir can yoldaşı, noktayı üfleyip yok edecek bir karısı yoktu.

ÖMÜR BOYU EĞİTİM

İnsan ruhunun eğitimi için ne kadar zaman harcarsak haklı bulunuruz?

Hayvanların en alçak formları bir anda doğar ve neredeyse aynı anda ölürler; alçak formlu hayvanlar çok hızla büyürler. Bütün yaratılmış varlıklar arasında en yavaş büyüyeni insandır; ve bu münasebetle insanın en asil yaratık olduğuna inanması konusunda iyi eğitilmiş insana onay verir. Eğitim konusunda da aynı şekilde konuşuruz. Mütevazı bir kapasiteyle hizmet etmeye yazgılı olan bir kimse okula kısa süre gider. Ama daha yüksek bir şeye yazgılı olan kimse okula uzun süreli gitmelidir. Sonuç olarak, eğitim döneminin uzunluğunun bir insanın olmak istediği şeyin önemiyle doğrudan bir ilişkisi vardır. Eğer, bu nedenle, acı çekme eğitimi bütün bir yaşam boyu sürerse, bu basitçe bu okulun en yüksek derece için eğitim vermesi gerektiği anlamına gelir, hatta, sonsuzluk için eğitim veren tek şey budur, çünkü başka hiçbir zaman eğitim bu kadar uzun sürmez. Elbette ki eğer dünyevi bilgelik bir insanın bütün yaşamını okula giderek tüketmesi gerektiğini düşünürse, o zaman öğrenci sabırsızlanıp şöyle diyebilir: "Okulda öğrendiklerimden ne zaman iyi bir şeyler elde edeceğim!" Yalnızca sonsuzluk kendi kendine ve öğrenci için bütün bir yaşamı okula gitme dönemi haline getirmeyi haklı kılabilir. Ama eğer sonsuzluk okula gitmekse, o zaman bu okulun en seçkin okul olması gerekir, ama en seçkin okul kesinlikle en uzun süren okuldur. Bir öğretmenin daha şimdiden okul zamanını çok uzun bulan genç öğrenciye genellikle söylediği şey şudur: "Şimdi, sabırsızlanmayın, önünüzde uzun bir yaşam var" – yani sonsuzluk acı çeken için daha çok nedenle ve daha güvenilir bir şekilde şöyle demektedir: "Sadece bekle, sabırsızlanma, daha çok zaman var, biliyorsun ya sonsuzluk var."

PAHALI KİTAP ALIŞVERİŞİ

Eğer bilinç tuzağa düşürülürse, en sonunda payını alır mı?

Bir Tarquin külliyatını satmayı öneren bir kadın gibi; adam kadının istediği parayı ödemeyi kabul etmeyince kadın külliyatın üçte birini yakıyor ve aynı parayı istiyor; adam kadının istediği parayı ödemeyi kabul etmeyince kadın külliyatın üçte birini daha yakıyor ve aynı parayı istiyor, sonunda adam son kalan üçte birlik bölüm için en başta istenen parayı ödüyor.

PANDOMİMCİNİN BUZ KESMESİ

Sonsuzluk ile ânın ilişkisi nedir?

Paul dünyanın "bir göz kırpması kadar süren bir anda" geçip gideceğini söylüyor. Bununla aynı zamanda ânın sonsuzlukla aynı ölçekte görüldüğü düşüncesini ifade ediyor, çünkü yok olma ânı aynı sonsuzluk anını ifade ediyor. Ne demek istediğimi anlatmama izin verin ve kullandığım meselde herhangi bir saldırı varsa beni bağışlayın. Burada Kopenhag'da bir zamanlar iki aktör vardı, performanslarında derin bir anlam bulunabileceğine dair nadiren bir şeyler yansıtıyorlardı. Sahneye çıkıyorlar, karşılıklı duruyorlar ve sonra tutkulu bir çelişkinin pandomimini temsil etmeye başlıyorlardı. Pandomim oyunu tam ritmine ulaşınca, seyirciler bir sonraki sahnede ne olacağını güçlü bir beklentiyle bekleyerek oyunu seyrederlerken aktörler aniden durdu ve hareketsiz kaldı, sanki ânm pandomimle ifadesinde taş kesildiler. Bu çok komik bir etki yaratabilir, çünkü ân kazara sonsuz ile aynı ölçektedir. Heykel etkisi sonsuzluk ifadesinin sonsuza dek ifade edilmiş olmasındandır; komik etkisi, öte yandan, kazara ifadenin sonsuzlaştırılmasındaki gerçekten kaynaklanır.

PARMENİSCUS'UN KAHKAHASI

Hayal kırıklığının kahkahası nedir?

Efsaneye göre Parmeniscus*, Trophonius'un mağarasında gülme yetisini kaybetmiş, ama Delos adasında tanrıça Letto'nun biçimsiz heykelini görünce yeniden kazanmış gülme yetisini, aynısı benim de başıma geldi. Gençken, Trophonius'un mağarasında gülmeyi unuttum; yaşlanınca gözlerimi açtım gerçeği gördüm ve o an gülmeye başladım ve o zamandan bu yana da gülüyorum. Hayatın anlamının geçinmek olduğunu gördüm ve hedefi de yüksek bir mevki edinmekti; aşkın rüyası mirasyedi bir kadınla evlenmekti; dostluğun nimeti dar günde yardım almaktı; bilgelik çoğunluğun olmasını istediği şeydi; coşku nutuk atmaktaydı; cesaret on dolar kaybetme riskini göze almaktı; şefkat sofra başındayken, "Masaya buyurun," demekti; dindarlık senede bir komünyona katılmaktı. Bunu gördüm ve kahkahalarla güldüm.

* Bir Pytagorasçı olan Parmeniscus'un efsanesi Athenaeus ile ilişkilidir, *The Deipnosophists*, çev. C. B. Gulick (Londra: W. Heinemann, 1950), s. 306.

PERIANDER

Gücün tehlikeleri arasında bilgelik sağ kalabilir mi?

Periander Herakleitos soyundan gelen Kypselus'un oğluydu ve Korint tiranı olarak babasının yerine geçti. Onun için bilge bir adam gibi konuştuğu, ama sürekli olarak bir manyak gibi davrandığı söylenir. Periander'in bu deliliği çok tuhaf bir şeydi, onu bu akıllı deyişle niteleyen kimse bunun ne kadar önemli olduğunu bilmiyordu. Buna kefil olan sığ yazar* kendi basitliği içinde bu bilgece gözlemi şu şekilde ortaya koyuyordu: "Yunanlıların Periander gibi bir aptalı bilge adamlar arasında saymış olmaları çok tuhaftır." Ama Periander aptal (*un fat* – ahlak dersi veren yazarın kullandığı terim buydu) değildi. Eğer başka bir Periander, Ambracia'lı Periander olduğunu, muhtemelen onunla karıştırmış olduğunu, ya da yalnızca beş bilge adam olduğunu, ya da tarihçilerin çelişen fikirleri olduğunu söylemiş olsaydı her şey farklı olurdu. Bu yüzden tanrılar Periander hakkındaki deyişi daha iyi anladılar, zira gazapları içinde onu yaşam içinde öyle yönlendirdiler ki, bilgece sözleri tiranın başına alay olarak yağdırdılar, ki o kendi yaptıklarıyla kendi kelimelerini utanca boğuyordu.

O, tiran olduğunda kendini hoşgörüyle diğerlerinden ayırdı, aşağıdakilerden adaletle, akil adamlardan bilgelikle. Sözünde durdu ve tanrılara söz vermiş olduğu heykeli yaptırdı, ama bunların parası kadınların mücevherlerinden sağlandı. Girişimleri cüretkârcaydı ve şiarı şuydu: "Çalışkanlık her şeyin üstesinden gelir."

Ama hoşgörünün altında ihtiras ateşi içten içe yanıyordu ve bilgelik sözcüğü ört bas ediliyordu, o an geldi, eylemlerinin deliliği; cüretkârca girişimler başkalaşmış insanda aynı kalan güçlerin kanıtı oldu. Zira Periander başkalaşmıştı. Başka bir adam olmadı, ama iki adam haline geldi, bunlar da tek bir adamda

* Kierkegaard, günlüğünde, Fransız mistik teologu François Fenelon'u okumakta olduğunu ima eder.

barınamıyordu. Bu iki adam bilge ile tirandı. Yani söylemek gerekirse, bir canavara dönüştü. Onun bu başkalaşımı birçok şeyle ilişkili idi. Ama kesin olan şu ki, bu sadece bir durumdu, zira aksi takdirde onun nasıl bu kadar değiştiğini anlayamayız. Ne var ki, annesi Gratia* ile yaşamış olduğu suç oluşturan ilişkileriyle ilişkilidir – elbette ki kendi güzel deyişini henüz duymadan önce: "Gizlemek zorunda olduğun şeyi yapma."

Ve bu da Periander'in bir deyişi: "Ağıt yakılan olmaktansa korkulan olmak daha iyidir."** Bu deyişe göre hareket etti. Bir koruma tutan ve hükümeti tiranlığın gerektirdiği biçimde dönüştüren ilk kişi o olmuştu, tiran olarak köleleri yönetti, hiçbir zaman kurtulamayacağı güçlerle donattı kendini; zira kendisi şöyle demişti: "Bir tiran için emirlerini vermek ile onlardan yoksun kalmak aynı derecede tehlikelidir." Bu zorluktan daha sonra anlatılacak zekice bir hileyle kurtuldu, ve ölüm bile onu intikam almaya yönlendirmedi – adı boş bir tabuta kazındı. Böyle olmalıydı, Periander bunu herkesten çok daha iyi anlamıştı, zira şöyle dedi: "Sağlıksız kazanç kötü bir pazarlığın babasıdır."*** "Bir tiran," dedi, "koruma olarak iyi niyete sahip olmalıdır, silahlı askerlere değil." Bu nedenle tiran Periander asla tam olarak güvende değildi, ölümde yeterince güvenlik bulduğu tek sığınak içinde yatmadığı boş tabuttu. Bu düşünce, eğer boş tabuta şu yazıt yazılmış olsaydı, hepimize açıkça ifade edilmiş olurdu: burada bir tiran YATIYOR. Yunanlılar, ne var ki, bunu yapmadılar. Anavatanının anaç bağrında öldüğünde huzur bulması için izin verdiler ve boş mezara şiirsel olarak güzel, ama özünde şu anlama gelen kelimeleri yazdılar: Burası Korint, onun anavatanı, bağrında zengin ve bilge Periander'i saklıyor. Bu gerçek değildi çünkü orada yatmıyordu. Bir Yunanlı yazar başka bir yazıt tasarladı, bu daha çok mezara bakanlar içindi, yazıt mezara bakanlara "acı çekmemesini, çünkü hiç kimsenin dileğine kavuşamadığını, ama tanrıların dağıtımını neşe içinde kabul etmelerini, bilge Periander'in moral bozukluğu içinde suskunlaştığını, çünkü

* "Periander" Kierkegaard'ın Oedipus kompleksinin dinamiklerini Freud'dan onlarca yıl önce sezdiğini göstermektedir.

** Diogenes Laertii'den alıntı, *De Vitis philosophorum.*

*** Quidam'ın kendisi de Periander'e mi benzemektedir?

yapmak istediklerini yapamadığını" hatırlatıyordu.

Bu onun sonu söz konusu olduğunda yeterli olmalıdır, onun sonu gelecek kuşaklara Periander'in ders almadığı tanrıların gazabını öğretiyor. Anlatı, konu Periander'in deliliğine yol açan duruma geldiğinde yeniden yinelenir, ki o andan itibaren deliliği yıldan yıla öyle bir dereceye ulaştı ki, kendisine binlerce yıl sonra umutsuz bir adamın arınasına yerleştirdiği şu deyişi gerçekten de uygulayabilirdi: "Daha çok kaybettikçe, daha az pişman olunur."*

Duruma gelince, bunun annesiyle olan suç dolu ilişkileri çevresinde dönen bir söylenti olup olmadığına karar vermeye kalkışmayacağız, bu yüzden insanların onun "kimsenin sözünü etmeye dahi cesaret edemeyeceği şeyleri yapmış olduğunu" bildiğinden incinmişti; ya da durum belki de Milet tiranı dostu Thrasybolos'tan gelen muammalı bir yanıttı; dostu ulağının bile anlamadığı (Tarquinius'un oğluna gönderdiği mesajda olduğu gibi) ama Periander'in bir tiranın kılavuzluğuna bir ipucu olarak çok iyi anladığı bir işaret diliyle ona yazmıştı; ya da durum nihai olarak, Melissa adını vermiş olduğu sevgili karısı Lyside'i bir vuruşta öldürmüş olmasından kaynaklanıyordu. Buna biz karar veremeyiz. Bu durumların herhangi biri kendi başına yeterli olacaktır: gururlu prens için onursuzluğun şerefsizliği; tutkulu adam için önemli muammanın kışkırtısı; mutsuz âşık için suçluluğun işkencesi. Hepsi yavaş yavaş bilge adamın anlayışını dönüştüren kötülüğün etkisine sahip oldu ve öfke yöneticinin ruhunu avuttu.

Ama Periander değiştirildiğinde geleceği de değişti. Şu, gururlu yas tutulmaktansa korkulmak iyidir deyişi kendi kafasına, umutsuz yaşamına ve ölümünde de üzerine çöktü. Zira onun için yas tutuldu. Böyle bir kelimeyi söylediği zaman bile yas tutulabilirdi, daha güçlü olan tanrılar ona karşı çalıştığı zaman yas tutulabilirdi, oysa cehennem azabı içinde daha dibe çöktükçe, öfkelerini pişmanlık içinde daha az anlıyordu.

Melissa, Epidauros tiranı Prokles'in kızıydı. Annesi öldürül-

* Baron Andre Taifel'i koruyan bir motto.

düğünde iki oğlu Kypselos ile Lykophron, biri on yedi diğeri on sekiz yaşındaydı, Epidauros'taki anne tarafından büyükbabalarının yanına kaçtılar. Orada bir süre kaldılar, Korint'e döndüklerinde Prokles onlara, "Biliyor musunuz, çocuklar, annenizi kim öldürdü?" dedi. Bu sözler Kypselos üzerinde bir etki yapmadı, ama Lykophron sessizleşti. Baba evine döndüklerinde babasının sorularını cevaplamaya tenezzül etmedi. Bunun üzerine Periander öfkeden deliye döndü ve onu evden uzaklaştırdı – daha sonra (Kypselos'un hafızasını birçok soruyla kışkırtarak) Lykophron'un sessizliğinin altında ne gizlediğini öğrendi. Gazabı kovulmuş olanın peşine düştü, evden eve dolaşan ama en sonunda bazı arkadaşlarının evlerine kabul ettiği hüküm giymiş kaçağı hiç kimsenin korumamasını emretti. Daha sonra Periander Lykophron'a konukseverlik gösteren ve hatta onunla konuşanların bile öleceğini ilan etti. Şimdi hiç kimse onunla ilgili bir şey yapmaya cesaret edemiyordu, bu yüzden açlıktan ve sefaletten ölmeye mahkûmdu. Periander'in kendisi de harekete geçti ve dört gündür ne et yemiş ne de su içmiş olan onun yanına gitti. Ona Korint'te yönetici ve kendi bütün hazinelerinin efendisi olmayı teklif etti, çünkü artık babasına meydan okumanın ne demek olduğunu iyi öğrenmişti. Ama Lykophron hiç cevap vermedi. Nihayet, "Sen ölümü hak ediyorsun, zira kendi emrine karşı geldin ve benimle konuştun," dedi. Bunun üzerine öfkeden deliye dönen Periander onun Corcyra'dan çıkışını yasakladı, öfkesi yeniden Prokles'e döndü, ki onu yenmiş, esir almış ve Epidauros'tan yoksun bırakmıştı. Periander şimdi artık yaşlı bir adam olmuştu. Güçten bitkin düşmüş, onu bırakmak istiyordu. Ama, kendisinin de söylemiş olduğu gibi, "Bir tiranlığı bırakmak ondan yoksun kalmak kadar tehlikeliydi," ve bir insanın bir tirandan öğreneceği şey ondan kurtulmanın ne kadar zor olduğudur. Kypselos yönetmeye uygun değildi, Prokles'in söylediği onun üzerinde hiç etki yapmamıştı. Bu yüzden iktidara Lykophron'un gelmesi gerekti.

Periander ona bir elçi gönderdi, ama bir sonuç çıkmadı. Sonunda ona kızını gönderdi, böylece boyun eğen boyun eğmeyeni ikna edebilir ve kızının yumuşak mizacı günahkâr adamı yeniden babasına saygı duymaya yöneltebilirdi. Ama Lykophron

Corcyra'da kaldı. Daha sonra birbirlerine bir baba ile bir oğulun birbirlerine karşı davrandığı gibi değil de ezeli düşmanlar olarak davranmaya karar verdiler. İkametlerini değiştirmeye karar verdiler. Periander Corcyra'ya yerleşecek, Lykophron da Korint'te yönetici olacaktı. Peirander yola çıkmak üzereydi, ama Corcyra halkı ondan o kadar çok korkuyordu; babanın ve oğulun hoşgörüsüz ruhunu çok iyi anladılar ve Lykophron'u öldürmeye karar verdiler, zira o zaman Periander'in gelmeyeceğini umuyorlardı. Bunu yaptılar da, ama bununla Periander'den kurtulamadılar. Periander onların üç yüz çocuğunun ellerinden alınmasını ve ırzlarına geçilmesini emretti. Ama tanrılar bunu önledi, Periander oğlunun intikamını alamadığı için kendi hayatına son vermeye karar verdi. İki genç adam çağırtıp onlara gizli bir geçidin yerini gösterdi. Bunun üzerine onlara ertesi gün orada buluşmalarını ve karşılaştıkları ilk adamı öldürüp derhal gömmelerini emretti. Onlar gittikten sonra beş kişi daha çağırttı ve onlara da aynı emri verdi, yani geçitte bekleyecekler ve iki genç adamı gördükleri anda onları öldürüp bir an önce gömeceklerdi. Daha sonra on kişi çağırttı ve onlara da aynı şekilde karşılaşacakları beş adamı öldürüp onları kestikleri yere gömmelerini emretti. Daha sonra kararlaştırılan zamanda Periander'in kendisi geldi ve öldürüldü.*

* Bu mesel, sonuçlarının acımasız zincirinde süregelen ahlaki bir diyalektiği ifade eden sonsuz bir dizi trajik karara benzemektedir.

PHALARIS'İN KURBANLARI

Şair nedir?

Şair nedir? Kalbinin derinliklerinde büyük bir ıstırap taşıyan biri, ama iniltiler ve çığlıklar dudaklarının arasında büyüleyici bir müziğe dönüşüyor. Kaderi, tiran Phalaris'in* tunçtan boğanın içine hapsettiği ve sürekli yanan bir ateşin içinde yavaş yavaş işkence çeken o talihsiz kurbanların kaderine benzer; çığlıkları tiranın kulaklarına ulaşmıyor ki onun kalbine dehşet salsın; kulaklarına ulaştığında da tatlı bir ezgiye dönüşüyorlar. Ve insanlar şairin çevresine toplaşıp, "Bir daha söyle bizim için," diyorlar ona – ki bu şu demek, "Yeni acılar işkence çektirsin ruhuna, ama dudakların eskisi gibi tatlı sözler söylesin; zira çığlıklar sadece endişelendirir bizi, ama müzik, müzik neşe vericidir." Sonra eleştirmenler öne çıkıp diyorlar ki, "Mükemmel – tam da olması gerektiği gibi, estetiğin kuralları gereğince." Şimdi anlaşılıyor ki eleştirmen bir şaire benziyor; yalnızca yüreğinde ıstırap ve dudaklarında ezgi yok. Size diyorum ki, insanlar tarafından yanlış anlaşılan bir şair olacağıma, domuzların kulak verdiği bir domuz çobanı olmayı yeğlerim."

* Phalaris (M.Ö. 570-554) Sicilya'da Agrigento tiranı. Bkz. Samosata'lı Lucian, *Lucian*, Cilt I, s. 1-31.

PROFESÖRÜN SAVUNMASI

İfade tekrarlamayla ilerleyebilir mi?

Zamanında Profesör Ussing, 28 Mayıs Cemiyeti'nin önünde bir konuşma yaptı ve bu konuşma içinde bir şey kınamayla karşılaştı, iyi ama profesör ne yapmıştı ki? Döneminde her zaman iradeli ve *gewaltig* (şiddetli) olan profesör masaya vurduğu gibi şöyle dedi: "Bunu tekrarlıyorum." Yani bu durumda görüşü tekrarlamayla ilerlemişti. Birkaç yıl önce bir rahibin peş peşe iki Pazar tastamam aynı söylevi verdiğini duymuştum. Eğer profesörün görüşünde olmuş olsaydı, ikinci söylevinden sonra minberin üstüne çıkıp masaya vuracak ve "geçen Pazar ne dediysem onu tekrarlıyorum," diyecekti.

SALDIRGAN KÖPEK

"Halk" nedir?

Eğer halkı belirli bir kimse olarak düşünmeye çalışsaydım... Roma imparatorlarından birini düşünürdüm belki de, besili, yapılı biri, can sıkıntısından patlayan, yalnızca kahkahanın şehvetli esrikliğinin peşinden koşan biri, ne de olsa zekânın ilahi hediyesi yeterince dünyevi değildir. Değişiklik olsun diye gezintiye çıkıyor, kötü olmaktan ziyade üşengeç, ama hükmetmeye yönelik olumsuz bir arzusu var. Klasik yazarları okumuş herhangi bir kimse bir Sezar'ın vakit öldürmek için neler neler icat edebileceğini bilir. Aynı şekilde halk da kendisini eğlendirmek için köpek besler. Bu köpek edebi dünyanın toplamıdır. Olur da birisi diğerine üstün gelirse, hatta belki de büyük bir adam olursa, köpek onun üzerine çullanır ve eğlence başlar. Köpek saldırır, elbisesinin uçlarını ısırıp parçalar, her tür ahlaksızca yılışıklığı yapar- ta ki halk yorulana ve artık sona ersin diyene kadar. Halkın bireyleri eşit düzeye getirmesinin bir örneğidir bu. Üstün zekâlıları ve iyileri örseler – ve köpek halkın küçümsemesine karşın köpek olarak kalır. Öyleyse herkesin eşit düzeye indirgenmesi üçüncü bir grup tarafından yapılır; var olmayan bir halk üçüncü grubun yardımıyla yapar bu indirgemeyi; ki bu grup önemsizliğinde hiçbir şeyden de düşüktür, en aşağısından da daha aşağıdadır... Halk pişman değildir, çünkü köpeğin sahibi onlar değildir – sadece katılımcı olmuşlardır. Ne köpeği herhangi birisinin üzerine saldırtırlar, ne de kaçırtırlar – doğrudan doğruya yapmazlar bunu. Kendilerine sorulsaydı şöyle cevap verirlerdi: Köpek benim değil, sahibi yok. Eğer köpek öldürülmek durumunda olsaydı şöyle derlerdi: Huysuz bir köpeğin susturulması gerçekten de iyi oldu, herkes bunu istiyordu – katılımcılar bile.

SARAYIN YANINDAKİ KÖPEK KULÜBESİ

Bir düşünürün sistemi ile onun gerçek varlığı arasındaki ilişkiyi neyle kıyaslayacağız?

Bir düşünür devasa bir bina, bir sistem, bütün varoluşu ve dünya tarihini vs. kucaklayan bir sistem inşa ediyor- ve eğer onun kişisel yaşamı üzerine derinlemesine düşünürsek, büyük bir şaşkınlıkla şu feci ve gülünç gerçeği keşfediyoruz, kendisi bu devasa yüksek-kubbeli sarayda yaşamıyor, ama onun yanı başındaki bir ahırda, ya da bir köpek kulübesinde, ya da en fazla kapıcı kulübesinde yaşıyor. Eğer bir kimse tek bir sözcükle bu konuya onun dikkatini çekme cesaretini göstermiş olsaydı, düşünür kendisini aşağılanmış hissederdi. Zira o bir hayal içinde yaşamaktan korkmaz, yeter ki o hayal sayesinde... sistemini tamamlayabilmiş olsun.

SESSİZ DUA

Dua etmek tehlikeli bir şey midir?

Putperestlikte nam salmış ve bilgeliğine övgüler düzülen bir putperest, ahlaksız bir adamla aynı gemide yolculuk ediyormuş. Gemi fırtınaya yakalanınca ahlaksız adam yüksek sesle dua etmeye başlamış, bunun üzerine bilge adam ona dönüp şöyle demiş: "Sessiz ol dostum, eğer gökler burada olduğunu anlarsa gemiyi batırır."

SESSİZ UMUTSUZLUK

Birinin umutsuzluğu başka birinin umutsuzluğuyla nasıl gizli bir anlaşma içinde olur?

Swift yaşlandığında gençliğinde kendisinin kurmuş olduğu timarhaneye kapatıldı. Orada sık sık kibirli ve hafif meşrep bir kadın inatçılığıyla, ama onun düşünceleriyle değil, bir aynanın önünde dikildi. Kendisine bakıp, "Zavallı ihtiyar adam!" dedi.

Bir zamanlar bir baba ile oğul vardı. Bir oğul bir babanın kendisine tuttuğu bir ayna gibidir, oğul için de bir baba gelecekte kendisine tutacağı bir ayna gibidir. Ne var ki, birbirlerini nadiren bu şekilde göz önüne alırlar, zira günlük ilişkilerini neşeli ve canlı sohbetleri belirler. Sadece birkaç kere baba durup kederli bir yüz ifadesiyle dosdoğru oğluna bakmış ve şöyle demişti: "Zavallı çocuk, sessiz bir umutsuzluğa gömülüyorsun." Bu doğruydu doğru olmasına ama bunun böyle anlaşılmasını sağlayacak hiçbir belirti olmamıştı daha önce. Ve baba oğlunun melankolisinden dolayı kendisinin suçlanması gerektiğine inanıyordu ve oğul babasının kederinin kendisinden kaynaklandığına inanıyordu – ama bu konuda asla birbirlerine tek bir kelime bile etmediler. Daha sonra baba öldü, oğulun başından çok şeyler geçti, çok şeyler yaşadı ve türlü türlü günahlar işledi; ama aşkın sonsuz yaratıcı olması gibi, özlem ve yitirmiş olma duygusu oğlu eğitti, sonsuzluğun sessizliğinden bir sohbet çıkarma çabası değil, ama babasının sesini mükemmelen taklit etmesi onun bu benzerlikle yetinmesine neden oldu. Bu nedenle aynaya ihtiyar Swift gibi bakmadı, zira ayna artık orada değildi; ama yalnızlık içinde babasının sesini duyarak kendisini rahatlattı: "Zavallı çocuk, sessiz bir umutsuzluğa gömülüyorsun." Zira babası onu anlamış olan tek kişiydi, yine de kendisinin babasını anlamış olup olmadığını bilmiyordu; baba sahip olduğu tek dert ortağıydı, ama dert ortaklığı öyle bir şeydi ki baba ölse de yaşasa da aynı kalıyordu.*

* Meseldeki üç karakter de, kendi melankolik aksini gördükleri bir aynanın önünde durmaktadır.

SIKILGAN TERK EDİŞ

Hiçbir sonuca varamayan bir yazarı ne ile kıyaslayacağız?

Bir papaz, bereket versin ki, vaazının üçüncü aşamasına varmış ve daha da ilerlemeye hazırmış, ancak rahiplerin hitabetinin orantılarını bilen bir kişi epey bir güvenle onun ne zaman hımlayıp Amin demek üzere olduğunu tahmin edebilir – vaazları bilen bir kişi esasında vaazın bittiğini ve esasında Amin denilmiş olduğunu bilirken vaizin Amin demek yerine gevezeleşmeye başlaması ve konuşmasına sürekli yeni bir şeyler eklemesi sinir bozucu olabilir. Bu tesadüfi bir uzunluktur, esas olarak bakıldığında Amin'in söylenmiş olması gerektiği yerden başlar. İnsan, sıkılmış bir adamın sadece gitmeye utandığı için birinin evinde bütün bir saat oturduğu durumları bilir: Belki de durum rahip için de böyledir; kutsal yerin kalabalık olmasından sıkılganlığa düşerek, Amin deyip kürsüden inmekten utanmış olabilir. Ama her halükârda, tıpkı sona ermesi gerektiği anda başlayan bir ziyaret gibi, Amin denmesi gereken yerde başlayan vaaz da, bunların her ikisi de tesadüfi uzunluktadır, negatif kategorinin bir işaretidir, insanın durması gereken yerde başlaması.

SOM BALIĞI KRİZİ

Duyarlılık kontrol edilmeli ve ona karşı direnilmeli mi?

Kendi içinde, som balığı müthiş bir lezzettir; ama çok fazlası zararlıdır, çünkü sindirim sistemini yorar. Bir keresinde çok büyük oranda som balığı Hamburg'a getirilmişti, polis ev sahiplerine hizmetçilerine haftada sadece bir kere som balığı yemeği vermelerini emretti. Bir insan duyarlılığa karşıt olarak da benzeri bir polis emrini dileyebilir.

SONSUZ GEÇİT TÖRENİ

Hayalin bitmez tükenmezliğini ne ile kıyaslayacağız?

Meşhur geçit töreniyle Tordenskjold'a* benziyor: Defalarca ve defalarca aynı birlikleri kullanıyor, ama tribünün önünden geçtikten sonra yan sokağa sapıyorlar, orada başka bir üniforma giyip, geçit törenine devam ediyorlar... garnizonun hesaplanamaz güçlerinin törenine.

* Peder Tordenskjold (1691-1729), İsveçlileri faka bastıran bir Norveçli-Danimarkalı halk kahramanı.

SÖZÜ KESİLEN BİLGE ADAM

Küstahlık ile bilgelik arasındaki ilişki nedir?

Eğer biri bilge bir adamla konuşmuşsa ve bilge adamın sözünü daha ağzını açar açmaz teşekkür ederek kesmiş ve daha fazla yardıma ihtiyacı olmadığını söylemişse: bu onun bilge bir adamla değil de, kendisini bir ahmağa dönüştürmüş olan bilge bir adamla konuştuğundan başka neyi gösterir?

SU PÜSKÜRMESİ

Takdir-i ilahi hakkındaki yanlış hesaplamalarımızı ne ile kıyaslayacağız?

"Bir adam asla cesaretini kaybetmemelidir; talihsizlikler çevresinde yükselirken, gökyüzünde yardıma uzanan bir el görünür." Böyle konuştu Peder Jesper Morten en son akşam duasında. Şimdi ben açık gökyüzünün altında çok dolaştım, ama hiç böyle bir şey görmedim. Birkaç gün önce, ne var ki, yürüyüş yaparken, böyle bir şey oldu. Tam olarak bir el değildi, ama gökyüzünden uzanan bir kola benziyordu. Derin derin düşünmeye daldım: bana öyle geldi ki bu olayın söz ettiği olay olup olmadığına burada olsaydı yalnızca Jesper Morten karar verebilirdi. Düşüncelerimin ortasında öylece ayakta dikilirken, bir yaya yolcu bana seslendi. Gökyüzünü işaret ederek şöyle dedi: "Su püskürmelerini görebiliyor musun? Bu bölgelerde nadiren görünürler; kimi zaman bütün evleri kendileriyle birlikte alıp götürürler." "Tanrı bizi korusun," diye düşündüm, "bu bir su püskürmesi mi?" ve olabildiğince hızlı adımlarla oradan uzaklaştım. Benim yerimde olsaydı Peder Jesper Morten ne yapardı acaba diye merak ediyorum.

SUFLÖR

Yüksek duygulara ulaştıran bir konuşmada konuşmacı ile dinleyici arasında neler olur?

Sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, insan sahnede oturur ve fısıltıyla sufle verir; [gizlenmiştir;]* göze çarpmayan biridir; görmezlikten gelinir ve o da zaten bunu diler. Ama başka birisi daha vardır, o belirgin bir biçimde uzun adımlarla yürür, her bakışı kendi üzerine çeker. Bu nedenle ona ismi verilmiştir, yani: aktör. Ayrı bir bireyi canlandırır. Bu gözboyayıcı sanatın hünerli anlamında her kelime onda bütünleştiğinde gerçek olur, onun aracılığıyla gerçek olur – ama yine de oturan ve fısıldayan gizli adamın söylediklerini söyler. Hiç kimse suflörü aktörden daha önemli görecek kadar ahmak değildir.

Şimdi sanat üzerine yaptığımız bu hafif konuşmayı unutalım. Heyhat, tinsel şeylere göre, çoğumuzun ahmaklığı, seküler anlamda konuşmacıya aktör olarak bakmaktır, ve dinleyiciler sanatçıyı yargılamak için tiyatroya giderler. Ama bir konuşmacı aktör değildir – en ufak bir anlamda bile. Hayır, konuşmacı suflördür. Her dinleyici kendi kalbine baktığı için burada sırf tiyatroya giden seyirciler yoktur. Sahne sonsuzluktur, ve dinleyici, eğer gerçek bir dinleyici ise (eğer değilse, hata yapmaktadır) konuşma sırasında Tanrının önünde ayakta durur. Suflör aktöre söyleyeceği sözleri fısıldar, ama aktörün bu sözleri tekrarlaması ana ilgi kaynağıdır – sanatın tek cazibesidir. Konuşmacı kelimeyi dinleyicilere fısıldar. Ama asıl endişe ciddiyettir: yani dinleyiciler kendi kendilerine, kendileriyle birlikte, kendilerine, Tanrının önünde sessizlikle, bu söylevin yardımıyla konuşabilir.

Söylev konuşmacının hatırına, insanların onu övmesi ya da suçlaması için verilmez. Dinleyicinin bunu tekrarlaması hedeflenmektedir. Eğer konuşmacı fısıldadığı şeyin sorumluluğuna sahipse, o zaman dinleyici görevinde başarısızlığa uğramamak için eşit oranda büyük bir sorumluluk altındadır. Tiyatroda

* İngilizce çevirisinde atlanmıştır.

oyun, tiyatroya gidenler denen izleyiciler önünde sahneye konur; ama sadakat *ile ilgili söylevde Tanrının kendisi hazırdır.* En ciddi anlamda, Tanrı eleştirel tiyatro izleyicisidir, dizelerin nasıl söylendiğine ve dinleyiciler tarafından nasıl dinlenildiğine bakar: Bundan dolayı geleneksel izleyici talep eder. Konuşmacı o zaman suflördür ve dinleyici açık bir şekilde Tanrının önünde durur. Dinleyici, eğer böyle söyleyebilirsem, aktördür, Tanrının önünde bütün gerçekliğiyle oyununu oynar.

SÜLEYMAN'IN RÜYASI

Umutsuzluk yoğunlaştığında, bu bir insanın varlığının bütününü nasıl etkileyebilir?

Süleyman'ın adaleti oldukça iyi bilinir, bu özelliği hakikat ile yalanı ayırt etmesini sağlamış ve bu, yargıcı bilge bir prens kadar ünlü yapmaya yaramıştır. Halbuki rüyası pek bilinmemektedir.

Eğer herhangi bir merhamet kaygısı varsa, yani bir kimse herkesten çok sevdiği ve en borçlu olduğu babasından utanıyorsa, onursuzluğunu görmemek için öte tarafa çevirdiği yüzüyle ona arkadan yaklaşıyorsa, işte budur o kaygı. Oğulun isteğinin harekete geçirdiği cüretkâr bir sevgiden daha büyük hangi merhametin keyfi hayal edilebilir, ve buna ilave olarak ondan gurur duyma cüreti, çünkü o tek seçilen, tek ayrıcalıklı adamdır, bir ulusun gücüdür, bir ülkenin gururudur, Tanrı'nın dostudur, gelecek için bir vaattir, yaşamı boyunca övülmüştür, en yüce övgüyle hafızada saklanmıştır! Mutlu Süleyman, işte bu senin kaderin! Seçilmiş insanlar arasında (onlar arasında olmak nasıl da şanlıdır!) o Kral'ın oğluydu (kıskanılası kader!), krallar arasında seçilmiş olan o kralın oğlu!

Böylece Süleyman kâhin Nathan ile mutlu bir şekilde yaşıyordu. Babasının gücü ve başarısı ona bölüşülecek bir kahramanlık sağlamıyordu, zira gerçekte bunun için ortam yoktu, ama bu onda bir hayranlık yaratmış, bu hayranlık onu şair yapmıştı. Fakat bir şair neredeyse kendi kahramanını kıskanırsa da, oğul babasına kendini adamış olmaktan dolayı sevinç içindeydi.

Derken, oğul bir gün saraylı babasını ziyarete gitti. Geceleyin babasının uyuduğu yerden gelen bir sesle uyandı. Dehşet bütün varlığını kapladı, bunun Davud'u öldürmeye gelen bir cani olmasından korkmuştu. Sessizce yaklaştı – Davud'u ezik ve pişman bir yürekle seyretti, tövbekârın ruhundan yükselen bir umutsuzluk çığlığı duydu.

Gördüklerinden bitkin düşerek yatağına döndü, uyuyakal-

dı, ama dinlenemedi, rüya görü, rüyasında Davud'u dinsiz bir adam olarak, Tanrı'nın geri çevirdiği biri olarak gördü, krallık haşmeti Tanrı'nın gazabının bir işaretiydi, ceza olarak erguvan giymesi gerekiyordu, yönetme cezasına mahkûm edilmişti, halkın kutsamasını işitmeye mahkûm edilmişti, oysa Tanrı'nın dürüstlüğü gizlice ve üstü kapalı suçlu hakkındaki yargısını ilan ediyordu; rüyada Tanrı'nın dindarların değil dinsizlerin tanrısı olduğu vehmediliyordu, Tanrı tarafından seçilmek için insanın dinsiz olması gerekiyordu – rüyadaki dehşet işte bu çelişkideydi.

Davud yerde ezik ve pişman yüreğiyle yatarken, Süleyman yatağından kalktı, ama kafası allak bullak olmuştu. Tanrı tarafından seçilmiş olmanın ne demek olduğunu düşünürken dehşet bütün varlığını ele geçirmişti. Tanrı'yla kutsal mahremiyetin, Tanrı'nın önünde saf insanın samimiyetinin bir açıklama olmadığını, ama mahrem bir suçun her şeyi açıklayan giz olduğunu vehmetti.

Ve Süleyman bilgeleşti, ama bir kahraman haline gelmedi; bir düşünür oldu, ama bir din adamı olmadı; vaiz oldu, ama imanlı biri olmadı; birçok kimseye yardım etti, ama kendisine yardım edemedi; nefsine düşkün oldu, ama pişman olmadı; pişman olup üzüldü, ama yeniden ayağa dikilmedi, zira iradenin gücü gençliğin gücünü aşan o şey karşısında eğilmişti. Ve ömrü boyunca yaşamın içinde dönüp durdu – güçlü, olağanüstü güçlü olarak, yani, kara sevdaların heyecanı içinde kadınsı bir zayıflıkla ve hayal gücünün fevkalade yaratıcılığı içinde, düşüncelerin yorumlanmasında çok akıllı biri olarak hayat onu döndürüp durdu. Ama doğasında bir çatlak vardı, ve Süleyman kendi vücudunu taşıyamayan bir kötürüm gibiydi. Hareminde hayal kırıklığı içindeki ihtiyar bir adam gibi oturuyor, içinde haz arzusu uyanınca, "Zilli teflere vurun, benim için raks edin, siz kadınlar," diye bağırıyordu. Ama Güney'in Kraliçesi [sic]* onu ziyarete gelip de ondaki bilgelik tarafından etkilenince, işte o zaman ruhu zenginleşiyor ve bilgece cevap dudaklarından tıpkı Arabistan'da ağaçlardan akan değerli mür gibi akıyordu.**

* Lowrie'nin metni Kierkegaard'ı doğrulamaktadır.

** Süleyman'ın yerine geçen Davut'un İncil'deki anlatımı için bkz. I Krallar 1-11.

SÜLFÜR-KİBRİTİ YAZARLAR

Her şey hakkında anında bir görüşü olan gazeteci zihniyetli işportacıları ne ile kıyaslayacağız?

...Onlar tam da demetler halinde satılan sülfür-kibritlerine benzetilebilirler. Kafasında fosfor gibi ışıldayan bir şey (bir proje, bir ipucu önerisi) çökelmiş olan böylesi bir yazarı birisi bacaklarından tuttuğu gibi bir gazeteye çarpar ve orada üç ya da dört sütuna denk gelir. Ve öncül yazarların gerçekten de sülfür-kibritlerine çarpıcı bir benzerliği vardır – her ikisi de puf diye patlar.

ŞARAP İÇİLMESİNE KARŞI ÇIKAN TOPLULUK

Dinsel küredeki feragat ile ödül arasındaki çelişkiyi nasıl halledeceğiz?

Bir topluluk düşünün ki şarap içilmesine karşı çıkmak amacıyla oluşturulmuş olsun.

Topluluğun yöneticisi birkaç insanın özel görevli, konuşmacı olarak, onlara "papaz" diyelim, bütün ülkeyi dolaşmaları ve insanları kazanıp onları topluluğa katılmaya ikna etmeleri için görevlendirmenin yerinde olduğunu düşünüyordu.

"Ama," dedi bu kararın alındığı toplantıda yönetici, "papazlardan tasarruf etmek hiç de işimize yaramaz, onların içki içmemesi hiçbir şey kazandırmaz, tek elde edeceğimiz şey insanları topluluğumuza katılmak için coşkuyla doldurmaya yetmeyecek yavan ve perhiz öneren bir konuşma olacaktır. Hayır, papazlara yatırım yapmalıyız, her gün bir şişe şarabını içmeli, gayretine oranla bu miktar daha da fazla olabilir, bu şekilde işini sevebilir ve sıcaklıkla, dinçlikle, ikna etmenin bütün gücüyle, insanları peşinden sürükleyebilir, böylece sayısız insan topluluğumuza katılacaktır."

Sanırım ki hiçbiri topluluğun bir üyesi olmadı, fakat hepsi topluluğun hizmetinde birer papaz oldular.

Durum Hıristiyanlık ve Devlet için de böyledir. Hıristiyanlık, feragatla ilgili bu öğreti, bu dünyadan farklı olma öğretisi, sadece öte dünyada ödenebilecek çekler basan bir öğreti, Devlet bu öğretiyi yaymak istiyor. "Ama," diyor Devlet, "papazları kısıtlamak hiç de işimize yaramaz, bundan kazandığımız bütün şey öğreti için kimseyi kazanamayacağımız ama daha çok onları korkutup kaçıracağımız perhiz ve sudan şeyler. Hayır, papaz bir şekilde ödüllendirilmeli, yaşamı bir şekilde düzenlenmeli, öyle ki bu doktrinini vaaz ederken hem kendisi hem de ailesi için haz bulsun. Ancak bu şekilde dünyevi olandan feragat için insanları

kazanma ümidimiz olabilir; zira papaz tüm sıcaklığı, dinçliği ve bütün ikna etme gücüyle bu feragatin ve acı çekmenin nasıl da kutsal olduğunu, başka bir dünyada ödenecek çekleri almanın nasıl da kutsal olduğunu insanlara anlatabilecek ruh hali içinde olur", ve bu (ona kulak verin) kutsaldır, kutsaldır, kutsaldır.

ŞIK *PRIVATDOCENT*

Hıristiyanlıkla ilişkisi içinde spekülatif felsefenin pozisyonu nedir?

Diyelim ki... şöyle söylemesi gereken biri geldi: "Tam olarak inanmadım, ama hayatımın her anında onu düşünerek Hıristiyanlığı onurlandırdım." Ya da diyelim ki suçlayan kimsenin şöyle söyleyeceği biri geldi: "Hıristiyanlara işkence etti," ve suçlanan cevapladı: "Evet, kabul ediyorum; Hıristiyanlık ruhumu alevlendirdi, ve onun köklerini eşelemekten başka bir tutkum olmadı çünkü kesinlikle onun dayanılmaz gücünün farkına vardım." Ya da diyelim ki suçlayan kimsenin şöyle söyleyeceği bir adam geldi: "Hıristiyanlıktan döndü," ve suçlanan cevap verdi: "Evet, bu doğru, çünkü Hıristiyanlığın öyle büyük bir güç olduğunu gördüm ki parmağını veren bütün vücudunu kaptırıyordu ve ben ona bütünüyle ait olamayacağımı hissettim." Ama sonra diyelim ki hafif ve çabuk adımlarla şöyle konuşan bir *privatdocent* geldi: "Ben bunların üçüne de benzemiyorum; ben sadece inanmakla kalmadım, ama Hıristiyanlığı anlattım da ve erken yüzyıllarda Havariler tarafından yorumlandığını ve kendilerine mal edildiğini, bunun da belli bir dereceye kadar doğru olduğunu gösterdim; ama şimdi, spekülatif felsefenin yorumlamasıyla bu asıl hakikat haline geldi, bu nedenle Hristiyanlığa yaptığım hizmetlerden ötürü uygun bir ödül istemek zorundayım." Bu dördünden hangisi en korkunç pozisyonda olarak görülmelidir? Elbette ki Hristiyanlığın hakikat olması mümkündür; diyelim ki onun nankör çocukları onun yetersiz olduğunun ilan edilmesini ve spekülatif felsefenin koruyuculuğu altına alınmasını istiyorlar, tıpkı ihtiyarlamış ve çocukları tarafından koruma altına alınması istenen Yunanlı şair gibi, ama bu şair hâlâ yeteneklerini kullanabildiğinin bir göstergesi olan en güzel trajedilerinden birini yazarak yargıçları ve insanları şaşkınlığa sürükledi – diyelim ki Hıristiyanlık bu şekilde yenilenmiş bir güçle yükseldi: Hiç kimsenin pozisyonu *Pirvatdocent*'lerin pozisyonu kadar küçük düşürücü olmayacaktı.

ŞÖVALYENİN SEÇİMİ

"Yalya da" kararının değiştirilemezliğini ne ile kıyaslayacağız?

İki rakip ordunun bir alanda karşılıklı sıralandığını ve her iki ordunun da bir şövalyeyi kendi orduları adına dövüşmeye davet ettiklerini düşünelim; Şövalye seçimini yapıyor, rakibine yeniliyor ve esir alınıyor. Esir olarak kazananın önüne getiriliyor, ve ona savaştan önce kendisine verilmiş olan aynı koşullar altında hizmet etmeyi ahmakça öneriyor. Kazanan ona şöyle demeyecek midir: Dostum, sen şimdi benim esirimsin; başka bir seçim yapabileceğin bir zaman elbette vardı, ama şimdi her şey değişti... "Bir taşı fırlatan kimsenin o taşı fırlatana kadar taş üzerinde hükmü vardır, ama fırlattıktan sonra yoktur" (Aristoteles).* Yoksa taşı fırlatmak bir yanılsama olurdu; fırlatmış olmasına rağmen taşı elinde tutmuş olurdu...

* *Aristoteles Etiği*, Kitap Üç, s. 75

TAHTA AT

İçsel acı çekme dışarıdakiler tarafından yanlış anlaşılmasını nasıl deneyimler?

Eski zamanlarda bir ordu çok zalimce bir cezayı, bir tahta atı sürmek olarak uyguladı. Talihsiz adam çok keskin bir sırtı olan tahta atın üzerine ağırlıklarla oturtuldu. Bu cezanın uygulamaya konulduğu bir keresinde suçlu acıyla inlerken, surda yürüyen bir köylü geldi ve suçlunun cezasını çekmekte olduğu tatbikat yapılan yere bakmak için durdu. Acı içinde kıvranan ve böylesi bir mankafanın görüntüsünden rahatsız olan talihsiz adam köylüye bağırdı: "Neye bakıyorsun sen öyle?" Ama köylü şöyle cevap verdi: "Eğer kimsenin sana bakmasına dayanamıyorsan, başka bir sokakta sürebilirsin atını." Tıpkı suçlunun atını sürmesi gibi, şimdiki yıl da benimle birlikte koşuyor.

TANRILARIN CAN SIKINTISI

Can sıkıntısı daimi bir insanlık durumu mudur?

Tanrıların canı sıkılmıştı, böylece insanı yarattılar. Adem'in canı sıkılıyordu çünkü yalnızdı, ve Havva yaratıldı. (O andan itibaren)* can sıkıntısı dünyaya adımını attı ve nüfusun çoğalmasıyla birlikte can sıkıntısı da çoğaldı. Adem tek başınayken canı sıkılıyordu; daha sonra Adem ile Havva'nın birlikte canı sıkıldı; daha sonra Adem, Havva, Habil ve Kabil ailecek sıkıldılar; daha sonra dünyanın nüfusu çoğaldı ve insanlar kitleler hakinde sıkılmaya başladı. Kendilerini oyalamak için göklere ulaşabilecek kadar yüksek bir kule yapma fikrini tasarladılar. Kule yükseldikçe bu fikir daha da can sıkıcı olmaya başladı ve bu, can sıkıntısının nasıl da her şeye üstün geldiğinin korkunç bir kanıtı oldu... Müridim filan olsun istemiyorum; eğer olur da ben ölüm döşeğindeyken baş ucumda biri olursa ve sonumun geldiğinden artık eminsem, işte o zaman bir iyilikseverlik krizi sırasında bu teorimi onun kulağına fısıldayabilirim, tabii ona iyilik mi yoksa kötülük mü yaptığımdan hiçbir zaman emin olamam.**

* "Fra det Oieblik" İngilizce çevirisinde atlanmıştır.

** Bu mesel Kierkegaard'ın estetik takma ismi "A" aracılığıyla karikatürize ettiği "rotasyon yöntemi"nde yer almaktadır.

TANRILARIN EĞLENCESİ

Bütün dilekler içinde, en iyisi hangisidir?

Başıma muhteşem bir şey geldi. Gökyüzünün yedinci katına çıktım. Bütün tanrılar orada toplanmış oturuyorlardı. Özel bir inayetle bana bir dilekte bulunma lütfunda bulunuldu. "Sen," dedi Merkür, "Gençliği mi, güzelliği mi, gücü mü, uzun bir ömrü mü, en güzel bakireyi mi yoksa sandıkta bulunan başka herhangi bir şanı mı istersin? Seçim yap, ama sadece birini?" Bir an için kendimi kaybettim. Daha sonra tanrılara aşağıdaki gibi seslendim: "Çok şerefli akranlarım, bu tek şeyi seçiyorum, ki bütün kahkahalar benden yana olsun." Tanrıların hiçbiri tek bir kelime etmedi; aksine, hepsi birden kahkahalarla gülmeye başladı. Bunun üzerine dileğimin yerine getirildiği kararına vardım, ve tanrıların kendilerini nasıl en iyi şekilde ifade ettiklerini fark ettim; zira ciddi bir şekilde şöyle cevap vermek onlar için hiç de uygun olmazdı: "Dileğin yerine getirildi."

TEHLİKELİ ALET

Aşk, Hıristiyanlık bağlamında, tehlikeli midir?

Bir adam diğerine acayip keskin, perdahlı, iki kenarı keskin bir aleti sanki bir buket çiçek sunarmış gibi bir ifadeyle, havalı bir şekilde verebilir mi acaba? Bu delilik olmaz mı? Bir insan ne yapar bu durumda, öyleyse? Tehlikeli aletin mükemmeliyetinden emin biri bu aleti hiç çekinmeden tavsiye eder, bundan emin olabiliriz, ama öyle bir şekilde ki, insan gene bu duruma karşı uyarır onu. Hıristiyanlıkta da durum böyledir. Ne yapılması gerekiyorsa, hiç tereddüt etmemeliyiz, *Hıristiyan ayinlerinde bu yüksek sorumluluğun* farkında olmalıyız – evet, özellikle *Hıristiyan ayinlerinde* – Hıristiyanlığa KARŞI.

TEST

Dolaysız iletişim ile dolaylı iletişim arasındaki ayrımı nasıl keskinleştirebiliriz?

İman gerektiren dolaysız iletişim saf insan ilişkisi durumunda çok basit olarak kanıtlanabilir, yeter ki imanın en seçkin anlamında Tanrı-İnsan'la bir ilişkisi olduğu unutulmasın.* Şimdi bunu kanıtlayalım ve bu durumda iki âşık arasındaki ilişkiyi ele alalım. İlk önce bu ilişkide varsayıyorum ki: âşık sevdiğine aşkını en yakıcı sözlerle ifade ederek güvence veriyor ve bütün doğası bu güvenceyle uyum içinde, nerdeyse tümüyle bir adanmışlık söz konusu – daha sonra sevgilisine soruyor: "Seni sevdiğime *inanıyor musun?*" Daha sonra sevgilisi cevap veriyor: "*Evet, inanıyorum.*" Bu kelimeyi kesinlikle böyle kullanırız. Şimdi varsayalım ki, öte yandan, âşık kendisine gerçekten inanıp inanmadığını anlamak için sevgilisini bir testten geçirmek istiyor. Öyleyse ne yapar? Bütün dolaysız iletişimi keser, kendisini ikili bir varlığa dönüştürür; görünüşte onu sadık bir âşık kadar bir yalancı olarak görmek de mümkündür. Böylece kendisini bir muammaya dönüştürür. Ama muamma nedir? Muamma bir sorudur. Ve soru ne sorar? Sevgilisinin ona inanıp inanmadığını sorar. – Böyle davranmaya hakkı olup olmadığını soracak olan ben değilim, ben sadece düşüncenin imalarını takip ediyorum; ve her halükârda unutulmamalı ki öğretmen de belli bir noktaya kadar bunu yapar; diyalektik ikiliği kurar, ama öbür insanı kendisinden döndürme karşıt niyetiyle, onu kendisine döndürme, onu özgürleştirme, insanları ona yönlendirmeme niyetiyle yapar bunu. – Bir insan bu iki durumda âşığın davranışları arasındaki ayrımı kolaylıkla görecektir. İlk durumda soruyu dolaysız sorar: "Bana inanıyor musun?" İkinci durumda soru aynıdır, ama kendisini sorgulayıcı yapar. Belki de haddini aşarak böyle bir şey yapmayı düşündüğü için acı bir pişmanlık duyabilir – burada

* Tanrı'nın insanlıkla iletişimi dolaylıdır; onu işiteni kendisiyle ilgili kökensel bir kararla karşı karşıya bırakır. Analojik olarak, aşkın sözel güvencesini istemek yerine, meseldeki âşık sevgilinin kararını sormaktadır.

bu tür olasılıklarla ilgilenmiyorum, sadece düşüncenin imalarını takip ediyorum. Ve bakış açısının diyalektik bir noktasından bakılınca ikinci yöntemin imanı ortaya çıkarmada çok daha temel bir yol olduğu oldukça açıktır. İkinci yöntemin hedefi bir seçim yapmasını sağlayarak sevgilinin yüreğini açığa çıkarmaktır; zira bu ikili olasılıkta kız hangi karakterin hakiki karakter olduğunu seçmeye zorlanmaktadır.

TEŞHİS

Tedavi edici profesyoneller şeytani olanı nesnel olarak analiz etmekte ne kadar ileri gidebilirler?

Şeytani olan tedavi edilebilir olarak görülmüştür. Bir mesele olarak tabii ki: "*Mit Pulver und mit Pillen*" [Benim pudram ve haplarımla]- ve daha sonra lavmanımla! Daha sonra eczacı ile doktor kafa kafaya verirler. Diğerlerinin korkmaması için hasta tecrit edilmiştir. Bizim cesur çağımızda bir kimse bir hastaya öleceğini söylemez, bir kimse hastanın korkudan öleceği korkusuyla papazı çağırmaya cesaret edemez, bir kimse hastaya aynı gün bir başkasının aynı hastalıktan öldüğünü söylemeye cesaret edemez. Hasta tecrit edilmişti, merhamet onun üzerinde araştırmalar yaptı, doktor ortalamayı belirlemek için mümkün olan en kısa zamanda istatistiksel bir cetvel çıkarma sözü verdi. Ve bir kimse ortalamaya sahipse, her şey açıklanır. Hastalığa bakmanın tedavi edici yolu fenomeni saf fiziksel ve somatik olarak görür, doktorlar da çoğunlukla bunu yapar, özellikle Hoffmann'ın romanlarında – burnuna bir tutam enfiye çeker ve, "Bu ciddi bir vaka," der.

TİRAN-TARİHÇİ

İmanın vereceği karar için nesnel tarihsel araştırmanın değeri nedir?

... Varsayalım ki ikincil çömezlerin ilk kuşağını daha sonrakilerden ayıran bu göreceli farklılığın değerini tahmin etmeye çalışıyoruz; buna nasıl büyük bir değer atfedebiliriz? Buna yalnızca çağdaş birinin tadını çıkardığı avantajlarla kıyaslayarak değer biçebiliriz. Ama onun avantajını, şöyle ki en katı anlamda dolaysız kesinliğin avantajını, daha önce göstermiştik... müphem olmak (tehlikeli) ve bunu bir sonraki paragrafta daha etraflıca göstereceğiz.

Varsayalım ki kendisinde bir tiranın gücüyle bir tiranın tutkusunu birleştirmiş ve hemen sonra gelen kuşaktan* olan bir adam yaşamış olsun, ve varsayalım ki bu adam bütün zamanını ve enerjisini gerçeği aydınlığa kavuşturmak sorunu üzerine odaklama fikriyle yaratılmış olsun, bu onu bir mürit yapar mı? Varsayalım ki bu adam hâlâ yaşamakta olan bütün çağdaş tanıkları, arkadaş çevreleriyle birlikte elinde bulundursun, varsayalım ki onları tek tek en araştırmacı sorgulamalara tabi tutsun, tıpkı yetmiş yorumcu** gibi onları bir hücreye tıksın, gerçeği söyleyene kadar onları açlığa mahkûm etsin, en kurnazca yöntemlerle onları birbirleriyle yüzleştirsin, bütün bunları en güvenilir açıklamanın olası araçlarıyla emin olmak adına yapsın – böyle araçlara sahip olmak onu bir mürit yapar mı? Böyle bir durumda Tanrı*** aslında ona gülmez mi, çünkü bu tavırla ne para ile ne de şiddet yoluyla elde edilemeyeni kendine mal ettiğini düşünür? Üzerinde konuştuğumuz gerçek basit bir tarihsel gerçek olsa dahi, bütün küçük ayrıntılarda mutlak bir uyum fark etmeye çabala-

* Bu mesel *Felsefi Fragmanlar*'ın son bölümünde yer almaktadır.

** Efsaneye göre Mısırlı Ptolemeus Eski Ahit'in çevirisini yetmiş iki çevirmeni yetmiş iki gün boyunca, her biri bütün Eski Ahit'in çevirisini yapana dek bir odaya kilitlemiştir. Sonunda bütün çevirilerin mucizevi biçimde aynı olduğu hayret içinde görülmüştür.

*** "Tanrı"mn açıklaması için bkz. *Felsefi Fragmanlar*, s. ix-xi.

dığında zorluklar kendisini gösterecektir, ki bu küçük ayrıntılar onun için çok önemlidir, çünkü iman tutkusu vb.; imanın yoğunluğuyla ilgili tutku nesnesini salt tarihsel olana doğru yanlış yönlendirmiştir. Tanıkların en insaflı ve doğrucu olanları, sorgulamacı bir davranışa tabi tutulduklarında ve bir sorgulayıcının saplantılı fikrinin ışığında sorgulandıklarında ilk önce çelişkiye düşenlerdir; halbuki ağır suçluların ayrıcalıklı olanı, kötü bir bilinç onu zorladığında bile, yalan söylerken çelişkiye düşmez. Ama bunu bir kenara bırakalım, üzerinde konuştuğumuz gerçek basit bir tarihsel gerçek değil: öyleyse bütün bu hassasiyetin avantajı nedir?* Eğer o yazıyla ve zamanla tutarlı olan karmaşık bir konuda başarılı olmuşsa, bütün kuşkuların ötesinde aldatılmış olacaktır. Görmüş ve işitmiş olan çağdaş bir gözlemci için mümkün olandan daha büyük bir kesinlik elde etmiş olacaktır; zira ilki orada ne olduğunu kimi zaman göremediğini, orada ne olmadığını kimi zaman gördüğünü çabucak keşfedecektir; işittikleri için de bu böyle. Ve bunun yanı sıra, çağdaş biri Tanrı'yı görmediği ya da işitmediği, ama yalnızca basit insanoğlunu gördüğü ya da işittiği konusunda sürekli uyarılacaktır...

* Bu mesel tarihsel araştırmalara yönelik bir polemik değildir, ancak nesnel tarihsel araştırmaların inancı aydınlatmakta kullanılabileceğine dair yanıltıcı varsayıma karşıdır.

TİTİZ ARABACI

İnsan ruhu nelere kadirdir?

Bir zamanlar zengin bir adam vardı; bu adam kendi zevki için ve kendi sürmek için yurtdışından yüksek bir fiyata tamamen kusursuz ve asil kandan atlar ısmarladı. Sonra aradan bir ya da iki yıl geçti. Daha önceden bu atları bilenler onları artık yeniden tanıyamaz olmuştu. Gözleri fersiz ve uykuluydu, yürüyüşleri tarzdan ve kararlılıktan yoksundu, hiçbir şeye katlanamıyorlardı, dayanıklı değillerdi, yolda mola vermeden dört mil bile gidemiyorlardı, kimi zaman adamın bütün sürme gayretlerine rağmen oldukları yerden kımıldamıyorlardı, ayrıca her türden kötü alışkanlıklar edinmişlerdi, bol bol saman yemelerine karşın günden güne bir deri bir kemiğe dönüşüyorlardı. Daha sonra adam Kral'ın arabacısını çağırdı. Adam onları bir ay boyunca sürdü – bütün o bölgede başlarını böyle gururla kaldıran, bakışları sert, yürüyüşleri böylesine güzel başka bir çift at yoktu, başka hiçbir at onlar kadar dayanıklı olamazdı, hiç durmadan millerce yol alabiliyorlardı. Bütün bunlar nasıl olmuştu? Görmek çok kolay. Atların sahibi, bir arabacı olmadığından atları, atların sürülme anlayışına göre sürüyordu; kraliyet arabacısı atları arabacının sürme anlayışına göre sürüyordu.

İnsanlar için de böyledir bu. Ah, ben kendimi ve tanımayı öğrendiğim sayısız insanı düşündüğümde, sık sık kendime moralim bozularak şöyle söylüyordum: "Burada yeterince yetenek, güç ve kapasite var – eksik olan tek şey arabacı." Uzun bir zaman süreci boyunca, biz insanlar, nesilden nesile, eğer öyle söylemem gerekirse, atların sürülme anlayışına göre sürüldük, yönlendirildik, yetiştirildik, insanın insan olmak ne demek anlayışına göre eğitildik. Bakın öyleyse eksiğimiz ne: coşku ve sırasıyla bunu takip eden şey, ki biz buna çok az katlanabiliriz, o anın vasıtalarını bir an önce sabırsızca kullanmak isteriz, ve sabırsız arzumuzla emeğimizin ödülünü görmek isteriz, ki işte tam da bu nedenle ağırdan alırız.

Bir zamanlar her şey farklıydı. Bir zamanlar (eğer böyle söylemeye cüret edersem) İlah'ın kendisinin arabacı olmaktan hoşlandığı bir zaman vardı; ve O atları arabacının sürme anlayışına göre sürüyordu. Ah, o zamanlar insan nelere kadir değildi ki!

ÜÇ KURUŞLUK BİRA

Sayılar dinsel varoluşun yaşamsallığını açığa çıkarabilir mi?

Bir hancı hakkında gülünç bir hikâye anlatırlar, bu hikâye, rastlantı bu ya, benim takma isimlerimden* biriyle ilişkilidir, ama bu ismi yine kullanacağım çünkü bana her zaman çok derin bir anlama sahip görünmüştür. Demem o ki, hancı biranın şişesini ona ödediğinden bir kuruş daha ucuza satıyormuş; bir adam ona şöyle sorduğunda: "Bu hesabı nasıl tutturuyorsun? Bu para israf etmeye benziyor," o şöyle cevaplıyormuş: "Hayır, dostum, bunu yapan büyük sayıdır." – büyük sayı, aynı zamanda bizim çağımızda her şeye gücü yeten bir güç. Birisi bu hikâyeye güldüğünde, sayının imgelem üzerinde birinin uyguladığı güce karşı uyaran bu hikâyedeki dersi hatırlamalıdır. Çünkü hiç kuşku yok ki, hancı kendisine 4 kuruşa mal olduğu halde birayı 3 kuruşa satmasının 1 kuruşluk zarar anlamına geldiğini çok iyi biliyordu. Ayrıca on şişe olunca hancı bunun bir zarar olduğunu hemen anlayacaktır. Ama ya 100.000 şişe! İşte burada büyük sayı imgelemi karıştırıyor, yuvarlak sayı gemi azıya alıyor ve hancı afallıyor – bu kâr, diyor, zira bunu büyük sayı yapıyor. Bu yüzden ayrıca Hıristiyan olmayan birimleri toplayarak bir Hıristiyan ulusuna varan bir hesaplamada da durum aynıdır, sonuca ulaşmaya büyük sayının neden olduğu fikriyle sonuca varılır.

* Vigilius Haufniensis (Kopenhag'ın Muhtarı).

YALNIZ AT

Yanlış anlaşılmış ıstırabı ne ile kıyaslayacağız?

Varsayalım ki aptal hayvanların düşünceleri olsun ve biz ne dediklerini anlamasak bile kendi aralarında birbirlerini anlasınlar, diyelim ki böyle olsun. Aslında öyle geliyor ki sanki bu böyle. Zira yazın köylünün atı merada durup başını öne arkaya sallıyor, muhakkak ki bunun ne anlama geldiğini bir kimse net olarak bilemez, ya da yaşamları boyunca aynı boyunduruğu yan yana çekerek birlikte yürüyen ikisi akşamları ortaya çıkıyor, sanki mahremiyet içinde birbirlerine yanaşıyorlar, başlarının hareketleriyle neredeyse birbirlerini okşuyorlar; ya da özgür atlar birbirlerine öyle kişniyorlar ki bütün bir orman yankılanıyor, sanki bir toplantıdaymış gibi büyük bir sürü içinde ovalarda toplanıyorlar – öyleyse onların birbirlerini gerçekten anlayabildiklerini varsayabiliriz.

Ama her zaman bir başına olan yalnız bir at vardı. At çağrıyı duyunca, sürünün akşam toplandığını görüp bir toplantı yapmak üzere olduklarını anlayınca, yaşam ve yaşamda yapılacakları öğrenme umuduyla koşarak sürüye doğru gitti. İhtiyarların, öldüğü ana kadar hiçbir atın şanslı olduğunu düşünmemesi gerektiğine, bütün yaratıklar içinde kaderin trajik değişimlerine en çok atların maruz kaldıklarına dair söylediklerini dikkatle dinledi. Ve şimdi ihtiyar at çok acı çekiyordu; açlık ve soğuktan çekiyordu, aşırı çalışmaktan canı çıkıyordu, zalim bir sürücü tarafından tekmeleniyordu, yaptığı hiçbir şeyin tatmin etmeyeceği beceriksiz insanlar tarafından taciz ediliyordu, bu insanlar kendi yanlışları yüzünden atı suçlayıp cezalandırıyordu, ve en sonunda bir kış günü artık iyice ihtiyarladığında ormana bırakılıyordu.

Bu noktada toplantı dağıldı ve öylesine bir hevesle toplantıya gelmiş olan at üzgün bir şekilde alıp başını gitti: "Yüreğin kederinden ruh parçalanır". Bütün söylenenleri çok iyi anlamıştı, ama oradaki hiç kimse kendi çektiklerinden, onun acılarından söz etmemişti. Yine de öbür atların her seferinde hevesle koşa-

rak, her zaman şimdi kendi acılarından söz edileceğini umarak toplandıklarını fark etti. Ve her seferinde dinlediklerinden ağırlaşmış bir yürekle toplantıdan ayrıldı. Öbürlerinin neyle ilgilendiklerini giderek çok daha iyi, ama kendisini giderek daha da az anlıyordu, çünkü öbürleri sanki onu dışlamışlardı, halbuki o da vardı.

YAYA YOLCU

İnsani özlemlerimiz arasında Tanrı'nın değişmezliğini ne ile kıyaslayacağız?

Bir yaya yolcu düşünün. Heybetli, aşılamaz bir dağın eteklerinde duraksadığı bir yere getirilmiş. İşte bu dağ..... hayır, orayı aşmak onun kaderi değil, ama yüreğini geçidi aşmaya ayarlamış; zira arzuları, özlemleri, dilekleri, ruhu zaten öte yanda; geriye, ona kalan tek şey takip etmek. Onun yetmiş yaşına geldiğini düşünün; ama dağ hâlâ orada, değişmemiş, aşılamaz. Bırakalım iki kere yetmiş yaşında olsun; ama dağ orada yolunu kesmiş olarak duruyor, değişmemiş, aşılamaz. Bütün bunlar sırasında o dönüşüm geçiriyor, belki de; arzularından, dileklerinden, özlemlerinden uzaklaşıyor; şimdi kendisini zar zor tanıyor. Ve yeni bir kuşak onu buluyor, başkalaşmış, dağın eteğinde oturmuş, hâlâ orada duruyor dağ, değişmemiş, aşılamaz. Diyelim ki bu bin yıl önce gerçekleşmiş olsun: başkalaşmış olan yaya yolcu çoktan ölmüş, sadece bir efsane onun anısını canlı tutuyor; geriye kalan tek şey o – ayrıca dağ da, değişmemiş, aşılamaz. Ve şimdi ebediyen değişmez olan O'nu düşünün, ki onun için bin yıl sadece bir gün gibidir – ah, bunu bile söylemesi çok fazla, bu yıllar onun için bir an gibidir, sanki hiç var olmamışlar gibi...

O'ndan ebediyen emin olmayan kişi yerinde duramaz, ama O'nun kuvvetiyle yükselir. Yalnızca ebediyen değişmez olan bu durumda sabit kalabilir.

İnsanlara zaman verir, ve onlara zaman vermeye gücü yeter, çünkü o sonsuzluğa sahiptir ve ebediyen değişmez olandır.

YENİ AYAKKABILAR

Ödevimiz bir birey olmak olduğunda, kendisinin bir benliği olmadığını fark etmemiş bir kimseyi neyle kıyaslayacağız?

Başkente [yalınayak]* gelip kendisine bir çift ayakkabıyla çorap alacak kadar para kazanan; hatta bu paradan sarhoş olacak kadar para artıran bir köylüyle ilgili bu hikâye – körkütük sarhoş halde evinin yolunu bulmaya çalışırken yolun ortasına yatıp sızan biriyle ilgili. Bir süre sonra atlı bir araba gelmiş ve sürücü adama yoldan çekilmesini yoksa bacaklarını çiğneyerek geçmek zorunda kalacağını söylemiş. Uyanan sarhoş köylü bacaklarına bakıp ayakkabılarla çorapları tanıyamamış ve "Sen yoluna devam et," demiş, "bunlar benim bacaklarım değil."

* İngilizce çevirisinin gözden geçirilmiş hali.

YETERİNCE HIZLI YAZAMAYAN YAZAR

Aşırı özgüven – ona nasıl meydan okunulur?

Yıllar önce bir adam yazarlığına ilişkin bana güven duyarak onurlandırdı beni. Çok fazla fikirden dolayı yorgun düştüğünden kâğıda herhangi bir şey yazmasının kendisi için olanaksız olduğunu söyleyerek sızlandı durdu. Yalvar yakar kendisine sekreterlik yapıp yazılarını kâğıda geçirme nezaketinde bulunup bulunmayacağını sordu bana. Bu işin içinde bir bit yeniği sezip derhal dörtnala koşan bir at kadar hızlı yazabileceğim konusunda güvence verip kendisini teskin ettim; ne de olsa her kelimeyi sadece bir harfle yazabiliyor ama yine de yazdığım her şeyi okuyabiliyordum. Ona hizmet etme arzum sınır tanımıyordu. Kocaman bir masa çıkarıp bir tomar kâğıdı numaralandırdım, böylece kâğıt çevirmekle zaman kaybetmeyecektim, bir düzine çelik kalemi masaya serdim, kalemimi mürekkebe batırdım – ve adam şu sözlerle konuşmaya başladı: "Pekâlâ, evet, şey, sevgili efendim, gerçekte söylemek istediğim..." Sözlerini bitirip de ben ne yazdırdığını yüksek sesle okuyunca, o andan sonra sekreteri olmamı bir daha istemedi benden.

"(...) Batı düşünce tarihinde meseller unutulmaz imgelerle yer alır - örneğin, iyi Samariyalı, karanlık mağara duvarlarında dans eden gölgeler (Platon), tarla faresi ile şehir faresi (Luther), Bunyan'ın Hacısı, Nietzsche'nin 'En Çirkin Adam'ı, Kafka'nın Şatosu... Bütün bu örneklere bakınca Batı felsefi geleneğinin ahlaki ve tinsel iletişiminin aracısı olarak mesele yöneldiğini söyleyebiliriz.

Hiçbir yazar felsefi yazılarında meselleri, hikâyeleri ve metaforları Søren Kierkegaard kadar yoğun kullanmamıştır; onun bu çalışmaları zihnimize unutulmaz imgeler olarak kazınmıştır. Bu kitabın amacı bu hikâyelerin, mesellerin eleştirel bir inceleme için dikkatli bir biçimde bir araya toplanmasıdır. Bu çabanın altında yatan en büyük neden, Kierkegaard'ın Batı geleneğinin en önde gelen meselcileri arasında bulunduğu gerçeğidir."

ISBN 978-605-5302-00-9

10 TL

www.pinhanyayincilik.com